

Börtönügyi Szemle

2007. 4. szám

A Magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet
szakmai és tudományos folyóirata

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * Huszonhatodik évfolyam 4. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DÖMÉNY SÁNDOR

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR

DR. HUSZÁR LÁSZLÓ

DR. KABÓDI CSABA

DR. LÖRINCZ JÓZSEF

DR. MEZEY BARNA

DR. NAGY FERENC

DR. VÖKÓ GYÖRGY

Főszerkesztő:

DR. PALLO JÓZSEF

Felelős szerkesztő:

DEÁK FERENC ISTVÁN

Nyomdai előkészítés:

Pintér Bt.

A nyomdai munkálatokat
a Duna-Mix Nyomda végzi.

Felelős vezető:

KÖVÁRI ZOLTÁN

ISSN 1417-4758

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

Telefon/fax: 332-4778

SZÁMUNK SZERZŐI

Bárándi Gyula bv. alezredes, a BVOP Beruházási és Ellátási Főosztályának vezetője; **Dr. Békefy Lajos** börtönlelkész, Pálhalmi Országos Bv. Intézet; **Dr. Budai István** bv. ezredes, a Balassagyarmati Fegyház és Börtön parancsnoka; **Csere László** ny. bv. altábornagy; **Deák Ferenc István** ny. bv. alezredes, a Börtönügyi Szemle felelős szerkesztője; **Dr. Kerékgyártó Gizella**, kiemelt főreferens, BVOP Jogi és Titkársági Főosztály; **Dr. Király Klára** ügyvédjelölt, dr. Nagy Magdolna Ügyvédi Iroda; **Kiss Ágnes Katalin**, az országos parancsnok gazdasági helyettese, BVOP; **Kovács András**, a KÉSZ-FM Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Kft. ügyvezető igazgatója; **Kovács Krisztina**, kiemelt főreferens, BVOP Jogi és Titkársági Főosztály; **Dr. Papp Imre**, az IRM szakállamtitkára; **Radnay József** vezető főtanácsos, IRM Államtitkársági Titkárság Bv. Osztály; **Prof. Dr. Ruzsonyi Péter** bv. ezredes, az RTF Bv. Tanszékének vezetője; **Szilágyiné Pál Ildikó** bv. őrnagy, a Tiszalöki Országos Bv. Intézet Személyügyi és Szervezési Osztályának vezetője; **Dr. Tari Ferenc** ny. bv. altábornagy, tanszékvezető-helyettes, RTF Bv. Tanszék; **Varga Károly** ny. bv. ezredes; **Vári Krisztina** börtönlelkész, Fővárosi Bv. Intézet.

A fotókat Apró Andrea készítette.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől,

amelyek a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogvatartás, a fogvatartotti népesség sajátosságait, problematikáját, a tudományos közvélemény által elfogadott tudománysszakok (kriminológia, szociológia, pszichológia, pszichológia, vezetéselmélet, pedagógia, műszaki tudományok stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetét és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. A kéziratokat éppen

Közlési feltételek

ezért kérjük írják alá, tüntessék fel munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és – ha van – tudományos fokozatukat is. Ezen kívül a tanulmányokat számítógépes adathordozón is szíveskedjenek megküldeni. **Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stilizálására:** Olyan kéziratokat, melyeket nem rendeltünk meg, illetve a szaklektorok nem tartottak közlésre alkalmasnak, nem küldünk vissza, és nem őrzünk meg!

A PPP-konstrukcióban épülő börtönök magyarországi megvalósulásának tapasztalatai

**A Visegrádi Négyek 2007. évi büntetés-végrehajtási konferenciája
(Nyíregyháza, 2007. október 2–5.)**

A Visegrádi Négyek csoporthoz tartozó országok – Szlovákia, Csehország, Lengyelország és Magyarország – 2007. évi Büntetés-végrehajtási Konferenciáját Nyíregyházán rendezték meg. A 2007. október 2–5. között lezajlott tanácskozáson a PPP (Public-Private Partnership) konstrukcióban épülő börtönök magyarországi megvalósulásának tapasztalatait vitatták meg, különös tekintettel a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetre.

A konferencián résztvevő szlovák delegációt PhD. Maria Krešlova ezredes, a szlovák büntetés-végrehajtási szervezet országos parancsnoka, a cseh küldöttséget JUDr. Jaroslav Gruber ezredes, a cseh országos parancsnok általános helyettese, míg a lengyel delegációt Waldemar Śledzik ezredes, az országos parancsnok logisztikai és beruházási helyettese vezette. Magyar részről az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium képviselői, a büntetés-végrehajtási szervezet szakemberei, továbbá Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye igazságügyi és rendészeti szerveinek vezetői vettek részt a tanácskozáson. A konferenciát jelenlétével megtisztelte Csabai Lászlóné országgyűlési képviselő, Nyíregyháza polgármestere.

A rendezvény 2007. október 2-án este, a vendégeknek tartott állófogadással kezdődött, amikor Katonáné dr. Borka Katalin, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Büntetés-végrehajtási Osztályának vezetője, valamint Csere László bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka mondott pohárköszöntőt.

A 2007. október 3-án megtartott szak-

mai konferencia levezető elnöki tisztét dr. Tari Ferenc ny. bv. altábornagy, a Rendőrtiszti Főiskola Büntetés-végrehajtási Tanszékének tanszékvezető-helyettese látta el. Dr. Papp Imre, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium szakállamtitkára megnyitóját követően hat előadás hangzott el a PPP-konstrukcióban épülő magyarországi börtönökről.

Az előadásokat követően – biztosítva a tanácskozás konzultatív jellegét – a külföldi delegációknak módjuk nyílt kérdések feltevésére.

2007. október 4-én került sor a Tiszaöldi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet meglátogatására, ahol a vendégeket az intézet parancsnoka, Tikász Sándor bv. ezredes fogadta. Az aznapi program debreceni városnézéssel – többek között a Déri Múzeum

Munkácsy kiállításának megtekintésével –, majd a debreceni Református Nagytemplomban megtartott orgonahangverseny meghallgatásával folytatódott.

2007. október 5-én a Sátorlajújhelyi Fegyház és Börtönt látogatták meg a vendégek. Az intézetet, többek között a különleges biztonságú körletet Takács László bv. ezredes, az intézet parancsnoka mutatta be.

Az intézetlátogatást követően a Börtönmúzeum megtekintésére került sor, melynek során dr. Estók József ny. bv. dandártábornok tartott tárlatvezetést.

Az alábbiakban a 2007. október 3-én lezajlott szakmai konferencia előadásait tesszük közzé.

(A szerk.)

Papp Imre

Megnyitóbeszéd

A magam és a magyar Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium vezetése nevében köszöntöm Önöket e nagy jelentőségű szakmai tanácskozás alkalmából.

Anélkül, hogy a Visegrádi Négyek – Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország – együttműködésének történetét pontról pontra felidézném, mondandómat rövid, a csoport céljait felidéző visszatekintéssel kezdem.

A V4-ek csoportja nem az összeurópai integrációs erőfeszítésekkel szembeni alternatívaként jött létre, a tagok nem kívántak a már létező közép-európai szervezetekkel sem versenyezni. Tevékenységük semmiképpen nem szolgált – ma sem szolgál – izolációs célokat, vagy a más országokkal kiépített kapcsolatok gyengülését. Ellenkezőleg: a V4-ek célja, hogy minden országgal, különösen a szomszédos országokkal ösztönözzék az együttműködést.

2004. május 1-je – tíz európai állam uniós csatlakozásának ünnepélyes időpontja – emlékezetes dátum a visegrádi országok polgárai számára. Az Európai Unióhoz történt csatlakozásig a kelet-közép-európai országok – közöttük a Visegrádi Négyek – nagy utat tettek meg. (Ez az út különösen hosszú és göröngyös volt az igazságszolgáltatás, a jogharmonizáció területén.)

Fontos megjegyezni, hogy a Visegrádi Négyek országai már az európai uniós tagságra való felkészülés során is felismerték, hogy egymást segítve könnyebben tudnak a közös Európába integrálódni.

Az uniós csatlakozást követően a Visegrádi Négyek együttműködése új erőre kapott, sokrétűbbé vált – előterébe került a különböző szakmai területek közötti együttműködés. Ez az állítás a büntetés-végrehajtás esetében is igaz, hiszen elmondhatjuk: az elmúlt években több sikeresnek ítélt nemzetközi konferencia zajlott le a Visegrádi Négyek büntetés-végrehajtási szakemberei részvételével.

Az országos parancsnoki szintű szakmai találkozók sorát 2006. tavaszán Szlovákia nyitotta meg, 2006. őszén és 2007. tavaszán Csehország volt a házigazda.

Az első számú vezetők fórumánál nem kevésbé fontosak az egyéb, a büntetés-végrehajtás egyes szakterületeinek problematikáját megvitató konferenciák, amelyek közül a legutóbbi – ez év májusában – Lengyelországban zajlott le.

A mostani rendezvény jelentőségét számunkra az adja, hogy Magyarország – bár 2006. tavaszán, Vácott rendezett már egy nemzetközi konferenciát a „Visegrádi Négyek” együttműködés keretében a fogvatartottak társadalmi reintegrációjáról – első ízben tart tanácskozást a négy ország büntetés-végrehajtási szervezetei országos parancsnokai számára.

Közhelyesen hangzik, de mélységesen igaz, hogy közös a történelmünk, közösek a kulturális gyökereink, hasonló társadalmi gondokkal küzdünk. Önök igazán a megmondható, hogy a börtönrendszereink is nagyban hasonlítanak egymásra.

Visszatekintve az elmúlt 15-20 évre: térségünkben a bűnözés robbanásszerű növekedését tapasztalhattuk. A bűncselekmények többsége az állampolgárok vagyonát vagy személyét érintette. Abban az időszakban a bűnözés megfékezése volt az elsődrendű cél. Ebben fontos feladat hárult a törvényhozásra, a bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervekre, köztük a büntetés-végrehajtásra is. Csak ezt követően indulhatott meg a büntetőpolitika reformja, amely azóta is folyamatosan zajlik a Visegrádi Négyek országaiban.

A magyar büntetőpolitika reformjával kapcsolatosan elmondhatom, hogy sok fontos dolgot megvalósítottunk (például egységes szakmai követelmények alapján működő Pártfogó Felügyelői Szolgálatot hoztunk létre, a közösségi bűnmegelőzés terén számottevő eredményeket értünk el), de számos megvalósításra váró feladat vár még ránk. (Ezek közé tartozik az új büntetés-végrehajtási törvény elfogadtatása is.)

Csak a büntetés-végrehajtás legfontosabb szakmai feladataira koncentrálni: a 2006-ban elfogadott új Európai Börtönszabályok ajánlásainak való megfelelés, a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának csökkentése, ugyanakkor az emberi jogok betartása a börtönökben mind-mind olyan kihívást jelent, amely közös gondolkodásra készíteti a szakma művelőit.

A zsúfoltság csökkentésének egyik lehetséges módja a börtönépítés. Mint Önök is tudják, Magyarország a magántőke bevonásával – az úgynevezett PPP-konstrukció keretében – Szombathelyen és Tiszalökön hozott létre új intézeteket. A beruházások előkészítésével, megvalósításával kapcsolatos tapasztalatok megbeszélése, elemzése – úgy vélem – a konferencia valamennyi résztvevője számára tanulságos lehet.

A mostani konferencia témaválasztását alátámasztja, hogy ez év tavaszán a V4-ek igazságügy-miniszterei Magyarországon, Hévízen lezajlott találkozójukon a büntetés-végrehajtással kapcsolatos időszerű kérdéseket áttekintve többek között tájékozódtak a nálunk folyó börtönberuházások konstrukciójáról, amelyről a külföldi vendégek elismerően nyilatkoztak.

A tanácskozási programjának ismeretében úgy vélem, rendkívül érdekes eszmecserének nézünk elébe. Biztos vagyok benne, hogy ez a nemzetközi konferencia – amelyet ezennel megnyitok – a Visegrádi Négyek büntetés-végrehajtási szervezeteinek további együttműködését fogja szolgálni.

Csere László

A Tiszalökön PPP-konstrukcióban épülő bv. intézet megvalósításának előzményei

A büntetés-végrehajtás hatékony működésének egyik alapfeltétele, hogy a fogvatartottak elhelyezése megfelelő színvonalú legyen. Évtizedek óta tapasztalható tény, hogy a fogvatartást végző intézetek túlszűfoltak. A '90-es évek elejétől egyre határozottabban fogalmazódott meg a büntetés-végrehajtással szemben a fogvatartottak társadalmi beilleszkedésének elősegítése. Ezzel párhuzamosan igényként vetődött fel, majd jogszabályi rendelkezésben is rögzítésre került a fogvatartottak elhelyezésére vonatkozó területi norma. Eszerint a férfi elítéltek számára 3 m², fiatalkorú és női elítéltek számára 3,5 m² mozgásteret kell biztosítani. A normát meghatározó jogszabály hatálybalépését követően a telítettségéről készült kimutatások alapján elmondható, hogy szinte állandósult a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltsága 130–150%-os telítettséggel.

A nyilvánvaló zsúfoltság ténye és annak káros hatása kihangsúlyozásra került az Európa Tanács Kinzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (CPT) jelentéseiben. A CPT jelentése kihangsúlyozza, hogy a magyar börtönök túlszűfoltak. „A börtönök túlszűfoltsága a CPT megbízatása szempontjából közvetlen relevanciával bíró kérdés. A túlszűfolt börtön kényelmetlen és nem higiénikus elhelyezéssel jár együtt; a magánélet állandó hiánya (még olyan alapfunkciók végzésekor is, mint a fürdősoba és a WC használata); a zárkán kívüli tevékenységeknek a személyzet túlzott mértékű munkaterhei és a rendelkezésre álló lehetőségek/helyiségek nem megfelelő volta miatti szegényessége; túlterhelt egészségügyi ellátó szolgálatok; a fertőző betegségek terjedéséhez vezető körülmények; fokozott feszültség és az emiatti több erőszak a fogvatartottak között, valamint a fogvatartottak és a személyzet között. Ez a felsorolás távolról sem kimerítő. Alapvető körülmény, hogy azok a személyek, akiket a bíróság szabadságvesztés büntetésre ítélt, biztonságos és illő körülmények között legyenek tartva. Mindaddig, amíg a túlszűfoltság tart, annak a veszélye, hogy a fogvatartottakat embertelen és megalázó körülmények között tartják, fennmarad.”

A zsúfoltság megszüntetése mellett a CPT másik kiemelkedően fontos problémának tartja, hogy a fogvatartottak, különösen az előzetesen letartóztatottak részére a büntetés-végrehajtási intézetek nem biztosítanak megfelelő programokat. A fogvatartottak túl sok időt töltenek a zárkában. Ennek megszüntetése érdekében a CPT azt az ajánlást teszi, hogy „valamennyi fogvatartott a nap ésszerű részét, legalább 8 órát, töltsse a zárkáján kívül különféle célirányos tevékenységekkel (munka, oktatás, kikapcsolódás, stb.)”. A zárkán kívüli foglalkoztatások legnagyobb akadálya, hogy a foglalkoztatásra, oktatásra alkalmas helyiségeket – a fogvatartottak elhelyezése érdekében – zárkakká kellett alakítani.

A fogvatartotti zsúfoltság egyenletes terítése érdekében a büntetés-végrehajtás vezetése folyamatos átcsoportosítási intézkedéseket tesz. Ez azonban azt is eredményezi, hogy

tiszta profilú intézetek nincsenek, mindenütt a legnagyobb kockázatot jelentő előzetesen letartóztatottakra, illetve a súlyos bűncselekmények miatt elítéltekre kell berendezkedni. Ez a körülmény jelentősen drágábbá és fokozottan veszélyessé teszi a végrehajtást, valamint korlátozza a differenciálásra épülő rezsim-tevékenységet.

Az elhelyezéssel függ össze az a probléma is, hogy noha az elítéltet lakóhelyéhez legközelebb eső büntetés-végrehajtási intézetben kell elhelyezni, az elítéltek regionális elhelyezésének követelménye a magyar büntetés-végrehajtási rendszerben gyakran nem érvényesül. A lakóhelyhez közeli elhelyezés azzal az előnnyel jár, hogy az elítélt közel maradhat családjához, ami könnyíti a kapcsolattartást (látogatást) és így elősegíti, hogy a fogvatartott ne szakadjon ki abból a társadalmi környezetből, amelybe szabadulása után visszatér. Ehhez azonban megfelelő intézményi hálózatra van szükség, azaz arra, hogy az egyes régiókon belül a különböző fogvatartotti csoportok elhelyezésére alkalmas intézetek működjenek.

A büntetés-végrehajtásra vonatkozó nemzetközi dokumentumok, a hazai jogszabályok és a hazai gyakorlat középpontjában a szabadulást követő társadalomba való beilleszkedés elősegítése áll. A reszocializációval szorosan összefügg az elítéltek oktatása. Az oktatás fontosságát hangsúlyozza az Európai Börtönszabályokról szóló dokumentum is, amely kimondja, hogy minden intézetben átfogó oktatási programot kell működtetni. A magyar büntetés-végrehajtás oktatási rendszere jelenlegi állapotában nem minden vonatkozásban felel meg az Európai Börtönszabályok támasztotta követelményeknek elsősorban az intézetek szűkösége, zsúfoltsága miatt. Fizikailag nincs lehetőség oktatótermek, tanműhelyek kialakítására. Ennek hiányában nem valósulhat meg olyan korszerű, hatékony oktatás, amely érdemben hozzájárulhat a szabaduló elítélt társadalomba történő visszailleszkedéséhez.

A büntetés-végrehajtáshoz szükséges intézményrendszer mind kapacitásban, mind területi elhelyezkedésben, illetve infrastrukturális állapotában jelentős fejlesztést igényel. Az elgondolások megvalósulásának mára egyre nyilvánvalóbb költségvetési akadályai vannak. Az ezekkel való szembesülés vezetett el az állami- és a magánszektor közötti együttműködésben, továbbiban a PPP-rendszerben történő megvalósítás lehetőségének számbevételéhez.

2003-ban az Igazságügyi Minisztérium két 700 fős büntetés-végrehajtási intézet építésére és üzemeltetésére tett javaslatot – az előzőekben ismertetett érvrendszer felhasználásával – a Magyar Köztársaság kormányának. Előzetes kalkulációk alapján a tervezett két intézet költségvetési forrásból számított megvalósítási költsége 2003-as árszinten 20 milliárd Ft (78 740 157 euro*) – 10 milliárd Ft/intézet (39 370 079 euro). Működési kiadásai 700 fő – 350 fő/intézet – létszámfejlesztés figyelembevételével 2003-as árszinten 2,7 milliárd Ft/év (10 629 921 euro) – 1,35 milliárd Ft/intézet (5 314 961 euro). Tekintettel a költségvetési támogatás nagyságrendjére és a nemzetgazdaság teherbíró képességére a büntetés-végrehajtás férőhelybővítő beruházásainak megvalósítása érdekében egyre markánsabban körvonalázódott az állami és a magánszektor együttműködésének szükségessége.

* 2007. szeptember 13-ai euro árfolyamon (254 Ft)

Magántőkeből történő finanszírozás esetében a beruházás ideje alatt három év fizetési moratóriummal kalkulálva két megvalósítási változat körvonalazódott. Az egyik változat szerint a magántőke befektetője kizárólag az ingatlant építi fel, melynek költségét 15, illetve 20 év időtartam alatt a büntetés-végrehajtás törleszti. A másik változat szerint a vállalkozó nem kizárólag az épületet építi fel, hanem a futamidő alatt bizonyos üzemeltetési feladatokat is ellát. Ez utóbbi változat alkalmazása esetén a személyi állomány létszámát érintően mintegy 20%-os (70 fős) csökkenés érhető el, amihez 2003-as árszinten 210 millió Ft/év (826 772 euro) kiadás megtakarítás tartozik. A magánszektor általi egyes működési feladatok ellátása esetén a dologi kiadásoknál 2003-as árszinten 7,2 millió Ft/év (28 347 euro) növekmény kalkulálható, mely a várható üzemeltetési megtakarítás és a vállalkozó hasznának különbözetéből adódik.

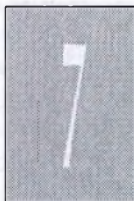
Az üzemeltetési kiadások csökkenése az országos átlag szerint a dologi kiadások 30,6%-át kitevő energia és vízhasználati költségek 20%-os megtakarítására vezethető vissza, az így kalkulált összeg 2003-as árszinten 18,7 millió Ft/év (73 622 euro). Abban az esetben, ha a befektető vállalkozó látja el az épülettel kapcsolatos logisztikai feladatokat érdekelt abban, hogy minél energiatakarékosabb műszaki megoldást alkalmazzon, illetve a kivitelezés a legjobb minőségben készüljön el. Ebből az alapelvből kiindulva indokolt a 20%-os megtakarítási mérték. Előzetes prognózisok alapján így – az előzőekben ismertetetteket figyelembe véve – az állami és a magánszektor együttműködésével történő feladatellátás esetén összességében 2003-as árszinten 202,8 millió Ft/év (798 425 euro) költségvetési kiadás megtakarítás volt előre vetíthető. Ez 15 év alatt 3 milliárd Ft (11 811 023 euro), 20 év alatt 4 milliárd Ft (15 748 032 euro) csökkenést jelent az üzemeltetési költségek terén.

A projekt megvalósításának alapvető feltétele volt, hogy a központi költségvetés a futamidő teljes időszakára garanciát vállaljon arra, hogy az igazságügyi tárca költségvetésében a futamidő végéig a kiválasztott finanszírozási konstrukciónak megfelelő kiadási előirányzat rendelkezésre álljon.

2003. szeptemberében a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága szakemberei az érvényben lévő jogszabályok figyelembevételével összeállítottak a befektetők részére egy szakmai követelményrendszert mintegy tesztelve a piac fogadtatását eme új befektetésre. A kiadott felhívásra tizenegy beruházói csoport jelentkezett. A beruházás alapösszege a tervezett értéken került megajánlásra. A tervezett értékeknél a karbantartásra vonatkozóan lényegesen nagyobb árat szerepeltettek. Az egyéb szolgáltatási feladatoknál (étkeztetés, mosatás) az árak megegyeztek a büntetés-végrehajtási intézeteknél ismert országos átlaggal.

2004 májusában a Magyar Köztársaság kormánya 2126/2004. (V. 28.) számú határozatában két, egyenként 700 fő fogvatartott elhelyezésére alkalmas büntetés-végrehajtási intézet létesítéséről, annak 15 évig tartó üzemeltetéséről és a fogvatartottak teljes körű ellátásáról rendelkezett. A bérleti-szolgáltatási díjat 1910 millió Ft (7 519 685 euro) összegben maximálta, 2004-es árszinten. A kormányhatározat rendelkezett arra vonatkozóan, hogy a díj csak a hivatalos fogyasztói árindexszel növekedhet évente. Meghatározásra kerültek az új börtönök létesítésének régiói, így Északkelet-Magyarországon és Nyugat-Magyarország térségében kellett megfelelő ingatlant találnunk.

A lehetséges helyszín kiválasztásánál több szakmai szempontot vettek figyelembe. Az új büntetés-végrehajtási létesítmény megvalósításának előkészítő dokumentuma előírta,

hogyan biztosítani kell az elítéltek lakóhelyhez közeli elhelyezését. Olyan területet kellett kijelölni, amely a hozzátartozók számára is jól megközelíthető. A helyszínt Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékhez közel kellett kijelölni, mivel ebben a térségben kizárólag Sátoraljaújhelyen található letöltő intézet, mely nem tudja befogadni a régióból kikerülő összes fogvatartottat. További szempont volt a jó megközelíthetőség, közművesítettség. A kiválasztást a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága illetékes szakemberei a Kincstári Vagyoni Igazgatóság, az önkormányzatok, magán- és jogi személyek által felajánlott közel 40 ingatlan vizsgálatával végezték el. A mindenre kiterjedő vizsgálat után a Tiszalökön található ingatlant jelölték ki a büntetés-végrehajtási intézet megvalósítási helyéül.

A tiszalöki önkormányzat a telket térítés nélkül bocsátotta rendelkezésre. A 12 hektáros területből ipari, gazdasági beépítésre előkészített, 9 hektár önkormányzati tulajdonú, a többi magántulajdonú mezőgazdasági terület. Az önkormányzat a magántulajdonú telkeket is felvásárolta és a település ivóvíz- és csatornahálózatát úgy bővítették, hogy a telek az építési munka megkezdésére és az üzemeléshez is elegendő közüzemi vízzel és csatornával ellátott legyen. A telek mellett fut a Debrecen-Tiszavasvárival összekötő 3632 sz. közút és a debreceni vasúti szárnyvonal. A telek az M3 autópályától – a közelmúltban átadott új szakasz átadása óta – 9-10 km-es távolságra helyezkedik el. A vasúti szárnyvonal megszüntetésével az illetékes minisztérium a racionalizálás keretében foglalkozott, de döntés e kérdésben – a várható kihasználtság konkrét ismerete nélkül – még nem született.

Az ingatlanok kiválasztásával párhuzamosan tovább folyt a próbatenderen már bizonyított követelményrendszer pontosítása, magyarázása, a civil befektetők részére történő jobban átlátható szövegezése. A követelményrendszerben kidolgozásra kerültek az építendő börtön pontos műszaki paraméterei, a börtön biztonsági rendszerének elemei, azok működési módja, az elemek egymáshoz viszonyított prioritása. Előírásra kerültek a büntetés-végrehajtás által megkívánt informatikai rendszer elemei, szoftverei. Kidolgozásra kerültek a 700 fő fogvatartott és a 280 fő állományi tag részére biztosításra kerülő első felszerelések listái, a fogvatartotti alsóruházattól kezdve a sporteszközökön és bútorokon át a fogvatartotti szállító gépjárművekig, és meg lett határozva ezen felszerelések kihordási ideje. Kidolgozásra került a befektetők által biztosítandó minden fogyóeszköz éves utánpótlási mennyisége, beleértve a telefon- és postaköltséget, a fogvatartottak részére biztosítandó gyógyszer, kötszer és egészségügyi segédanyag költségét is. A fogvatartotti ellátás feltételrendszerében különös hangsúlyt kapott az ételmezés, illetve az egészségügyi és higiéniai ellátás. Meghatározásra kerültek az ingatlanok és az ingóságok fenntartási, karbantartási feltételei. Előírásra került az oktatásban résztvevők száma, az oktatás rendszere, az oktatandó szakmák fajtái, valamint a foglalkoztatásba bevont fogvatartottak létszáma. Meghatározásra kerültek azok a feladatok, amelyeket továbbra is kizárólag a büntetés-végrehajtási dolgozók láthatják el.

A speciális jellegére tekintettel a büntetés-végrehajtás által az új intézetben végrehajtásra kerülő feladatok:

- Az intézet irányítása és vezetése,
- A fogvatartottak előállítás és szállítása,
- A fogvatartottak őrzése,

- A fogvatartottak nevelése,
- A fogvatartottak egészségügyi ellátása,
- A fogvatartottak nyilvántartása és egyéb igazgatási feladatok

A vállalkozó által végrehajtásra kerülő feladatok, különösen:

- Épület létesítése, beruházás,
- Épület, infrastruktúra fenntartása, üzemeltetése,
- Mosodai tevékenység,
- Élelmezési ellátás,
- A fogvatartottak munkáltatása.

Az előkészítő munkák során nagy nehézséget idézett elő a költségvetési gazdálkodásra, a közbeszerzésre vonatkozó jogszabályoknak és a PPP-rendszerű megvalósítás szabályainak, illetve gyakorlatának összeegyeztetése. A PPP-jogszabály a mai napig nem készült el, az EUROSTAT vonatkozó (18/2004) 2004. február 11-i döntésének értelmezésében bizonytalanság tapasztalható. 2004. októberében jelent meg a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által kiadott „PPP-kézikönyv a köz- és magánszféra sikeres együttműködéséről” című könyv, mely további pontosításokat tartalmaz, azonban a hatályos jogszabályokkal több tekintetben nem harmonizál. A feladat újszerűsége túlzó biztosítéki rendszer (garanciák) kialakítását eredményezte. Mindez korlátozta a versenyt, annak előnyeit csökkentve, s költségesebbé tette a megvalósítást.

A tiszalöki börtönberuházás, illetve szolgáltatás közbeszerzési eljárására és műszaki ellenőrzésére a lebonyolító cég nyílt közbeszerzési eljárással került kiválasztásra. A közbeszerzési eljárás lefolytatását követően szerződéskötésre 2005 októberében került sor, az építési engedélyt 2006. márciusában szerezte meg a befektető. A szerződéskötést követően a munkák kezdete előtti régészeti feltárások okoztak négy és fél hónapos szünetet a kivitelezésben, ezért a kormányhatározatban rögzített határidőt módosítani kellett.

A megkötött szerződés alapján Tiszalökön zöldmezős beruházással megközelítőleg 12 hektár területen 700 fő fogvatartott elhelyezésére és oktatására, munkáltatására 34 ezer négyzetméteres épületkomplexum épült. A szerződés értelmében a büntetés-végrehajtás 15 éven keresztül 2007. évi árszinten havi bruttó 169 967 924 Ft-ot (669 165 euro) fizet a létesítmény bérletéért és a szolgáltatásokért, ami éves szinten – 2007. évi árszinten számolva – megközelíti a 2,040 milliárd Ft-ot.

A bérleti szolgáltatási díj két részből tevődik össze: megközelítőleg 45%-ot tesz ki az épület kivitelezésével, a megvalósítással kapcsolatos rész, 55%-ot pedig az üzemeltetéssel, szolgáltatással kapcsolatos rész. Az évek során az üzemeltetésre eső rész az előző évi infláció figyelembevételével változik.

A szerződésben meghatározásra került a létesítmény első felszerelésére fordítható összeg, melynek beszerzése során a speciális eszközök tekintetében a büntetés-végrehajtás közreműködik. Az első felszerelésekre biztosított keretösszeg 2007. évi árszinten 1 471 866 657 Ft + ÁFA (5 794 751 euro + ÁFA).

A szerződés szerint a fogvatartottak által okozott károkat a vállalkozó éves szinten 4 millió forintig kijavítja, a fölött a károk javítása a büntetés-végrehajtás költségvetését terheli.

A büntetés-végrehajtás részéről történő átvételt megelőző hat héttel veszi kezdetét a szerződés szerinti begyakorlási időszak, melynek során a személyi állomány – tekintettel a döntően új felvételes állományra – még a fogvatartottak helyszínre történő szállítását megelőzően megismerheti és szimulálhatja az intézet napi működését.

A szerződés rendelkezik a monitoring rendszerről, amely a létesítmény birtokbavételét követően kezdi el működését. Lényege, hogy a büntetés-végrehajtás által jelzett hibák, hiányosságok kijavítását, az eszközök és szolgáltatások pótlását az új intézet személyi állománya minden hónapban hibapontokkal értékeli. A hibapontok értéket képviselnek, melyet – a hibás teljesítésre tekintettel – minden hónapban érvényesíteni lehet a bérleti-szolgáltatási díj terhére.

A szerződés főbb biztosítékait a szerződéses mellékkötelezettségek jelentik. A vállalkozó késedelmes teljesítése esetén kötbérként az éves bérleti díj 4,6%-ának megfizetésére köteles. A kötbért bankgarancia terhére érvényesítheti a büntetés-végrehajtás. A teljesítési bankgaranciát a bruttó bérleti-szolgáltatási díj bruttó éves összegének 11%-áig, a meghiúsulási bankgaranciát a bruttó éves bérleti-szolgáltatási díj összegének 5%-áig kell feltöltenie és rendelkezésre bocsátania a vállalkozónak.

A börtön személyzetének hivatásos állománya 280 fő. Ezen felül az üzemeltetést végző cég az előzetes tárgyalásokon 70–100 fő foglalkoztatását jelezte.

A működéshez szükséges szakember-utánpótlás megoldására a Tiszalöki Teleki Blanka Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium az előzetesen tisztázott szempontok alapján kezdte meg az új börtön leendő állományának szervezését. A gimnázium a saját képzési rendszerében OKJ-s szakképzést indított 18 fővel a személy- és vagyonőr szakmában 2006. január hónapban. A képzésre 170 fő jelentkezett, többségében azok, akik az új intézetben szerettek volna munkát vállalni. A büntetés-végrehajtás a személy- és vagyonőr képzés tantárgyaitól elkülönült, 50 órás „pályára indító” orientációs képzéssel – biztonsági, jogi, illetve szolgálati ismeretek oktatásával – kapcsolódott be. Az oktatást 134 fő végezte el eredményesen. Ebből a létszámból 47 fő kérte a felvételi eljárás megindítását. Egészségügyi okok miatt 10 főnél a felvételi eljárást megszüntették, 37 fő kinevezése realizálódott. A mai napig ebből a létszámból 3 fő szerelt le. Jelenleg az intézet 254 fő kinevezett személyi állományú taggal rendelkezik.

Az PPP-konstrukcióban épülő új intézet beindulásától a büntetés-végrehajtás azt várja, hogy a zsúfoltság érezhetően csökkenni fog. A kialakításra kerülő foglalkoztatási, nevelési lehetőségek eredményesebben támogatják az elítéltek társadalomba történő beilleszkedését. A magántőke partneri együttműködésével a börtönök hatékonyabb, költségtakarékosabb működtetését lehet elérni, amely a tisztán állami üzemeltetésű intézményekre is ösztönző hatást gyakorolhat.

Radnay József

A PPP-projekt előkészítése, szervezeti háttere, a szerződés fő elemei

Nagy öröömre szolgál, hogy a legközelebbi kollégáinkat, barátainkat üdvözölhetjük itt, amire egy valóban érdekes és jövőbe mutató téma ad alkalmat. Börtönépítéssel kapcsolatban korábban is voltak találkozók, hiszen a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága korábban a korszerű börtönépítéssel kapcsolatosan több nemzetközi konferenciát szervezett, de a legszűkebb témában én magam is értékes, hasznos eszmecsere folytathattam nemrég a cseh kollégákkal. Remélem, hogy ugyanilyen kellemes és hasznos, izgalmas szakmai beszélgetést tudunk ma is folytatni. Nagy örülnék neki, ha közbevetnék akár eltérő véleményüket is, hiszen a szakmai vita mindig többet ér bármilyen kitűnő előadásnál.

Az előző előadásból, amely pontos és összefoglaló képet adott a projekt leglényegesebb adatairól is, megtudhattuk azokat a körülményeket – a zsúfoltság, a CPT értékelése a magyar börtönviszonyokról –, amelyek végül is a kormány döntéséhez vezettek: épüljön két új büntetés-végrehajtási intézet Magyarországon.

A PPP-re Magyarországon a következő ellentmondások feloldása miatt van szükség: nagy a fejlesztési-beruházási igény, hiszen szeretnénk lemaradásunkat a nyugat-európai színvonalhoz képest az élet minden területén csökkenteni, a költségvetési keretek viszont szűkösek, illetve az eurozónához való kapcsolódás fiskális szabályai korlátozzák az állami költségvetés hitelfelvételi lehetőségét. A legnagyobb fejlesztési igényt a 100 milliárd forintos autópálya építések jelentik, ez mintegy 400 millió euró, és ez tette elkerülhetetlenné a PPP bevezetését Magyarországon. Ebbe a főáramlatba kerültek bele más fejlesztési igények, mint az egyetemi oktatási és diák-szálló-építkezések, valamint a börtönberuházások.

A kormány az európai uniós csatlakozási folyamat idején elfogadott egy hosszútávú fejlesztési, börtönépítési programot a zsúfoltság csökkentése érdekében. A konkrét előkészítés idején kiemelkedően fontos szempontként kezelte a kormányzat, hogy a beruházás olyan legyen, miszerint a beruházott összeg a statisztikai besorolás szerint ne minősüljön állami beruházásnak, vagy állami hitelnek. Ezeken túl a Pénzügyminisztérium azt a kikötést tette, hogy a projektnek – minden költségtényezőt számba véve – a szerződéses időszak alatt kevesebbe kell kerülnie, mintha állami beruházás lenne.

Az Igazságügyi Minisztérium és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) azt a lehetőséget kapta, hogy állítson össze egy projekt-javaslatot két 700 fős börtön létesítésére. Több változat is készült. Két alapvető megoldás lett kidolgozva, az egyikben csak az építést végezte volna a vállalkozó egy lízing-alapú konstrukcióban, míg a második változatban az előző előadásban már felsorolt komp-

lex szolgáltatási tevékenységet, tehát a szolgáltatásokat (élelmezés, épületfenntartás, szállítás) is a vállalkozó végzi, így az egész egy bérleti-szolgáltatási szerződést jelent. Az utóbbi megoldás kapott támogatást. Ennek a döntésnek több indoka van.

- A magáncégek által kínált lízing konstrukció önmagában, tehát ha csakis épít és hitelez – ez lényegében egy halasztott fizetési konstrukciót jelent –, nem lesz olcsóbb, mert az állam kedvezőbb költségek mellett, például alacsonyabb kamattal tud hitelhez jutni. Emiatt ez a megoldás nem versenyképes. Más előnyök szükségesek, hogy ezt a hátrányt kompenzálni lehessen.
- Ha a magáncég kizárólag az építésben érdekelt, akkor nem aknázzuk ki az együttműködésben, a magáncég jobb gazdálkodási lehetőségében rejlő összes lehetőséget, még ha az több kockázattal is jár.

Talán növelhette a kormány kockázatviselési hajlandóságát, hogy több magyarországi kereskedelmi bank már ismerte a nemzetközi, elsősorban a nagy-britanniai példákat. Ott már több ezer PPP-projekt valósult meg, és ezek között börtönprojektek is voltak szép számban. A britek 140 büntetőintézetéből 9 valósult meg és működött PPP-struktúrában, ezekben mintegy 5 000 főt, a teljes börtönpopuláció 7%-át tartották fogva. Megkeresték a magyar nagybankok az Igazságügyi Minisztériumot, hogy lássák azt, milyen partneri viszonyra számíthatnak. Konferenciákat szerveztek, amelyre meghívtak brit és amerikai nemzetközi ügyvédi és tanácsadó irodákat, illetve ezek hazai partnereit. Látható volt, hogy a nemzetközi üzleti világ Magyarországot alkalmasnak tartotta arra, hogy hosszú távú, komplikált együttműködésen alapuló üzletet kössenek az állami szférával. Ez nagyon nagy eredmény volt. Ebben a bizalomban benne volt az igazságügyi ágazat és különösen a büntetés-végrehajtás több mint egy évtizedes, kiszámítható és nemzetközileg is respektált szakmai munkája, az a kiterjedt nemzetközi szakmai kapcsolatrendszer, amely a '90-es évektől kezdve kiépült főleg az európai országok büntetés-végrehajtási szervezeteivel.

A kormányzat a Gazdasági és Közlekedési Minisztériumot jelölte ki, hogy működtessen egy tárcaközi bizottságot, amelyben a minisztériumok képviselői együtt dolgoznak azon, hogy elősegítsék a PPP sikeres beindítását és elterjesztését. Ennek a bizottságnak kezdetben a jogi környezet vizsgálata volt a gyakorlati feladata, később, amikor az első projektjavaslatok is elkészültek, véleményező szerepük lett. A bizottság csak időszakosan ülésezett. Megalakult viszont a bizottság titkársága, a gyakorlati előkészítő munkát ők végezték. Ezek a kollégák közgazdasági végzettséggel és banki gyakorlattal rendelkeztek, így ennek megfelelően nagyon alaposan, szakmailag korrekten megkritizálták a benyújtott anyagokat. Emlékeim szerint 7-8-szor dolgoztuk át a kormánynak készített előterjesztést. A szokásos közigazgatási egyeztetési tevékenység elvégzése közben úgy éreztük, hogy meglehetősen idegenkedés vagy inkább ellenszenv van a PPP-vel kapcsolatban a különböző tárcáknál. A már akkor is meglevő költségvetési problémák miatt úgy láttam, hogy kifejezetten időhúzás folyik. Így tartott egy évig a kormányzati döntés. Végül is 2004 közepén megszületett a már említett kormányhatározat, ami engedélyezte a projektet.

A kormány megvizsgáltatta, hogy milyen akadályozó tényezők vannak a jogrendszerben, amelyek akadályozhatják a PPP alkalmazását. Ez a megfogalmazás a pontos, mert a PPP-t elősegítő sajátos jogi kereteket nem tartották szükségesnek megteremteni. Emiatt csak kisebb kiigazítások történtek. Ezek között a legjelentősebbet valójában egy jogerős bírói döntés kényszerítette ki, a közvéleményben is elhíresült metróper. Ennek lényege, hogy az akkori pénzügyminiszter konkrét pénzügyi kötelezettséget vállalt arra, hogy az állam támogatja a főváros építkezését, a metrót. A következő kormány nem kívánt metrót építeni, nem vállaltak kötelezettséget a költségvetési törvényben. A fővárosi önkormányzat peres eljárásban akarta az államtól kikényszeríteni a pénzügyi támogatást, ami nem járt sikerrel. Ennek súlyos következménye volt, a hitelezők jelezték, hogy nem látják lehetségesnek hosszú távú projektek finanszírozását a kialakult jogbizonytalanság miatt. A kérdés tehát az volt, hogy hogyan lehet az állam hitelességét helyreállítani. A megoldást az államháztartásról szóló törvény módosítása jelentette, ahol külön előírások szabályozzák a hosszú távú kötelezettségvállalást. Ennek lényege, hogy az 50 milliárd forint (mintegy 200 millió euró) nettó jelenértéket elérő vagy az azt meghaladó értékű, több éves fizetési kötelezettséggel járó szerződések megkötése előtt – ha törvény másként nem rendelkezik – a kormánynak az országgyűlés felhatalmazását kell kérnie. Az országgyűlésnek be kell mutatni a szerződés főbb tartalmi elemeit, az állami finanszírozási szükségletet, ennek kereteit, illetve ütemezését. Ez a rendelkezés 2005. január 1-től lett hatályos, ennek megfelelően a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló törvény bevezető részében felsorolták, bemutatták az akkor tervezett projekteket, köztük a büntetés-végrehajtási projektet, a két új intézetet is. Ez pozitív fordulatot hozott a befektetők bizalmának helyreállításában.

Úgy gondoltuk ekkor, hogy minden lényeges körülmény együttáll ahhoz, hogy a projekt megvalósításában előre lépjünk. Mik is voltak ezek? A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán létrejött egy projekt-irányító csoport, ami érdemben 2-3 fővel működött, az országos parancsnok közvetlen irányításával. Az akkori országos parancsnok intézkedést adott ki a projektek végrehajtására. Úgy döntött, hogy a tiszalöki projekthez komplex tanácsadói, lebonyolítói, műszaki ellenőrzési szolgáltatást vesz igénybe, míg a szombathelyi munkát a BVOP saját személyzete bonyolítja le, külön vesz itt igénybe jogi tanácsadót és műszaki ellenőri szolgáltatást.

Az igazságügyi miniszter bizottságot alakított a projekt támogatására, azért, hogy az a merőben újszerű feladat előtt álló akadályokat elhárítsa, a jogi szabályozatlanságból fakadó bizonytalanságok esetén állást foglaljon, illetve kísérelje figyelemmel a büntetés-végrehajtás 100 éve legnagyobb projektjét. Kivételes projektről van szó, a két börtön összes kapacitása a jelenlegi teljes férőhely 13%-át jelenti. Az állami költségcsökkentési program keretében javaslat készült arra, hogy a szombathelyi, jelenleg működő előzetes letartóztatást végrehajtó intézet bezárásra kerüljön, és kapacitásának pótlása érdekében a 700 fősre tervezett új intézet 800 fős legyen. A korábbi kormánydöntés ennek megfelelően módosításra került.

A legfontosabb gyakorlati feltétel az volt, hogy a megrendelő Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága tudta mit akar, mit akar megrendelni. Ez az a bizonyos, már említett szakmai követelményrendszer, ami a büntetés-végrehajtási kollégák komoly szakmai eredménye, terméke. Ennek is volt már szellemi előzménye, hiszen a korábban a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán működő Fejlesztési Osztály külföldi példák nyomán számos funkcionális egységre, például zárkákra, egészségügyi részlegre stb. kidolgozta a részletes leírást. Ez sokat segített annak megítélésében, hogy mennyire részletes leírás kell akkor, amikor a projekt megvalósításából kimarad a műszaki tervezési fázis, pontosabban a tender kiírása úgy történik meg, hogy nem készül el előtte a részletes kiviteli terv, de még engedélyezési szintű, kevesebb részletet tartalmazó műszaki tervdokumentáció sem.

Miután megszületett a kormány engedélye, sorkerült az első tenderkiírásra, a közbeszerzési törvény előírásainak megfelelően. Ez a tiszalöki projekt tanácsadójának, lebonyolítójának, műszaki ellenőrének a kiválasztására irányult. Itt a vállalkozók részéről nagyobb érdeklődésre számítottunk, mint amilyet tapasztaltunk. Valójában a kezdeti lelkesedés után, megismerve az újszerű, a PPP-projekthez kapcsolódó szakmai munkát és a BVOP követelményeit, csak egyetlen érvényes ajánlat született. Ezután kezdődött meg a tulajdonképpeni tenderdokumentáció kidolgozása a tiszalöki munkához. A szombathelyi projekt némi fáziseltolódással követte a tiszalökit, mert a területet a honvédség később adta át a tervezett időpontnál. Így a tiszalöki projektben elért eredményeket ott hasznosítani tudtuk.

A tender-dokumentáció büntetés-végrehajtási és műszaki értelemben teljes egészében a BVOP által kidolgozott szakmai anyagra támaszkodik, ugyanakkor teljesen új fejezeteket is tartalmaz. Teljesen új, eddig a büntetés-végrehajtási tenderekben eddig nem alkalmazott igényekkel találkozhatunk benne, mint például az üzleti terv kidolgoztatása. A három vaskos kötet kidolgozása a tanácsadó FÖBER Nemzetközi Ingatlanfejlesztő és Mérnöki Részvénytársaság és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága közös érdeme.

Ennek az anyag tartalmazza például az ajánlattételi felhívást, a határidőket, az ajánlattétel visszavonási, módosítási lehetőségét, a kötbérvállalás kötelező minimális mértékét, a kötelező teljesítési bankgarancia mértékét, az üzemeltetési biztosíték kötelező minimális mértékét, a vagyon-felelősség biztosítás kötelező mértékét, a műszaki, pénzügyi, szerződéses feltételeket.

Világos feltételeket határoztak meg az ajánlat érvényességét, érvénytelenségét, az ajánlati kötöttségre, az ajánlatok értékelésére, elbírálásra, a tárgyalások eljárási rendjére vonatkozóan. Ennek terjedelme mintegy 60 oldal volt.

A műszaki feltételek részben bemutatták a helyszínt, az intézetben elhelyezendő elítéltek fokozat szerinti megoszlását, a tervezett intézet szervezeti felépítését, a személyzet létszámát. Meghatározták az építészeti, gépészeti, elektromos ellátási követelményeket. Részletesen leírtak 10 különböző típusú zárkát, beleértve a különleges biztonságú zárkát vagy a mozgássérült fogvatartott elhelyezésére szolgáló zárkát is.

Részletezték a biztonságtechnikai rendszert, a kerítésvédelmet, a különböző kapukat s azok működését.

Meg kellett határozni egészen részletesen, hogy milyen szolgáltatásokat igénylünk például az étkeztetés terén. Meglehetősen kockázatos dolognak tűnt, hogy ezen a kiemelkedően fontos, a fogvatartottak hangulatát alapvetően befolyásoló területen ilyen hosszú távú szerződést kössünk. Valóban az is volt. Azonban a szolgáltatások vállalkozásba adásában már korábban megszerzett gyakorlat lehetővé tette, hogy ez a szerződéses rendszer is felvállalható legyen.

Itt szeretnék tenni egy kis kitérőt, azt bemutatva, hogy az általános gazdasági fejlődés, amely az elmúlt évtizedekben lezajlott Magyarországon, hogyan vitte egyre korszerűbb ellátási formák felé a büntetés-végrehajtást, készítve elő a terepet a PPP alkalmazásához.

A büntetés-végrehajtás alapvető működési modellje, mint katonai jellegű szervezeti megegyezett egy katonai alakulattal. Legyen saját élelmezési rendszere, tároljon nagymennyiségű élelmiszert, legyenek üzemanyagkútjai, műhelyei, gépjármű javítóműhelyei, egészségügyi ellátó intézményei, évekre elegendő lőszere stb. Ezt sajátosan erősítette a korábbi hiánygazdaság, az volt a büntetés-végrehajtás működési érdeke, hogy pontosan ilyen legyen. 1990 előtt a magyar gazdaság fokozatosan állt át a piacgazdaságra, megteremtette ennek legfontosabb intézményeit, a hiányjelenségeket azonban csak a piaci viszonyok teljes uralma tudta megszüntetni. A szervek működése ugyanakkor a korábbi tényezőkön alapult. Ma már mindenfajta áru és szolgáltatás korlátlanul kapható. Ezért nem szükséges, hogy a börtönök olyan dolgokkal foglalkozzanak, ami nem a fő feladatuk. A technika fejlődése ugyanakkor lehetetlenné is tette, hogy a börtönök egyes tevékenységeket maguk végezzenek. Például ki tud megjavítani egy korszerű járműmotort. Ki tud megjavítani egy mai korszerű kazánt, amelyet számítógép irányít? Ehhez megfelelő szakismerettel rendelkező vállalatok kellenek. Megfogalmazható egy egyszerű elv: mindenki csinálja azt, amihez a legjobban ért. És egy második elv: használjuk ki a legteljesebben a kínálati piac lehetőségeit. Első lépésben megszűntek a gépjármű javítóműhelyek. Megszűnt a kazán, mosodagép, konyhai gépalkatrész készletezés. Szolgáltató cégek végzik ezeket a tevékenységeket. Csökkent általában is a karbantartó anyagok készletezése. Ezt a folyamatot természetesen befolyásolta, hogy a fogvatartottak foglalkoztatása fontos érdek és egyben jó lehetőség is. Az épületek tisztán tartása, karbantartása, festése, a javítások elvégzése továbbra is jórésztben a kialakult hagyományos módon történik. Természetesen a fogvatartottak foglalkoztatásának és szakképzésének érdeke egy olyan tényező, ami módosítja az eddigi piacosítási elveket. A kínálati gazdaság, a piacgazdaság mélységében alakította át a büntetés-végrehajtási intézetek gazdasági tevékenységét, ellátó tevékenységét. Ezek közül kiemelek három nagyon látványos megnyilvánulási formát.

Az első az, hogy számos börtönben magánvállalkozó üzemelteti a konyhát, az intézet feladata, hogy feladja a megrendelést, ellenőrizze az átadott ételeket és fizesse

ki a szolgáltatást. Erre példa a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet élelmezési ellátása.

A második példa egyes intézetek fűtése, melegvízellátása, hasonló elven, például a Budapesti Fegyház és Börtönben. Ebben a szerződésben, amely szintén egy szolgáltatási szerződés, nem a berendezések létesítése a börtön feladata és célja, hanem a melegvíz és fűtési szolgáltatás megvásárlása. Itt a vállalkozó jelentős összeget fektetett be, hogy képes legyen a szolgáltatás teljesítésére. Ez az összeg egyébként sem állt akkor az intézet rendelkezésére, amikor a korábbi berendezések már csaknem működésképtelenné váltak, így életmentő volt a szolgáltatóval való együttműködés.

A harmadik a magántőke bevonása a termelésbe, olyan termelésbe, amelynek büntetés-végrehajtási célja van, a fogvatartottak foglalkoztatása. Tökölön egy papíripari vállalkozás telepítette be a nagy értékű berendezéseit a fogvatartottak foglalkoztatását végző állami tulajdonú kft. telephelyére, ahol háztartási papírárut, például toalett papírt gyártanak, illetve papír újrahasznosítással is foglalkoznak.

Ezek a szerződések, tapasztalatok jelentették azt a büntetés-végrehajtásnál felhalmozott szellemi tőkét, amely megalapozta a PPP-szerződés előkészítését. Természetesen a tanulópénzt itt is meg kellett fizetni. Nem minden élelmezési és hőellátási szerződés volt sikeres, jó néhány megszűnt, vagy módosítani kellett. De megszerezte a büntetés-végrehajtás a tapasztalatát a vállalkozókkal való együttműködésben azzal is, hogy a házon belül úgymond idegenek mozognak, részei a börtön működésének. A korábbi hatalmi szervi, erőből való ügyintézészt fel kellett, hogy váltsa az együttműködésen alapuló, a másik érdekét is szem előtt tartó munkakultúra. Megtanulhattuk azt, hogy milyen fontos a szerződések jó előkészítése, a pontos fogalmazás. Ezek a szerződések tartalmuknál fogva alkalmasak arra, hogy bemutassák a teljesítmény értékelését, hiszen konkrét körülírt szolgáltatásért fizethetünk csak.

A projektjavaslat és az ajánlati dokumentáció elkészítése közben, amikor a büntetés-végrehajtási intézetek működési költségeivel foglalkoztunk, ismét szembesültünk azzal, hogy a költségvetési szervek pénzügyi működését szabályozó jogszabályok és így a költségvetési szervek gyakorlati működése is, mennyire távol van a vállalkozói világban a verseny által kikényszerített költségtudatosságtól, a kontrolling szemléletétől.

Ezek az előzmények, tapasztalatok, amik beépültek a PPP-ajánlati dokumentációba. Ezek nélkül teljesen kamikaze-repülés lett volna a PPP-börtön projekt, így csak félig az.

A kitérő után visszatérve a konkrét PPP-ajánlati dokumentációhoz: a dokumentáció tartalma teljes részletességgel tárgyalja a megkívánt szolgáltatásokat. Az élelmezést, az intézeti gépjárművek összetételét, használati körülményeit, a munkáltatás számára rendelkezésre álló helyiségeket, a mosodát, a hőszolgáltatást, az általános informatikai követelményeket, a számítógépes munkahelyeket, a nyomtatókat, szer-
vereket, szoftvereket, a kábeltévé-rendszert, az általános fogvatartotti és egészségügyi alrendszert, a gazdasági informatikai rendszert.

Nem fér bele jelen előadás kereteibe még a dokumentáció tartalomjegyzékének ismertetése sem, de elképzelhető a dokumentáció fontossága, minthogy a következő 15 évre határozza meg azt, hogy mit követelhetünk a szolgáltatótól. Legyen szó a helyiségek felszerelésétől a kutyatelep működéséig, a fogvatartottak szakképzésétől a kápolna kialakításáig, a fogvatartottak ruházatától a takarításig, az egész börtönfalú karbantartásáig, üzemeltetéséig. A dokumentáció ezen része mintegy 200 oldal terjedelmű.

Hozzá kell tenni mindehhez, hogy a kivitelezés közben számos kérdésben szembesültünk azzal, hogy a dokumentáció nem írt le mindent kellő pontossággal. Például a belső kerítéssel kapcsolatosan emiatt kellett újabb és újabb egyeztetéseket tartani, mert nem volt a leírás elég egyértelmű.

A dokumentáció III. kötete 86 oldalas, a jogi kérdéseket tisztázza, az ajánlattevőknek ennek megfelelően kell megtenniük ajánlatukat. Ebből az anyagból a földhasználati részt szeretném kiemelni, hiszen ez is feszegette az ezt megelőző megszokott jogalkalmazás határait, hiszen az önkormányzat tulajdonából az állam tulajdonába került földterületet ingyenesen adtuk a nyertes magánvállalkozó által alapított korlátolt felelősségű társaság használatába, meghatározott célra – az állami feladat, a büntetés-végrehajtási cél megvalósítására – használatba.

A dokumentáció célja, hogy a közbeszerzési eljárásban az ajánlattevők megfelelően pontosan legyenek tájékoztatva a követelményekről, ajánlatuk tárgya és tartalma az legyen, amit az ajánlatkérő szeretne, továbbá az ajánlatuk összehasonlítható legyen. A közbeszerzési törvény lehetővé teszi, hogy amennyiben a szerződés tárgyának meghatározása nem lehetséges kellő pontossággal, akkor a tárgyalásos eljárás alkalmazható. Ekkor az eljárás első szakasza csak az alkalmas jelentkezők körének szűkítésére szolgál. A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően célszerűségi okból három alkalmas jelentkező kerül kiválasztásra, ajánlatot tehát csak három vállalkozó tehet. A második szakaszban elkészítik a vállalkozók a meghatározott tartalmi és formai követelményeknek megfelelően az ajánlatukat.

A tárgyalási szakaszban a tárgyaló felek – itt most a tiszalöki projektből veszem a példáimat – olyan párbeszédbe kezdenek, amellyel tovább pontosítják, értelmezik az ajánlati dokumentációt. Kifejtik, melyek azok a körülmények, amelyek megnehezítik a szolgáltatás teljesítését, javaslatot tesznek ezek megváltoztatására. Az ajánlatkérőnek természetesen mérlegelési joga van, eltérhet a dokumentációban meghatározottaktól, módosított végleges ajánlati dokumentációt adhat ki. Ez meg is történt.

Az előző előadásban említésre került, hogy a jogszabályok, az Eurostat előírásai, a megszokott állami beruházási szemlélet – amely a tulajdonszerzésre és nem a dolog használati értékének megszerzésére irányul – nem harmonizálnak. Ennek a kérdésnek a megoldatlanságát egészen a közbeszerzési eljárás tárgyalási szakaszáig a szőnyeg alatt tarthattuk, de ott elkerülhetetlenül előbukkant. A következő fejtegetések, tekintettel egy csomó kérdés megoldatlanságára, amelyekre ma sincs végleges válasz, nem a minisztérium hivatalos álláspontja, csupán a személyes véleményemet tükrözik. Hozzá kell tennem, hogy ez év nyarán volt egy munkaértekezlet a téma-

gazda Gazdasági és Közlekedési Minisztériumban, ahol megkértem a kérdés szakértőit, hogy mondjanak véleményt arról, hogy mi a helyes álláspont a tulajdoni kérdésekben, hogyan felelhetünk meg egyszerre az összes szabálynak és elvárásnak, de sajnálatos módon nem kaptam választ.

A tárgyalások folyamán erőteljesen felszínre került a jogbizonytalanságból adódó kérdéskör. A dokumentációban nem tudtunk olyan pénzügyi modellt leírni, amely egyszerre megfelel az Eurostat elveinek, tehát nem állami beruházás legyen a projekt, feleljen meg a számviteli, illetve adóelőírásoknak, vagyis bérleti szerződésnek minősüljön az ügylet, a tulajdon a vállalkozó nyilvántartásában szerepeljen, de az építmény előre meghatározott módon mégis átkerüljön az állam tulajdonába. Ezért azt a megoldást választottuk, amely szerint a dokumentáció leszögezi, hogy olyan ajánlatot tegyenek a vállalkozók, amely mindezen feltételeknek megfelelnek. A tárgyalások során az ajánlattevők közölték, és a tárgyaló konzorciumok között a legnagyobb kereskedelmi bankok is ott voltak, hogy ilyen egymásnak ellentmondó feltételeknek megfelelő ajánlatot nem tudnak tenni, ezért szerződés tartalmát a bérlet irányába kellett eltolni. A felek tárgyalást kezdeményezhetnek a tulajdon megvételéről, de ennek pontos feltételei nincsenek meghatározva. A dolog utóélete úgy alakult, hogy az Állami Számvevőszék két alkalommal is megvizsgálta a kérdést, és azt fejtette ki, hogy a projekt gazdaságosságát ez a tulajdoni kérdés megváltoztatja, amit további számításokkal kell bemutatni. Ez a számítás a mai napig nem készült el. A Pénzügyminisztérium úgy foglalt állást az ügyben, hogy a 15. év végén pátthelyzet alakulhat ki a bérbeadó és bérbevevő között az ingatlan további használatát illetően, vajon hogyan fognak megegyezni. A válasz az, hogy a két fél meg fog egyezni, az akkori közös érdekeik alapján, mert ezt a speciális építményt a legjobban börtönnek lehet használni. Amikor az ajánlattevőkkel való tárgyalások folytak, akkor az volt a feladat, hogy pénz nélkül építsen a büntetés-végrehajtás börtönt. A feladatot végrehajtotta, a mai napig a tanácsadók költségein kívül a projektbe nem tett bele pénzt, a megkívánt kapacitás létrejött, ma már saját szemünkkel meggyőződhetünk róla.

Azért, hogy tovább folytathassam az akadálypályán összekötött lábbal való futásról szóló mesét, szólok a szombathelyi projekt hasonló problémáiról. Szombathelyen a honvédség laktanyáját kapta meg a büntetés-végrehajtás ingyenesen. Ami ebből fontos, hogy az építmények is állami tulajdonban vannak, nem csak a földterület. Az első kérdés, hogy a vállalkozó milyen módon adhatja nekünk bérbe a saját ingatlanunkat, illetve a bank a hiteléhez milyen biztosítékot talál azon az ingatlanon, ami nem a hitelfelvevő tulajdona. Erre a problémára sok-sok tárgyalási nap után találtak a megoldást a partnerek a közbeszerzési eljárásban. Igazán kreatív ötlet, hogy az egész ingatlanra vonatkozóan az állam adjon határozott idejű, 15 évre szóló hasznélvezeti jogot a bérbeadónak, aki ezután visszaadhatja bérbe a büntetés-végrehajtásnak az ingatlant. Ez is teljesen újszerű volt az állami vagyon kezelésében, de nagy nehézségek árán sikerült elfogadtatni. A második kérdés, hogy a leírt feltételek mellett hogyan lehet a projekt gazdasági modelljét felépíteni úgy, hogy megoldhatatlan tulajdoni zavar ne lépjen fel. Amikor a vállalkozó beépíti az anyagait, átalakítja az

épületeket börtönné, akkor nem adta el nekünk a tulajdonjogát a beépített értékeknek. Ez minden kétséget kizáróan az ő tulajdona. Erre vonatkozóan a szerződés azt mondja, elkerülve egy későbbi elszámolási vitát a beépített értékeket illetően, hogy a vállalkozó a bérleti díját úgy állapította meg, hogy a beruházott érték részére megtérült a bérleti időszak alatt. Megoldottunk minden problémát? Látszólag. A fő problémát itt is megoldottuk, létrejön a börtön állami beruházás nélkül, azonban lehetséges, hogy az adóhivatal a kérdést másképp fogja látni, hiszen nem rendelkezünk az ingatlanba beépített tulajdonról, s a tulajdonváltás jogi értelemben korrekt módon nem fog létrejönni. A felek tulajdonképpen anyagilag az előző megtérülési kitétel miatt hallgatólagosan elszámoltak a tulajdonnal, de tulajdonváltás aktusa nem rendezett. Itt az adóhatóság esetleg megállapíthat általános forgalmi adó befizetési hiányt, amit lehet, hogy egyszer az állam sajátmagának be kell fizetnie.

A projektek minősítését elvégezte a Központi Statisztikai Hivatal, kinyilvánította, hogy mindkét létesítmény megfelel az Eurostat statisztikai elszámolási szabályrendszerének. Ez nagyon jó eredmény, azonban az Eurostatot ez a vélemény nem köti, megállapíthatja az ellenkezőjét is. Amikor korábban az Eurostat látogatást tett a Pénzügyminisztériumban, kifejezetten az előkészítés alatt levő projekteket vizsgálva, először azt a nyilatkozatot tette, hogy börtönöket egyáltalán nem lehet magánberuházásként elszámolni. Később megismerve azt a modellt, amelyet felépítettünk, megváltoztatták álláspontjukat, azonban ez nem végleges nyilatkozat, a hivatalos vizsgálatra később kerül sor. Látszólag az Eurostat követelményei egyszerűen teljesíthetők.

Az 1-es számú követelmény, hogy a kivitelezés kockázatát viselje a magánpartner. Kérdés lehet, hogy milyen mértékben kell viselnie a kockázatot. Viselni kell-e például a kivitelezés késedelmének kockázatát teljes mértékben? Elfogadható-e statisztikai megközelítésben az egyébként esetlegesen fennálló objektív késedelem, amikor rajta – úgymond – kívül eső ok miatt következett be a késedelem? Meg szabad-e osztani e kockázatot a megrendelővel, nem veszélyezteti-e a statisztikai besorolást, az elszámolást? Erre nem tudom a választ, de a jövőben meg fogjuk tudni. A kivitelezés kockázata azt is jelenti, hogy ha többbe kerül az építmény, akkor sem fizet többet a büntetés-végrehajtás a használatáért, ha nem felel meg például az építmény az előre meghatározott biztonsági követelményeknek, akkor nem fogja használatba venni. Ezek nagyon kemény követelmények.

A 2-es számú követelmény, hogy a magánpartnernek kell viselnie vagy a rendelkezésre állási kockázatot vagy a keresleti kockázatot. A rendelkezésre állási kockázatnak az irányelv szerint olyannak kell lennie, amely komolyan érinti a bérbeadó bevételeit. Tehát, ha a zárkák egy része nem használható, vagy a fűtés akadozik, akkor a bérleti díjból komoly levonásokat kell eszközölni. Az Eurostat szerint így valószínűleg csak meg a kockázat, és ebben teljesen igaza van. A másik a keresleti kockázat, amely a mi esetünkben nem a privát partneré, hiszen a díjmegállapítás olyan, hogy nem függ a fogvatartottak számától a díj. Ha félig lenne tele a börtön, akkor is a teljes díjat kellene fizetni, de maximum 700 főt vihet oda a büntetés-végrehajtás.

Ez így rendben is van, mert a 2-es számú két követelményből csak az egyiket kell teljesíteni.

A kiegészítő feltételek nem teljesítésével azonban el lehet rontani a megfelelést. Természetesen állami vállalatokon keresztül nem nyújthat az állam hitelt, vagy hitelgaranciát sem adhat, nem lehet a vállalkozó állami vállalat vagy olyan magánvállalat, amire valamilyen szerződéses lehetőségénél fogva befolyást gyakorol, vagy meghatározhatja a vezetését.

Mi a biztosíték arra, hogy ez a konstrukció sikeresen fog működni? Mint ahogy semmire sincs végső biztosíték, úgy erre sincsen. Némileg nehezebb helyzetben vagyunk, mint az angolszász országokban jól működő valódi magánbörtönök, hiszen ott megvalósulhatott az, hogy a teljes büntetés-végrehajtási szakmai feladatrendszer a magánvállalkozó a saját embereivel végigviszi, ott nincsen ez a komplikált napi együttműködési feladat és kényszer, amiben én a legnagyobb kockázatot látom. Ott az állam csak ellenőrizni jár be a börtönbe, ellenőrzi, hogy a jogszabályoknak és a szerződésnek megfelelően történik-e a fogvatartottak kezelése.

A francia modell közelebb van a miénkhez, hiszen ott is a teljes ellátást végzi a magánpartner, de nem kezeli a fogvatartottakat. Ugyanakkor a börtönt az állam hagyományos beruházásban építi meg, csak az ellátási szolgáltatásokba kapcsolódik be a vállalkozó.

A mi szerződésünknek ehhez képest van néhány előnye. Az egyik, gyakorlatilag a legfontosabb előny, hogy nem kell egy összegben kifizetni a beruházást. A második, hogy ha azonos a beruházó és az üzemeltető, akkor már a műszaki tervek úgy készíthetők el, hogy a beruházás és az üzemeltetés költségeit optimalizálni fogja. Ennek haszna megmutatkozhat a szerződéses időszak alacsonyabb költségeiben.

A szakirodalom szerint a PPP-szerződések sikertelenségének legfőbb oka a kockázatok rossz megosztása a partnerek között. Az alapkoncepció szerint az egyes kockázatokat annak a félnek kell viselnie, aki hatékonyabban képes azokat kezelni. Úgy gondolom, hogy e tekintetben jó a szerződés konstrukciója. Például még arra is történt intézkedés a szerződésben, ahogy már hallottuk, hogy a fogvatartottak által okozott károk esetében a partnerek megosztják a kockázatot. Ez érdekeltté teszi a börtön vezetését, hogy hasson a fogvatartottakra. Ha nem ilyen lenne a kockázat megosztása, akkor a szolgáltató kénytelen lett volna egy nagy összegű kárt feltételezni, a kockázatát beárzni, ami megemelte volna a szolgáltatás díját, hiszen a börtönnek közömbös lenne, hogy mekkora a kár.

Az eddigi ismereteink szerint a projekt anyagi értelemben a tervezett módon halad előre, nem jelentkezett olyan rendkívüli költség, ami a pénzügyi tervekben szereplő összegeket megemelte volna. Az utólagos elemzés, mármint, hogy a hagyományos megvalósításhoz képest valóban megtakarítással jár-e a PPP-projektünk, nem lesz könnyű. Az elemzésben, ahogy a tervezésben is, be kell mutatni az ún. Public Sector Comparator (PSC) értéket, ami a projekt nettó jelenértékét (NPV, net present value) adja meg hagyományos állami beruházás és üzemeltetés esetén. A PSC tehát mint virtuális projekt a plafont jelenti annak megítélésakor, hogy ennyibe került vol-

na a hagyományos állami beruházásként való megvalósítás. Sajnos az általam már korábban sem dicsért állami pénzügyi szabályozás nem vesz tudomást a kockázatok értékéről, illetve nincs ilyen gyakorlat a projektek értékelésében sem. Emiatt – véleményem szerint – alacsonyan állapítottuk meg kormánydöntésben szereplő maximum összeget, ami alatt gazdaságosnak tartottuk a PPP projektet; nagy szerencsénk volt, hogy éppen megfelelő ajánlat érkezett. De a projekt utólagos értékelése sem lesz teljesen valódi, ha nem vesszük tudomásul azt, hogy a kockázatok áttolása a magánfél oldalára pénzértékkel bír.

A hosszú időtáv – minden körütekintés ellenére – lehetetlenné teszi, hogy a felek minden lehetséges jövőbeni forgatókönyvet figyelembe vegyenek, és azokra előzetesen felkészüljenek. Éppen ezért a projekt sikerének alapvető feltétele, hogy a konfliktusokat, amelyek a különböző érdekekből következően elkerülhetetlenek, a megfelelő mechanizmusokkal – a költségek és az idő szempontjából egyaránt – hatékony módon kezeljük. Ezeknek a mechanizmusoknak a működését nagyban megkönnyíti, ha a projektek szükségességét illetően széles bázison álló társadalmi és politikai egyetértés van. E tekintetben sajnos nem ismerek közvélemény-kutatáson alapuló adatokat, de kétségkívül létezik két szélsőség. Az egyik szerint középkori viszonyokat kell teremteni a börtönökben. A másik szerint a többségében hátrányos helyzetű embereket oktatással, szociális támogatással, pártfogói tevékenységgel kell visszavezetni a társadalomba. A kettő között van az a feltehetően széles réteg, aki nagyjából elfogadja, vagy közömbösen tudomásul veszi azt a gyakorlatot, amit a mai büntetés-végrehajtás gyakorlata reprezentál.

Milyen hatása lehet ennek a projektnak a büntetés-végrehajtásra. A legfőbb célját kétségkívül eléri, csökken a zsúfoltság a hálózat egészében. Új technológiai szintet vezet be az elektronikus eszközökkel támogatott biztonsági rendszerben. Tekintettel arra, hogy a projekt üzleti tervvel is rendelkezik, amely része az ajánlatnak, így a szerződésnek is, és itt pénzügyileg is meg van tervezve az épületek, berendezések fenntartása, karbantartása, nem fog bekövetkezni remélhetőleg az, ami máshol gyakran megtörténik, hogy pénz hiányában az új dolgok gyorsan leamortizálódnak. Ez is talán húzza maga után majd a többi intézetet.

Igazán csak futurisztikus jelleggel említem meg, hogy Nagy-Britanniában a PPP vetélytársaként kidolgoztak egy újabb szerződéses formát a „Szolgáltatási szint-megállapodás”-t, angol nevén az SLA-t (Service Level Agreement). Az SLA-börtönt az különbözteti meg az állam által hagyományos beruházásként építettet, majd magánüzemeltetésbe adott börtönöktől, hogy az SLA-börtönt az adott állami intézmény munkatársai körében meghirdetett pályázat eredményeképpen a korábbi személyzet tagjaiból szerveződött team vezeti. Az SLA-szerződések minden egyéb szempontból megegyeznek a magánszektorral kötött szerződésekkel: a menedzsment adott költségvetés ellenében vállalja, hogy az előírt minőségi szinten meghatározott számú elítéltet helyez el. Az SLA a legkomolyabb vetélytársa a PPP-módszernek, amiatt, hogy az igazi büntetés-végrehajtási szakemberek működtetik magánérdekeltséggel a börtönt. Ezt azért említettem meg mégis, mert a PPP-ről sem hallottunk mondjuk 5

évvel ezelőtt, és a börtön ott áll már Tiszalökön a maga valóságában. Miért ne gondolkodhatnánk el erről az új konstrukcióról?

A projekt eddigi története is nagyon tanulságos volt sokunk számára. A projekt indításának első napjaiban kiderült, hogy olyan mennyiségű és minőségű munkát kell elvégezni, hogy a korábbi megszokott munkamódszerek csődöt mondanak. A jelszavak a megoldásra a következők: tudásmegosztás, rugalmas munkacsoport, hierarchia nélküli együttműködés a szakmai kompetenciák alapján, rangtól, beosztástól, szervezeti egységtől függetlenül.

Végül a projektet befogadó Tiszalökről néhány szót. Említésre került, hogy a tiszalöki önkormányzat a telket térítés nélkül bocsátotta rendelkezésre, ezzel összefüggésben a helyi közösség jelentős költségekbe verte magát. A börtönügyekben a helyi politikai célok miatt gerjesztett ellenszenv helyett, amely általában a nagyvárosokban jellemző, itt a józan, haszonelvű megközelítést alkalmazták. A jelentős munkanélküliség csökkentésének lehetőségét látták a börtön létesítésében. A lakosság gyarapodását is, a helyi lakosság átlagos jövedelmét meghaladó keresetű új lakosokkal, aminek nemcsak vásárlóerő növekedés az eredménye, de jelentős adóbevételi többletet okoz a helyi adókban, a központi költségvetésből származó normatív támogatásokban. Igazán csak az elismerésünket fejezhetjük ki ezért a józan, a lakosság érdekeit számoló helyi politikáért, ami természetesen a projekt magvalósítását nagyban megkönnyíti.

Kovács András

A tiszalöki beruházás megvalósítása, az üzemeltetési feladatok megszervezése

Bemutakozás

Tisztelettel köszöntöm Önöket a Közép-európai Építő és Szerelő (a továbbiakban KÉSZ) Vállalatcsoport nevében, Kovács András vagyok, a KÉSZ-FM Kft. ügyvezetője, és ennek a projektnek a létrehozója a Szent Adorján Kft. ügyvezetőjeként.

Mivel egymástól függetlenül készítettük el az előadásainkat, így vannak átfedések a korábban szólók és az én előadásom között, ezért úgy gondolom, hogy a PPP-módszer jellemzőit nagyon szűk körben fogom tárgyalni, hiszen Radnay úr igen kimerítően beszélt erről.

Engedjék meg, hogy néhány szót szóljak a vállalatcsoport történetéről, tevékenységéről. A KÉSZ Holding Zrt. 25 éves múltat tekint vissza, klasszikus kisvállalkozásként indult útjára 1982-ben, s az elmúlt negyed században meghatározójává lett a magyarországi építőipar magasépítéssel foglalkozó szegmensének. Korábban kft-ként működünk, 2006-ban érkezett el az az idő, amikor a vállalatcsoportot rendszerbe terelve, racionalizálva megalakítottuk a KÉSZ Holding Zrt-t. A Zrt. klasszikus vagyongazdálkodó és vagyontfejlesztő társaság, amely tulajdonosa a KÉSZ Kft-nek, illetve a KÉSZ-FM Kft-nek.

A KÉSZ Kft. a vállalatcsoport legmeghatározóbb egysége, 2007-re kb. 52 milliárd Ft. árbevételt tervez. Mintegy 800-1 000 fő a saját állományú alkalmazotti létszáma, de közvetve, az alvállalkozókat is ide számolva mintegy 5 000 embernek adnak napi megélhetést. A magasépítési tevékenység a legklasszikusabb és a legnagyobb volumenű a KÉSZ Kft. vonatkozásában, a 25 év alatt számos épület, építmény valósult meg a mi közreműködésünkkel.

Engedjék meg, hogy néhányat kiemeljek a referenciáink közül. Gyakorlatilag olyan nagy mennyiségű referenciával rendelkezünk, hogy egy egész napot tudnék róluk beszélni. Most csak olyanokat emelek ki, amelyek eltérő funkciójú épületeket jelentenek. Az elmúlt szombaton avattuk fel [2007. szeptember 29-én – a szerk.] a KÉSZ Arénát, a kiskunfélegyházi Városi Sportcsarnokot, amely egy klasszikus PPP-beruházás, az üzemeltetésről is mi gondoskodunk az elkövetkező 15 évben. Fontos referenciánk a Borsodchem-beruházás Kazincbarcikán, a Csokonai Színház Debrecenben, de – ha színházról van szó – megjegyzem, hogy igen jelentős közreműködőként vettünk részt az új Nemzeti Színház építésében. Hogy sportlétesítménnyel kapcsolatos beruházást is említsek: a Szusza Ferenc Stadion acélszerkezeti lefedése. Ezzel európai acélszerkezeti díjat is nyert a vállalatunk. Az egyik legújabb büszkeségünk a Váci33 Irodaház – mintegy 30 ezer m²-es irodaházról van szó –, amely oszt-rák megrendelésre készült. A KÉSZ Kft. – a volumene folytán – nem csak Magyarországon, hanem a környező országokban is terjeszkedik, mintegy 5-6 éve vagyunk jelen Romániában, Ukrajnában, Montenegróban, és természetesen sok más országban is – Dubaitól Németországig – dolgozunk egy-egy egyedi megrendelés kapcsán.

A KÉSZ Kft-n belül működtetünk Kecskeméten egy acélszerkezeti gyárat, ez az országban a második legnagyobb acélszerkezeti gyár, amely mintegy 20 ezer négyzetméteren kb. 200 fő saját dolgozóval működik. Jelentős számú megrendelésünk van, gyakorlatilag szinte kizárólag csak nyugat-európai exportra dolgozunk: hídszerkezeteket, épületalkatrészeket, acélszerkezeteket gyártunk és szerelünk.

Másik nagy egysége a társaságnak a KÉSZ-FM Kft, teljes nevén KÉSZ Facility Management Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Kft. Ezt a céget, amelynek én vagyok a vezetője, 2007 februárjában alapítottuk. Alapvető feladata – nevéből adódóan – az ingatlanfejlesztés és az épületüzemeltetés. Az üzemeltetési tevékenység korábban a KÉSZ Kft. berkein belül zajlott. Felmerülhet a kérdés: Hogyan alakult ki ez a tevékenység nálunk? Tulajdonosaink az építési tevékenységből képződő hasznot folyamatosan ingatlanokba fektették, így ingatlanfejlesztésekkel egy elég jelentős saját tulajdonú ingatlanállomány jött létre, amelyeket hasznosítani és nyilván üzemeltetni kell.

Nézzük részletesebben, mivel foglalkozik a KÉSZ-FM Kft. Ingatlanok komplex üzemeltetésével, illetve teljes körű létesítmény-gazdálkodással. Három csoportra szoktuk osztani az üzemeltetési feladatokat.

Egyik a szigorúan vett műszaki üzemeltetés, ide tartozik minden olyan berendezés, amely az épülethez kapcsolódik, és műszaki üzemeltetést, karbantartást igényel. Például gépek, kazánok, klímák, liftek, mozgólépcsők és minden olyan egyéb berendezés, amely rendszeres karbantartás, szakkarbantartás nélkül nem üzemeltethető. Megjegyzendő, hogy általában a nagyobb épületeinken napi műszaki jelenléttel is ott vagyunk.

A másik nagy csoport a gondnoksági tevékenység, ide tartoznak az olyan jellegű feladatok, mint a portaszolgálat, őrzésvédelem, takarítás (belső, külső takarítás), kertesztés és egyéb ilyen jellegű szolgáltatások. Ezen belül az őrzés-védelemre szintén a cégcsoporton belül alakult egy kft, a KÉSZ Biztonsági Vagyonvédelmi és Szolgáltató Kft., velük együttműködve oldjuk meg ezt a feladatot.

A harmadik nagyon fontos terület a létesítmények bérbeadási és pénzügyi menedzselése. Ez a saját tulajdonú épületeinknél természetes, de már külső cégeknek is ajánlkozunk arra a tevékenységre, hogy a tulajdonosnak segítünk a bérbeadásban, illetve a bérbe adott épület pénzügyi menedzselésében (a bérleti szerződések megkötésében, a havi számlázásokban, a bérleti díjak és az energetikai költségek számlázásában stb.).

A KÉSZ-FM Kft célja olyan szolgáltatás biztosítása, amely az ingatlan tulajdonosa számára biztosítja a zavartalan és optimális működést, továbbá olyan folyamatos és magas színvonalú műszaki aktivitás, amely az ingatlan értékének megőrzését eredményezi. Azt szokták mondani, hogy egy üzemeltető cég akkor működik jól, ha nem venni észre, hogy jelen van. Ezt próbáljuk mi is megvalósítani az épületeinken: olyan zavartalan és optimális működést kívánunk biztosítani a felhasználók számára, hogy mindeközben ne lehessen észrevenni a jelenlétünket.

Az általunk üzemeltetett létesítmények közül most azokat hozom fel példának, amelyek szintén PPP-konstrukcióban létesültek Magyarországon. Ezek közül az első büszkeségünk a Berzsényi Dániel Főiskola Regionális Forrásközpontja Szombathelyen. Ebben a több mint 3 000 m² alapterületű forrásközpontban egy hatalmas könyvtár és különböző számítástechnikai laborok helyezkednek el. Ezt a létesítményt 2006 novemberében adtuk át, azóta üze-

meltetjük. Itt 20 éves szerződést kötöttünk, mivel ebben a PPP pályázati kiírásban 20 év volt meghatározva arra, hogy a bérlő rendelkezésére álljunk.

A következő, szintén oktatási létesítmény Budapesten épült fel, 2006 nyarán adtuk át a Budapesti Műszaki Főiskola részére. Ez egy összesen 3 400 m² alapterületű kampusz-épület, amely professzori irodákat, laborokat, illetve oktató kabineteket, továbbá három nagyméretű előadótermet tartalmaz. Szintén PPP-konstrukcióban létesült, és itt is 20 évre szóló szerződést kötöttünk.

Ezzel az épülettel szemben, az utca másik oldalán is kaptunk egy megbízást – szintén a főiskola számára létesült egy kollégium, amely 400 férőhelyes, s telepítettünk mellé egy 600 adagos menza jellegű konyha-étterem szárnyat is. Ez alatt működik egy mélygarázs. Az összes terület 8 000 m²-t tesz ki. Ebben az esetben is 20 éves szerződéssel rendelkezünk.

A legújabb büszkeségünk a kiskunfélegyházi Városi Sportcsarnok – erről már előadásom elején beszéltem. A KÉSZ Aréna mindenféle nemzetközi sportesemény megrendezésére használható, televíziós közvetítésekre alkalmas, mintegy 5 000 m² alapterületű, 1 500 ülőhelyet tartalmazó létesítmény. A KÉSZ-FM Kft. 15 évre szóló PPP-szerződéssel végzi az intézmény üzemeltetését.

Mi a PPP?

Eredetileg szerettem volna hosszabban beszélni a PPP-konstrukció jellemzőiről, de azt gondolom, hogy az előttem szóló Radnay urat nem lehet felülmúlni, így én mondanomát rövidebbre fogom.

Ez az egész konstrukció arra jött létre, az a legfőbb feladata, hogy az állam és a magán-szféra közül mindenki azt csinálja, amihez a legjobban ért. Mivel a konstrukció a közfeladatok ellátására született, az államnak garantálnia kell, hogy a PPP-módszer keretében megvalósult létesítmények, illetve szolgáltatások igénybe is lesznek véve. Minden egyéb kockázat általában a szolgáltatói oldalon van – ahogy ez korábban már elhangzott –, a létesítés, az üzemeltetés és a 15-20 éves rendelkezésre állás is.

A PPP-konstrukció az állam számára biztosítja a kiadások hosszú távú tervezhetőségét, illetve még nagy előnye az állam számára, hogy egyszerre nem kell akkora pénztömeget beinvestálnia egy létesítménybe, tehát egyidőben több hasonló projekt is indítható ezáltal.

Amiről már beszéltünk, hogy a PPP-konstrukcióban jelentős mértékben a szolgáltató oldalán jelentkeznek ezek a kockázatok. Eleve már a pályázati kiírások is determinálják azt, hogy a vállalkozó mire jelentkezik, mire vállalkozik, mire ad árajánlatot. Tehát nem egy klasszikus, kölcsönösen kialakított szerződés jön itt létre, hanem az állam egy erősen egyoldalú szerződést kíván megkötni a szolgáltatóval, ami nyilvánvalóan elsősorban az állami feladat maximális biztonságát hivatott védeni.

Kik a szereplők ebben a konstrukcióban? Elsősorban a közszféra, általában az állam vagy az önkormányzatok – nyilván a mi esetünkben az állam szerepét a BVOP képviseli. A közszféra feladatai közé tartozik, hogy meg kell határozni, milyen tartalomra kívánja felkérni a szolgáltatót, illetve a szolgáltatási díjat természetesen meg kell fizetnie, amennyiben megfelelő a szolgáltatás. Emellett még ellenőriznie kell folyamatosan ezt a szolgáltatást. A másik szereplő: a projekt-társaság, amely tervez, kivitelez, finanszíroz,

valamint üzemeltet, és ezekhez a tevékenységekhez nyilván partnereket – kivitelezőt, üzemeltetőt, finanszírozót – is választ.

A projekt-társaságnak a megvalósítás első szakaszában kivitelezőt kell kiválasztani. A mi cégünk azért mondható különösen alkalmasnak ezeknek a feladatoknak az ellátására, mert a vállalatcsoporton belül tudjuk kezelni a tervezést, a kivitelezést, az üzemeltetést, tehát minden olyan tennivaló egy társaság kezében összpontosul, ami egy ilyen projekt során feladatként jelentkezik. A KÉSZ Kft. nem csak kivitelezési kapacitással rendelkezik, hanem egy igen nagy tervezői kapacitással is, így a tiszalöki börtön terveit a kft. tervezői kollektívája hozta létre.

Az üzemeltető társaságunk természetesen a KÉSZ-FM Kft. lesz, amely a hosszú távú üzemeltetést fogja végezni a büntetés-végrehajtás számára.

A harmadik partner a finanszírozó. Elmondható, hogy a finanszírozás volt az egyik legnehezebb dolog a projekt előkészítése során, ugyanis a korábbi PPP-tapasztalatainkkal szemben ezért a projektért nem nagyon kapkodtak a kereskedelmi bankok.

Megkerestünk 8-10 kereskedelmi bankot, amelyekkel folyamatosan kapcsolatban állunk, és igazából csak egy volt – a K&H Bank –, amely komolyabban érdeklődött a projekt iránt, de ők is nagyon nagy körültekintéssel próbáltak a feladathoz közelíteni. Ez azt jelentette, hogy a vállalatcsoportnak mintegy 4 milliárd Ft-ot meg kellett finanszíroznia ahhoz, hogy a vállalt határidőket, az ütemezést tartani tudjuk – mire azután összeállt a banki finanszírozás.

Tisztázandó kérdés, melyek a PPP-projekt jellemző szerződésai. Először is a szolgáltatási szerződés. Ez az alapszerződésünk, ez köt minket össze a büntetés-végrehajtással, ez az a szerződés, amiről már a korábbi beszámolóinkban is sokat hallottunk. Mondhatom azt, hogy – mivel majdnem teljes körű a szerződés – a mellékleteivel együtt megtöltött egy szekrényt nálam, az irodában. Megjegyzem, hogy a büntetés-végrehajtás szakemberei, illetve a FÖBER szakértői próbáltak teljes körűen, mindenre kiterjedően egy szabályozást kialakítani ennek a szerződésnek a mellékleteiként. A másik szerződés a tervezési, kivitelezési szerződés. Ezt nyilvánvalóan már a projekt-társaság köti a tervezőkkel, kivitelezőkkel. Ezen kívül van az üzemeltetési szerződés, illetve a hitelszerződés, amiről már beszéltem. Ennek a hitelszerződésnek a létrejötte mintegy 8 hónapot vett igénybe, ennyi időbe telt, amíg teljes körűen, mindenki által jóváhagyásra és aláírásra került.

Beszélnünk kell a jellemző szerződések kapcsán az ún. közvetlen megállapodásról. Ez a „szerződés” egy ilyen PPP-projektnél az állam, a projekt-társaság és a finanszírozó bank között jön létre, így ez egy háromoldalú megállapodás. Ezt mi készítettük elő. Ennek a közvetlen megállapodásnak a lényege az, hogy amennyiben a szolgáltató nem megfelelően teljesít, vagy meghíúsul a teljesítés, a banknak legyen lehetősége egy új szolgáltatót üzembe állítania.

A kockázatkezelésnek, amelynek fontosságára már többen felhívták a figyelmet, az a lényege, hogy mindenki azt csinálja, amihez a legjobban ért. Úgy gondolom, hogy a kockázatok jelentősebb részét a magánszféra tudja viselni, és kell, hogy viselje, hiszen sokkal rugalmasabb, mint egy állami szerv, ezért ezekben a szerződésekben ez így is van szabályozva.

A klasszikus PPP-kockázatviselés úgy írható le, hogy a kockázatok közül a legnagyobb rész a magánszférát és egy minimális rész az államot érinti, amelyre marad általában a hasznosítás, a feltöltés feladata, hiszen ezek a létesítmények alapvetően állami feladatot látnak el. Tehát a mi esetünkben is a BVOP garantálja azt, hogy 15 évig ez a létesítmény „használatban marad”, s közel 700 fő fogvatartott fog itt élni és dolgozni folyamatosan.

A kockázatok elosztását az úgynevezett kockázati mátrixban határozzák meg a szerződő felek. Ez a kockázati mátrix pontosan meghatározza, hogy kinek mik a feladatai, illetve kötelezettségei, ezek a meghatározások szintén a szerződésünk részét képezik.

A börtön-pályázat

Rátértek a börtön-pályázatra, az azzal kapcsolatos kérdésekre. A BVOP által kiírt pályázatot a KÉSZ-csoport nyerte el, a szolgáltatási szerződést 2005. október 20-án ünnepélyes keretek között írtuk alá. Innentől kezdve indult meg az a rohammunka, aminek az eredményét holnap megláthatják. Most már azt mondom, a megvalósulás legvégén, hogy büszkék lehetünk erre a létesítményre.

A szerződésben kritériumként szerepelt, hogy a befektető úgynevezett projekt-társaságot hozzon létre kizárólag ennek a feladatnak az ellátására. Egy jó bv-s ötlettől vezéreltetve ezt a társaságot mi Szent Adorján Kft-nek neveztük el, mint tudjuk: a börtönök védőszentjeként tisztelik Szent Adorjánt.

A szerződés megkötését követően az építésre kijelölt ingatlanra (12 hektár területre) a Szent Adorján Kft. földhasználati jogot szerzett. Ezt követően kezdhették meg a létesítést.

Létesítés

Néhány általános adatot mondanék a börtönről a teljesség igénye nélkül, ezek talán érzékeltetik, hogy mekkora feladatról volt szó. Azért azt hozzászem az adatok ismertetése előtt, hogy amit holnap látni fognak, azt a KÉSZ-csoport gyakorlatilag 16 hónap alatt hozta létre úgy, hogy nem csak a tervezést, engedélyeztetést, építést kellett elvégeznünk, hanem az összes egyszeri felszerelést is be kellett szerelnünk, telepítenünk és installálnunk. A telek, amit kaptunk ennek a feladatnak a megvalósítására 115 000 m² s a terveink szerint 32 000 m²-t építettünk be. Csak a beruházás volumenének érzékeltetésére: a bástyafal, ami a telket körülveszi 1 285 m, az északi folyosó, ami az épületen belül végighúzódik: 185 m hosszú. Gondolom, hogy holnap majd, amikor a helyszínt látják, ez az adat többet fog mondani.

A költségekről szólnék néhány szót. Szerződésünk szerint a létesítés, vagyis a kivitelezés, illetve az egyszeri felszerelés költsége mindösszesen – adó nélkül – 7 milliárd Ft-ot, mintegy 27 millió eurót tesz ki. Az üzemeltetés költségeit tekintve szerződésünk szerint az első teljes évre az induló ár 967 millió Ft, ez tartalmaz minden az üzemeltetéssel, szolgáltatással kapcsolatos költséget az energiaköltségtől kezdve a kutyaeledel beszerzéséig bezárólag. A bérleti szolgáltatási díj két részből tevődik össze, nyilván van egy létesítési rész, ennek a börtönnek a költségeit nekünk vissza kell fizetnünk a finanszírozó banknak a futamidő végéig, ennek a költsége éves szinten 760 millió Ft (ebben nyilván benne vannak a ban-

ki finanszírozási költségek). Ezen kívül van – a már említett – üzemeltetési költség. Tehát mintegy 6,7 millió eurót fizet – amennyiben jól szolgáltunk – részünkre a BVOP.

A létesítményben 526 zárka, 8 őrtorony található, nyilvánvalóan a zárkák számát nem lehet elosztani kettővel, mert akkor nem jönne ki a 700 fő. Természetesen nem csak lakózárkák létesültek az objektumban, hanem egyéb kiszolgáló zárkák is (egészségügyi zárkák, a különleges biztonsági körlet zárkái stb.). Három rezsimet különböztetünk meg az intézetben belül: a fogház-fokozatban mintegy 100 fő, a börtön-fokozatban 360 fő, illetve a fegyház-fokozatban 240 fő elhelyezésére lesz lehetőség. Ami a büntetés-végrehajtás személyi állományát illeti, ők 280 fővel lesznek folyamatosan jelen, és látják el a feladataikat.

A tervezett energiaigények a következők: gáz 1 300 000 m³/év, víz 58 000 m³/év, áram 1 250 000 kWh/év. Sokat gondolkodtunk azon 2005 tavaszán, amikor mintegy 20-25 fővel a pályázatkészítésnek nekikezdtünk, hogy az energiaköltséget hogyan lehet kiszámolni, hogyan kalkuláljunk vele. Gondolom, a külföldi résztvevők számára is ismert, hogy az elmúlt 2-3 évben az energiaköltségek exponenciálisan növekedtek. Most képzeljék el, hogy ezt 2005 tavaszán 15, vagy 17 évre megtervezni milyen nehéz feladat volt. Annak érdekében, hogy a tervezéssel járó kockázat a minimálisra csökkenjen, elég sok energiatakarékos rendszert építettünk be ebbe a létesítménybe. Ezen túlmenően bizunk abban is, hogy egy nagyon jó kapcsolat fog kialakulni a parancsnok, az állomány, illetve közöttünk, és ők is oda fognak figyelni arra, hogy fölösleges energiavételezés, illetve pazarlás ne nagyon legyen.

A beruházás előkészítési folyamata több fázisból tevődött össze. Az első volt a fővállalkozói szerződés megkötése. A tervezés, kivitelezés, felszerelés feladatainak elvégzésére a KÉSZ Kft-vel kötöttünk fővállalkozói szerződést. Az előkészítés során megkerestük a tiszalöki önkormányzatot és tartottunk egy lakossági tájékoztatást, illetve Petrét József és Juhász Ferenc miniszter urak részvételével egy ünnepélyes alapkövetelt, ami 2006 februárjában volt. Ezt követte az építési engedélyezési tervek elkészítése (ezeket nyilvánvalóan a BVOP-val napi kapcsolatban, folyamatosan egyeztetve készítettük), majd a hatósági engedélyeket beszerelve nekikezdhattunk a kiviteli tervek készítésének. Ezzel párhuzamosan az előbb vázolt energiamennyiségekre megkötöttük az energiaszolgáltatási szerződéseket. Azt tudni kell, hogy a telek vízzel, csatornával el volt látva, de árammal és gázzal nem, tehát nekünk oda gázt és áramot kellett vinnünk – nem is olyan közelről.

A projekt pénzügyi finanszírozása úgy alakult, hogy a tőkebefektető társaság által alapított projekt-társaság, a Szent Adorján Kft. 10% -os saját erővel (önrészsel) rendelkezett, míg a finanszírozás 90%-át a K&H által folyósított bankhitel biztosította. Létrejött a projekthitel-szerződés, amelyet a K&H Bank és a Szent Adorján Kft. kötött meg egymással. Ennek a szerződésnek a kidolgozásához kellett az a bizonyos 8 hónap, amit már említettem.

Fontos említést tennünk a garanciákról. A szerződés háromféle garanciát írt elő számunkra: teljesítési garanciát, meghírusulási garanciát és egy üzemeltetési letéti biztosítékot. Ezekről már Csere úr bővebben szólt.

Elkezdődött a kivitelezés. A legnagyobb nehézséget a régészeti feltárások, illetve a helyszínen található felszíni vizek okozták, amelyek bizony 4-5 hónappal is későbbre tolták a tényleges kivitelezés megkezdését.

Amikor elkészültünk a börtön épületeinek létesítésével, egy olyan feladat következett, amit még korábban nem nagyon csináltunk. Ez az egyszeri felszerelés volt, ami nem egy tipikus építési feladat. Számos eszközt, berendezést, használati tárgyat kellett biztosítanunk: bútorokat, a fogvatartottak ruházatát, személyes tárgyait, higiénés eszközeit, ki kellett építenünk a biztonságtechnikai rendszert, az informatikai és telefonhálózatot, gépjárműveket, karbantartási eszközöket (szerszámokat, traktort stb.) kellett vásárolnunk, biztosítanunk kellett az orvosi és fogorvosi rendelőintézet berendezéseit, eszközeit, az induló gyógyszerkészletet, a fegyverekről és kényszerítő eszközökről is nekünk kellett gondoskodnunk. Itt egy pillanatra megállnék. Ez utóbbiakat – mint civil cég – nyilvánvalóan mi közvetlenül nem tudtuk beszerezni, nem volt rá jogosultságunk, ezért a BVOP-val karöltve történt ezeknek az eszközöknek a beszerzése. Folytatva a felsorolást: kutyafelszereléseket, állateledelt, nyomtatványokat, irodai- és takarítóeszközöket, tisztítószereket, televíziókat, híradástechnikai berendezéseket, a konyhatechnológia eszközeit (gépeket, evőeszközöket stb.) kellett beszereznünk, egy könyvtárat kellett felállítanunk, sportszereket kellett vásárolnunk, be kellett szereznünk a munkáltatás eszközeit, és még folytathatnám a sort. Ebből a hosszú felsorolásból is látszik, hogy az egyszeri felszerelés nagyon komplex és bonyolult feladatnak bizonyult.

Amikor ezt a feladatot is teljesítettük, a bérbeadó Szent Adorján Kft. a kivitelezőtől átvette a kész épületet a berendezésekkel együtt egy műszaki átadás-átvétel keretében, és megszereztük az üzemeltetésükhöz szükséges hatósági engedélyeket.

Birtokba-adás

Ezt követte a birtokba adási folyamat, ez a szerződésünk szerint 6 hét időtartamot jelent. Ezalatt az idő alatt a büntetés-végrehajtás szakemberei pontról pontra bejárják az épületet, és ellenőrzik azt, hogy mindent a szerződésnek megfelelően alakítottunk-e ki, illetve ők is ismerkednek az épülettel, annak felszerelésével. Ez a begyakorlási időszak alkalmas arra is, hogy az üzemeltető társaság és a büntetés-végrehajtás a napi, rendszeres kapcsolatát kialakítsa, szabályozza és gyakorolja.

Üzemeltetés

Az utolsó feladat az üzemeltetés, ez gyakorlatilag – mivelhogy börtönről beszélünk – az év 365 napján folyamatosan tart. Amint azt már korábban említettem, az üzemeltetés három részre tagozódik, van először is a műszaki üzemeltetés, amely a gépek, berendezések karbantartásával, ellenőrzésével, energiagazdálkodással foglalkozik. Van ezen belül egy monitoring rendszer, amiről már korábban szó volt, így erre nem akarok részletesen kitérni, és egy épület-felügyeleti rendszer, amely a létesítmény gazdaságos, energiatakarékos működését folyamatosan szabályozza.

A műszaki üzemeltetés feladatai közé tartozik a biztonságtechnikai rendszer karbantartása is. A biztonságtechnikai rendszerrel kapcsolatban meg kell jegyeznem, hogy ennek a kiépítése volt talán a legbonyolultabb feladat az egész létesítmény építésekor. Ilyet korábban még nem csináltunk, de azt elmondhatom büszkén, hogy egész Európában senki.

Van egy gépjárműparkunk, amit szintén nekünk kell karbantartanunk, illetve üzemeltetnünk, és nyilván a hibák kijavításáról és a felújítási feladatok elvégzéséről is gondoskodnunk kell.

Az üzemeltetés második nagy területét a gondnoksági feladatok képezik: a külső és belső takarítás, hulladék-kezelés stb. Az étkeztetés a fogvatartottak és az alkalmazottak számára külön-külön történik, de a büfé a fogvatartottakat és a büntetés-végrehajtás személyzetét egyaránt kiszolgálja. A gondnoksági feladatok közé tartozik még az írószer-, nyomtatvány-ellátás, a ruházat rendszeres mosása, tisztítása, amit kiemelten kezelünk, és egy, a büntetés-végrehajtásnál már bizonyított mosodai céggel alvállalkozásban végeztetünk. Van egy szép könyvtárunk, van fodrászat, elérhető lesz a lelki gondozás a lelkeszi szolgálaton keresztül, más, speciális szolgáltatások is igénybe vehetők lesznek, állatorvost is alkalmazunk.

Rengeteg raktárunk van, ahol ezek, a gondnoksági feladatok ellátáshoz szükséges eszközök folyamatosan tárolva és leltározva vannak, ezeknek az üzemeltetése, illetve az elhasználódott eszközök pótlása, az anyagok beszerzése, az irodatechnikai eszközök (számítógépek, telefonok, fénymásolók stb.) karbantartása is a mi feladatunk.

Utolsónak említem, de az egyik legfontosabb tevékenység a fogvatartottak foglalkoztatása, ezen belül munkáltatása, illetve oktatása, képzése. Az elítéltek külső munkáltatásának keretében 280 főt fogunk foglalkoztatni faipari tevékenységre, az autógyártáshoz szükséges kábelkorbács gyártásra, illetve lakatos tevékenységre. Amint már korábban említettem: 10-10 fő fog foglalkozni az épület műszaki üzemeltetésével, illetve a konyhai feladatok ellátásával.

Az iskolai oktatást tekintve 75-125 fő közötti létszámot ír elő nekünk a szerződés az általános iskolai képzés terén, 80-100 fő középiskolai képzésére vállaltunk kötelezettséget, valamint 45-90 főt fogunk szakképzésben részesíteni.

Köszönöm figyelmüket, egyúttal megköszönöm Csere úrnak, hogy ezt a lehetőséget a konferencia programjában számunkra biztosította. Van még egy feladatom: az épület tulajdonosaként szeretettel meghívom Önöket, hogy látogassák meg létesítményünket, és a valóságban tapasztalják meg az imént elmondottakat.

Kiss Ágnes Katalin

A PPP-konstrukcióban megvalósuló bv. intézetek gazdasági keretrendszere

Az előadásra való felkészülés során szembesültem azzal a nem kis feladattal, hogy az új intézet létrehozásával kapcsolatos tevékenységünket áttekintsem és kiemeljem azokat a sarokpontokat, amelyeknek az egyeztetése olykor heteken át folyt. Bízom benne, hogy az általam kialakított csomópontok érzékeltetik azt az alkotó légkört, amely az egész munkafolyamatot jellemezte.

Jó néhány gondolatot illetően kapcsolódik előadásom a Radnay úr által elmondottakhoz, azonban törekedtem arra, hogy mindvégig a gazdálkodás oldaláról közelítsem a már felvetett kérdéseket.

A kormányhatározatban rögzített feltételek mentén, nyílt tárgyalásos eljárás során a bérlő és a pályázók együttesen alakították ki a végleges ajánlati felhívás tartalmát.

A hónapokon keresztül elhúzódó tárgyalásokat alapvetően két körülmény határozta meg. Külső feltételként jelentkezett, hogy a Büntetés-végrehajtás – speciális feladatellátás mellett – saját bevételek hiánya miatt kizárólag állami forrásból valósíthatta meg a projektet, így az EUROSTAT legszigorúbb szabályrendszerét kellett alkalmazni: csak a kereslet kockázata vállalható át, a létesítés és az üzemeltetés kockázata a pályázót terheli. Belső feltételként jelölhető meg, hogy mindkét fél számára új volt a saját szerepköre is.

A büntetés-végrehajtásnak bérlőként idegen ingatlanban, teljes körűen külső vállalkozó által biztosított szolgáltatás keretei között kell teljesítenie a fogvatartás alapfeladatait. A Pályázók számára pedig az eddig ismeretlen, speciális feladatellátásnak megfelelő ingatlan létesítésére, valamint annak üzemszerű működésére, meghatározott jogokkal rendelkező fogvatartottak ellátására vonatkozó projekt készítése jelentett nehézséget.

Nézzük végig, melyek voltak a fő problémakörök, amelyeknek sikeres egyeztetése végül is mindkét esetben szerződéskötéshez vezetett.

A projekt előkészítettsége

Az angol PPP-gyakorlatról azt mondják, hogy 9 évig tart a projekt előkészítése és egy év alatt valósul meg. Nálunk az előkészítő munkálatok jóval rövidebb időt vettek igénybe, miután a feltételrendszer sem volt olyan kidolgozott.

A pályázók a jelentkezés időpontjában Tiszalökön a saját maguk által, Szombathelyen a büntetés-végrehajtás által készített tenderterv alapján vállalkoztak a projekt kidolgozására.

Mivel a pályázó a Tiszalöki projekt esetében az építési engedélyt és a kiviteli tervet már nyertesként készítette el, így a pontosítás kockázatait is neki kellett előre beáraznia. A kiviteli tervek szükségszerű változtatása a megvalósulás során 14%-os alapterü-

let-növekményt és plusz egy örörony megépítését jelentette, ami nem elhanyagolható költség. A beruházási szakaszban további tényleges problémák keletkeztek, pót- és többletmunkák merültek fel, amelyeknek elszámolása általában vállalkozási szerződésben lehetséges, bérleti-szolgáltatási jogviszony keretében csak további feltételek fennállása esetén.

A probléma kiküszöbölése lehetett volna, ha egy tényleges kiviteli terv birtokában árazatlan költségvetést bocsátunk rendelkezésre. Ebből adódóan a tervezéskor fellépő módosítások, pontosítások nem jelentenek a bérbeadónak előre nem tervezhető kockázatot, a bérlo dönti el a szakmailag megalapozott konkrét igényt, a pályázó pedig számszerűsíti azokat.

Egyszeri bekerülés, vagyis a létesítés és az üzemeltetés folyamatos költsége közötti arány kialakítása

Ajánlatkérő a kormányhatározatban rögzített keretösszeget határozta meg, amely a 15 éves futamidő alatt – a megadott feltételeket figyelembe véve – egyik évben sem léphető túl. Ezáltal a pályázó számára bizonyos mértékig szabad mérlegelés kérdésévé vált a létesítés és az üzemeltetés bekerülési költsége, azok egymáshoz viszonyított aránya. Amennyiben a beruházás jó minőségű, tartós anyagok, korszerű technológiák beépítését tartalmazza, akkor költséges. Használata során azonban az üzemeltetés – a 15 éves futamidő alatt – olcsóbbá válik, mivel

- a javítási, karbantartási költségek alacsonyabb értéken jelentkeznek,
- számítógépes épület-felügyelet mellett a felhasznált energia mennyisége kedvezőbb, a szellőzés-, a víz- és az energia-felhasználás gazdaságosabb, a szolgáltatás minőségi színvonala garantált, a reklamáció lehetősége lecsökken,
- hibajelenség azonnali jelzése miatt nem keletkezik olyan műszaki probléma, amelynek tartós fennállása esetén a teljes berendezés cseréje szükséges.

Magasabb műszaki színvonalú beruházás esetén kisebb a beárazandó kockázat azáltal, hogy a bérleti szolgáltatási szerződés megkötését követően másfél-két év alatt elkészül a létesítmény, és a 15 éves futamidő alatt nagyobb, előre nem tervezett felújítási költség nélkül üzemeltethető.

Ebből levezethető, hogy tulajdonképpen a bérleti díj meghatározó eleme a kockázatok beárazása. Vagyis: a pályázónak el kellett döntenie, milyen megtérülést vár el a létesítésre, illetve az üzemeltetésre vonatkozóan, tehát hová, mekkora nyereséget, költséget, kockázatot telepít.

Külön kiemelendő a munkáltatás kérdése, amely szintén befolyásolja a létesítésre és az üzemeltetésre fordítandó költségek arányát. A tervezés fázisában kell már ismerni, hogy milyen típusú munkáltatás történik, mivel jelentősen eltérő lehet az egyes tevékenységek feltételrendszere, például munkacsarnok, raktározási igény, energiaigény, környezetvédelmi kötelezettség.

Az előzőekből látható, hogy a pályázó a meghatározott keretrendszeren belül nagyon képlékeny alapokon mozgott, amely nagymértékben megnehezítette számára a projekt összeállítását.

Az inflációs ráta alakulása

Szorosan ide tartozik a kormányhatározatban rögzített – a KSH által jóváhagyott – infláció mértéke, amelyet a fogyasztói kosár összetételének alakulása határoz meg. A fogyasztói kosár alkotó elemei: az adott időszak alatt felhasznált/elfogyasztott termékek köre.

A szolgáltatás időszaka alatt csak a fogyasztói árindex emelkedése vehető figyelembe, azonban nagyfelhasználóként a bérbeadó oldalán jelentős tételként jelenik meg az energia, amelynek az árindexe az átlagot meghaladóan emelkedik évről-évre. Eltérő kezelési módot alkalmaztunk a két szerződésben: Tiszalökön ez a vállalkozó kockázatában maradt, míg Szombathelyen a kompenzálásra egy automatikus eljárást dolgoztunk ki. Ennek az a lényege, hogy a bérleti díj növekedésétől eltérő mértékben – a valóságot jobban megközelítő módon – változik az energia költsége.

Stabil gazdaságokban a változás nagyobb pontossággal becsülhető. Nálunk az energia áremelkedésének folyamata politikafüggő, amely a gazdasági előrejelzéseket nagymértékben bizonytalanná teszi, ugrásszerű változásokat eredményez, ez pedig a tervezési tartalékot, vagyis a kockázat árát jelentősen megemeli. Ennek a terhei szintén a pályázó érdekkörében, a beárzás során merülnek fel.

Minden termék esetében alapvető alkotóelem az élőmunka. A létesítés műszaki színvonalától nagymértékben függ az üzemeltetés időszaka alatti élőmunka-igény, akár magát a működést, akár a karbantartást, javítást tekintjük. Kérdés, hogy a 15 éves bérleti időszak alatt a fogyasztói árindex változását nagyságrenddel meghaladja-e az élőmunka árának emelkedése, illetve mi az az elfogadható kockázati érték, amelyet a projekt még elvisel? Az általában PPP-példaként emlegetett Nagy-Britanniában a gazdasági stabilitás miatt a munkabérekre vonatkozóan a szakszervezetekkel hosszú távú megállapodások vannak érvényben, így a tendenciák ott kiszámíthatók.

A pályázó pénzügyi kondíciói

A projekt magas beruházási értékéből adódóan az ajánlattevők pénzügyi hátterét idegen forrás biztosította. A pályázati felhívásban 10% önrész került kiírásra, a fennmaradó 90% idegen forrásból volt finanszírozható. A kereskedelmi bankok az euróra való áttérés időpontjának csúszása miatt jelentősen megemelték a kamatokat, a projekt hosszú távú futamideje szintén növelte a bizonytalanságot. Amennyiben forintban történik a hitelfelvétel, a vállalkozó kockázata lényegesen nagyobb, hiszen az árfolyamváltozás kockázata oda települ, tehát a hitel kamata is jóval magasabb.

A másik változatban euróban veheti fel a pályázó a kívánt forrást. Ebben az esetben is nála, mint ajánlattevőnél jelenik meg az árfolyamkockázat, hiszen a büntetvégrehajtás csak forintban fizethet. Mivel az árfolyam alakulására a pályázónak nincs ráhatása, viszont a bizonytalan gazdasági környezettől nem függetlenítheti magát, így a kockázatot nagyon magasán veszi számításba, ami a projekt költségeit jelentősen megemeli.

Köztes megoldás keletkezett, a bérbeadó forintban vette fel a hitelt, de az euró árfolyamváltozáshoz kötötte. A projekt időszaka alatt mindaddig fennáll az árfolyamvál-

tozásból adódó kockázat, amíg Magyarország nem csatlakozik az euroövezethez. Ennek a kockázatát is a bérleti díjban szerepelteti a bérbeadó.

A bank részére szolgáló projekt-garanciák

A pénzügyi intézet által megkövetelt garanciák között mind a vagyoni, mind a pénzügyi garanciák megtalálhatók. Legkritikusabb a vagyonhoz fűződő teher felvállalása volt. Eltérő megoldás valósult meg a zöldmezős, illetve a barnamezős beruházás esetében.

Haszonélvezeti jog

Alapvető kérdés, hogy a tőke biztosítékot vár el az államtól, amely a hiteltörlesztés akadályoztatása esetén a kihelyezett forrás helyébe lép. Vagyoni biztosíték nyújtására a Kincstári Vagyoni Igazgatóság jogosult – mint a magyar állam tulajdonosi jogainak gyakorlója.

Tiszalök esetében az újonnan létrejövő intézet, a felépítmény a bérbeadó tulajdonát képezi, amely állami tulajdonban lévő földterületen áll. A törvény egyébként is kimondja, hogy a földterület osztja a felépítmény sorsát, tehát a földhasználati jog biztosítása nem okozott különösebb problémát.

A barnamezős beruházás esetén a magyar állam tulajdonában lévő objektumra kellett a haszonélvezeti jog alapításához való hozzájárulást engedélyezni, hiszen csak ebben az esetben tud a nyertes pályázó bérbeadóként fellépni.

Ragaszkodtunk ahhoz, hogy az induláskor fennálló állami tulajdon megmaradjon, így tulajdoni hányadot nem adtunk át a bérbeadónak. Ugyanakkor ebbe az állami tulajdonba kerül beépítésre a beruházási összeg. Első körben kötelmi jogot ajánlottunk, amelynek során az ingatlan értéknövekedést tudomásul vesszük, elismerjük, hogy ez az értéknagyság befektetőt illeti, de tulajdoni hányadhoz ezáltal nem jut. Lehetőséget adtunk, hogy a három részre osztott „A-B-C” területből a bástyafalon kívül, „B” és „C” területre haszonélvezeti jogot jegyeztesen be. Bérbeadó részére, illetve a finanszírozó részére ez a megoldás elfogadhatatlan volt, mivel a tényleges értéknövekedés döntően az „A” területen, magában a fogvatartási és azt közvetlenül kiszolgáló épületekben következett be. A Kincstári Vagyoni Igazgatósággal történt egyeztetések során végül magára a bástyafalon belüli területre is kiterjedt a haszonélvezeti jog.

I Ebben az esetben markánsan megjelenik a probléma jogi szabályozatlansága: hiszen a bérbeadó által a haszonélvezeti jog másokat kizáró sarkos alkalmazása esetén

- egy központi költségvetési szerv,
- a magyar állam tulajdonában lévő ingatlanban,
- az állami alapfeladatait

zavartalanul nem láthatná el. Az állami vagyon és a haszonélvezeti jog összekapcsolásának gyakorlati hiánya miatt a haszonélvezeti jogot sajátos jogintézménnyé alakítottuk, ennek érvényesülése a működés során ad majd tapasztalatokat.

Inkasszó-benyújtási lehetőség

A bank részére szóló biztosíték, hogy a bérbeadó jogosult azonnali beszédési megbízással élni a bérlővel szemben, ezáltal megteremti a hiteltörlesztéshez szükséges pénzügyi for-

rást. A magyar jogrend – a szerződésben rögzített lehetőségen kívül – egyébként is biztosítja a közbeszerzési törvény alapján azonnali inkasszó benyújtását, azonban annak a bérlo számlájáról történő lehívása csak abban az esetben lehetséges, ha rendelkezésre áll a megadott számlán az összeg és a benyújtott számlateljesítés igazolása a bérlo részéről megtörtént. Tehát a szerződés nem biztosít többletjogosítványokat a bérbeadó részére, mégis pénzintézeti előírás volt. Gyakorlati tanácsatlanságot az okozott, hogy a Magyar Államkincstárnál központi költségvetési szerv a saját számlájára vonatkozóan ilyen jogosítványt még nem engedélyezett.

A szerződéses kötelelem időtartama és kiterjedése

A nyertes pályázó a projekt megvalósítására projektársaságot hozott létre, az ajánlatkérő rendelkezésének megfelelően. A projektársaság gyakorolja a nyertes ajánlattevő konzorcium minden jogát és köteleességét. Ebből adódóan a projektársaságban elkülönül a létesítés, valamint az üzemeltetési feladat ellátása, illetve az üzemeltetés maga is több részre oszlik.

Felvetődött a kérdés, hogy a nyertes ajánlattevő konzorcium a futamidő alatt megváltoztatható-e?

A hitelfelvételt megelőzően a bérlo álláspontja az volt, hogy általában a projektársaság tagjai nem léphetnek ki, és a felelősség megállapítás okán nem léphet be külső fél sem.

A finanszírozó bankkal kötött – háromoldalú – ún. „Közvetlen megállapodás” értelmében a projektársaság tagjai nem léphetnek ki, de a teljesítés elmaradása esetén a bank lép – újabb vállalkozók bevonásával – a projekt társaság vagy annak egyes tagja helyébe.

Kinek, milyen előnyökkel jár a Közvetlen megállapodás megkötése? A bank közvetlen kapcsolatban áll a bérlovel, így a hitel törlesztése számára biztosított. A bank és a bérbeadó közvetlen kapcsolata biztosítja a bérlo számára történő szerződéses teljesítést. Amennyiben itt akadály merülne fel, a bank jogosult azonnal másik szolgáltatót bevonni. Ezáltal ez a háromoldalú megállapodás is garanciális eleme a szerződésnek.

Tulajdonszerzés kérdése

Alapvető problémát okozott maga a PPP, mint pénzügyi konstrukció, mivel az államháztartástól függetlenül, a magánszféra finanszírozása által kell megvalósulnia.

Amennyiben a futamidő végén a bérlo automatikusan, vagy a maradványérték megfizetése mellett tulajdonossá válik, akkor pénzügyi lízingről van szó, amely az államadósságot növeli, tehát az EUROSTAT szerint nem PPP-beruházás.

Ugyanakkor, ha költségvetési szerv a költségvetési forrást 15 éven keresztül átengedi egy bérleti-szolgáltatási szerződés keretében, amely az amortizációt is elszámolja, államháztartási szempontból nehezen indokolható a tulajdonszerzés elmaradása.

A két felvetés már önmagában is látszólagos ellentmondást jelent, amelyhez eltérő kiinduló helyzet kapcsolódik. Más a tényállás a zöldmezős beruházás, illetve a barnamezős beruházás esetén.

Tiszalökön, a zöldmezős beruházás esetében – a futamidő végén – a projektársaság tulajdonában lévő ingatlan még jelentős értéket képvisel, amely csak az adott speciális feladat ellátására alkalmas.

A bérbeadó a kölcsönös érdek alapján tárgyalhat a bérlővel, a szerződés lejártát követő időponttól mindkét félnek lehetősége van érdekei érvényesítésére. A bérbeadó az előnyös bérleti díjon túlmenően a szolgáltatás további folytatását az általa megfelelőnek tartott ellenérték fejében bocsátja rendelkezésre. A bérlő az akkori tényleges igények alapján kívánja a kapacitást igénybe venni. A tulajdonviszonyok rendezése érdekében a szerződés tartalmazza, hogy a futamidő lejártát megelőzően a felek megkezdik a tárgyalást a további együttműködésről.

A barnamezős beruházás esetében állami tulajdonban lévő ingatlan átalakítása valósul meg. Itt az eredeti tulajdonos – a magyar állam – megmarad, ugyanakkor belép a bérbeadó, aki nem fizikailag elkülöníthető objektumokat hoz létre, hanem a meglévők korszerűsítését végzi el. Kérdés, hogy milyen módon állapítható meg a ráépítésből származó fizikai tulajdonlás, s annak mekkora az értéke az ingatlan komplexumból. Hiszen a jelenlegi ingatlanérték a ráépítést követően maga is többszörös értéket ér el. Ebben a konstrukcióban a büntetés-végrehajtás mindvégig tulajdonosi jogosítványokkal rendelkezik, és a futamidő végén a bérleti és szolgáltatási szerződés megszűnik. Ennek az ára szerződés keretein belül a bérlő számára terhesebb feltételek vállalása.

A bérlő teljesítmény-ellenőrzési és -jóváhagyási követelménye

A megvalósulás időszakában talán egyszerűbben számba vehető a bérbeadó által nyújtott teljesítés. Mivel a büntetés-végrehajtás rendszeresen végez beruházási tevékenységet, ennek gyakorlata hosszú időn keresztül kialakult.

Az üzemeltetés időszaka azonban még nem kezdődött el. Ahhoz, hogy a havonta esedékes díjfizetés megalapozott, mindkét fél számára elfogadható és a hatályos jogszabályoknak is megfelelő legyen, minden részletre kiterjedő monitoring-rendszer alapján kell a szolgáltatást értékelni. Újszerű feladatot ennek az értékelő rendszernek a kidolgozásában egyfelől a komplexitás, másfelől az egyes tevékenységek esetében a mérhetőség kidolgozása jelent.

A komplexitás során olyan szakmai területek szolgáltatási igénye is paraméterezésre kell, hogy kerüljön, amely eddig nem volt jellemző, a büntetés-végrehajtás évtizedek óta a szokásos „menetrend” alapján látta el a feladatait. Ide tartozik: a karbantartás, az oktatás, takarítás.

A mérhetőség igénye számszerűsített adatok rögzítését, azok időszakonkénti ellenőrzését, az ellenőrzések eredményeinek értékelését jelenti és ezt követően állítható ki az adott feladatra vonatkozó teljesítésigazolás.

Ezen a területen a jövőben a gyakorlatban jelennek meg olyan adatállományok, amelyek például

- az elmulasztott teljesítés,
- a hibás teljesítés,
- a későbbiekben kijavított teljesítés,
- a javíthatatlan teljesítés

kategóriáit tartalommal töltik meg, ugyanakkor a pénzügyi teljesítést alapvetően meghatározzák. E gondolatok hallatán mindnyájan érezzük az érdekütköзések szelét, hiszen a bérbeadó által – egyéb üzemeltetési feladatok esetén – normál menetrendként értékelt zavarok a bérlő megítélése szerint akár az alapfeladat ellátásának biztonságát is veszélyeztethetik. Ezért

rendkívül fontos a mindkét fél által elfogadott, a lehető legrészletesebb teljesítménykritériumokat tartalmazó monitoring rendszer kidolgozása, annak folyamatos pontosítása.

A bérlő pénzügyi pozíciói

Megrendelőként a költségvetés az általános gyakorlat szerint elfogadó. A vállalkozó által nyújtott szolgáltatásokat az előírt színvonalon és pénzügyileg teljesíti. Ennek már rövid távú gazdasági hatása is jelentkezett, mivel a rendelkezésre álló forrásokból nem a maximálisan elvárható, hanem néha még az optimálisan elvárható teljesítményt sem kapta meg, amely az ár-értékarány problémájából eredt. Mindannyian rendelkezünk arra vonatkozó tapasztalatokkal, hogy a költségvetési szervek hosszú időn keresztül puha költségvetési korlátok közötti gazdasági környezetben működtek. Vagyis, amikor elfogyott a pénz, a felügyelet felé pótköltségvetés benyújtásával tudták a zavartalan működést biztosítani.

Ebben a projektben nagyon szigorúan felső korlát a kormányhatározatban, illetve a pályázatban meghatározott költségvetési forrás. Ugyanakkor az ellátandó feladatokhoz kapcsolódó szolgáltatások tartalmának meg kell haladnia a hagyományos költségvetési intézetek által biztosított szolgáltatást. Tehát a tárgyalások során folyamatos ütközést jelentett egyfelől a feladattartalomnak a bérlő általi stabilizálása, illetve a pályázó igénye annak csökkentésére.

Ebben a tárgyalási szakaszban a pályázó az egyes feladatok értékét – saját érdekei szerint – magasabbra állította be, ezzel szemben a bérlő tényadatok alapján tételesen bizonyította, hogy azok kevesebb költséggel is elláthatók, így összességében a bérlő által elvárt teljesítmény nem haladja meg a projekt pénzügyi kereteit. Ezt a szerződések létrejötte is bizonyítja.

A valóságban tehát a költségvetési szerveknél még nem rutinszerű kemény ártárgyalásokat kellett lefolytatni. Mi várható az együttműködés során hosszútávon? A projektben előre meghatározott éves értékek az irányadóak, a bérlő további forrásokkal nem rendelkezik. Amennyiben a bérbeadó túlságosan alacsonyan állapította meg az adott évi értéket a jövőbeni bekerüléshez viszonyítva, ennek hatása egyértelműen a bérbeadót terheli, hiszen a szerződésben rögzített teljesítmény-színvonalat a bérlő minden időszakban megköveteli.

Az eddigiekben elmondottak ismerős tárgyalási területek voltak a pályázók, illetve a bérbeadók számára, azonban magában a projektben megjelent egy olyan elem, amely a megvalósulás jelenlegi szakaszában is elég sok bizonytalanságot rejt magában.

Való igaz, hogy a Központi Statisztikai Hivatallal a PPP-konstrukció értelmezése tárgyában lefolytatott tárgyalásoknak is sarokköve volt ez a feladatkör, hiszen számukra is ismeretlen volt ennek sajátossága.

Az elítéltek foglalkoztatása

Akik a büntetés-végrehajtás feladatkörét ismerik, úgy gondolom teljes mértékben átérzik, hogy az elítéltek foglalkoztatása civil szervezet számára mennyire szövevényes, összetett feladat, hogy az milyen keskeny határmezsgyén illeszkedik a piaci szférában ismeretes foglalkoztatáshoz.

A bérbeadó számára a szerződés szerint a fogvatartottak több mint 50%-ának foglalkoztatása is az üzemeltetéshez kapcsolódó feladat. Ez a tevékenység akár külső vállalkozók megrendeléseinek teljesítésével, akár a bérbeadó által szervezett tevékenység keretében végzett

munkáltatással oldható meg, valamint ide tartozik az elítéltek oktatásának-képzésének biztosítása is.

Az eddigi tapasztalatok alapján érzékelhető, hogy az előrehaladásban nehézséget az az elmentmondás okoz, hogy amíg a magántőke a munkáltatás során nyereséget vár el, addig azonban az elítélt, mint munkaerő, csak nagyon korlátozott mértékben felel meg ennek a követelménynek,

- akár korlátozott rendelkezésre állását,
- akár képzettségét,
- akár motiválhatóságát

említve. Saját, elítélt-munkáltatással foglalkozó gazdasági társaságaink problémáit ismerve tudjuk, hogy milyen nehézségekkel jár akár saját anyagos, akár bér munka- tevékenység keretén belül tartós, pénzügyileg kezelhető, megfelelő minőségben teljesíthető szerződések létrehozása.

A büntetés-végrehajtásra háruló feladatkör az üzembe helyezés után

A projekt beindítását követően a büntetés-végrehajtásra is újszerű feladatellátás terhe nehezedik. Miközben az intézetek többségét – a rájuk vonatkozó szabályozóknak megfelelően – költségvetési forrásból működteti, aközben két új intézet lép be a rendszerbe.

A két új intézet – a költségvetési keretgazdálkodástól eltérően – teljesítés-központú, konkrét szolgáltatás nyújtására orientált rendszer, melynek finanszírozása a teljesítményértékelésen alapul.

A teljesítményértékelés rutinszerű végrehajtása pedig alapfeltétele annak, hogy a bérloői érdekérvényesítés azonnal és megfelelő intenzitással jelenhessen meg, miáltal az alapfeladat ellátása nem sérül.

Ugyanez magának a PPP-konstrukciónak a lényege is, hiszen a magánszféra teljesítményének az államinál hatékonyabb megvalósulása is csak ezen a módon igazolható.

Bárándi Gyula

A beruházás megvalósítása során jelentkező gyakorlati problémák és azok megoldásai

Mint ahogy az a kiadott programból is kiderül, a tiszalöki beruházás során jelentkező gyakorlati problémákról, és azok megoldásairól szeretnék rövid tájékoztatást adni. Általánosan igaz, hogy egy beruházás kivitelezése során számos gyakorlati problémával találja magát szemben a beruházó és a kivitelező is. Még kellő alapossággal tervezett munkafázisok esetén is felléphetnek előre nem tervezett események, amelyeket a végső siker – a beruházás elkészültének – érdekében tudni kell kezelni.

A büntetés-végrehajtás további, csak a PPP-konstrukciónak betudható, megoldást igénylő feladatokkal is szembesült a kivitelezés alatt. A felmerült problémákat, illetve az ezekkel összefüggő megoldásokat többféleképp lehet kategorizálni, azokat talán a legcélszerűbb a PPP-projekt egymástól jól elkülöníthető részei szerint megtenni. Így vannak az előkészítői szakaszban, a kivitelezési szakaszban, az üzemeltetési szakaszban fellépő, illetve az előzőekhez kapcsolódó, de több szakaszt is átfogó problémák, mint például a pénzügyi, vagy egyéb területen (munkáltatás stb.) jelentkező megoldandó feladatok.

A börtönépítés különböző szakaszaiban fellépő problémákról és az azokra alkalmazott megoldásokról hosszan lehetne beszélni. Mivel a magyar fél az, amely eddig a PPP-konstrukcióban történő börtönépítés területén a legelőbbre jutott a Visegrádi 4-ek országai közül, bizonyára ez nem is lenne ellenükre. Mégis – a rendelkezésemre álló időkeret korlátai miatt – a teljesség igénye nélkül, kivonatossan, kifejezetten csak az előkészítési és kivitelezési részre koncentrálni próbálok meg a tapasztalataink átadását az Önök részére.

A beruházás kivitelezése során – a PPP sajátosságai miatt – bonyolultabb kapcsolatok épülnek ki a lebonyolításban a különböző szinten érintett szervezetek között. Egy hagyományosnak mondható állami beruházásnál a beruházó, a beruházó műszaki ellenőrzéssel megbízott képviselője, valamint a generál kivitelező mozog a területen. A PPP-konstrukciós beruházásnál az előzőekben említett szereplőkön kívül bekapcsolódhat az eljárásba a finanszírozó bank és annak műszaki ellenőri szervezete is. A beruházásban érintett szervek számának növekedésével a koordináció lényegesen nagyobbá válik, ami előrevetítheti megannyi hibalehetőség veszélyét (pl. mivel az információáramlás nehezebb, információvesztés következhet be).

A Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet létesítése során a beruházó cég (bérbeadó konzorcium) a kivitelező fővállalkozó leányvállalata szinte 100%-ban. Így az az egészséges érdekkülönbözőség, ami a beruházó és annak műszaki el-

lenőre, valamint a kivitelező között normál esetben szokott fennállni, nem jelenhetett meg olyan markánsan. Igazi ellenőrzést – mivel a projekt létesítésének költségeihez pénzügyi források bevonására is szükség volt – a bank és az általa a műszaki ellenőrzéssel megbízott cég végezhetett volna. A feltételes mód annak szól, hogy a finanszírozási szerződés aláírására az építkezés kb. 80%-os készültségi fokán került sor. A közbeszerzésben nyertes konzorcium eredetileg 10%-os önrészt vállalt, de az alvállalkozói szerződések megkötése, valamint egyéb források bevonása mellett nagyobb pénzügyi mozgástere volt, ezért nem élt a banki finanszírozás korai bevonásával. Így az építkezés akkori állapotában érdemi műszaki ellenőrzésre a bank részéről nem került sor. (A bank gyakorlatilag a kész épületegyüttest finanszírozta meg, de annak megvalósítási módjába már érdemben nem tudott beleszólni.)

Természetesen a beruházó érdekelt a műszaki kivitelezés hibátlannak mondható megvalósításában, hiszen a PPP-konstrukciónak köszönhetően az üzemeltetési szakasz 15 éve alatt szembesülhet a beruházáskor elkövetett figyelmetlenségekkel. Belátható azonban, hogy ez az érdekeltég nem lehet olyan erős, mint egy finanszírozó banké.

Mint ismert: a tiszalöki projekttel párhuzamosan Szombathelyen is folyik egy PPP- konstrukciós börtön építése. Ott a bank belépése a beruházás finanszírozásába már a munkálatok kezdetétől megvalósult. Általános tapasztalat, hogy ezek a banki műszaki ellenőrök – legnagyobb megnyugvásunkra – igen kemény érdekérvényesítő szerepet játszanak a kivitelezés során.

Visszatérve a tiszalöki építkezésre, a büntetés-végrehajtás számára a „bérleti” státusz a beruházás során korlátozottabb lehetőséget biztosít a közvetlen ellenőrzésre, mivel a PPP- konstrukció adottságaiból adódóan a büntetés-végrehajtás csak a bérleti-szolgáltatási időszak kezdetén jelenik meg a folyamatokban. Ezért a büntetés-végrehajtás szükségesnek ítélte meg, hogy az építkezés során lebonyolítóval is képviseltesse magát.

A lebonyolító kiválasztása már az elkészítői szakaszban megtörtént. A büntetés-végrehajtási szervezeten belül PPP-konstrukciós beruházás lebonyolítására korábban még nem kerül sor, így igen kevés információval rendelkezünk ahhoz, hogy a BVOP egyedül bele merjen vágni annak megvalósításába. Ekkor a PPP törvényi hátterére az volt a jellemző, hogy több jogszabály (polgári törvénykönyv, közbeszerzési törvény, államháztartási törvény) egyidejű alkalmazására volt szükség a helyes út kiválasztásánál, mivel konkrét – kizárólag a PPP megvalósítására vonatkozó – szabályozás még nem létezett. Mindezen okokból olyan lebonyolítót kellett keresnünk, aki a versenyeztetés kezdetétől (kiírás, lebonyolítás, értékelés, szerződéskötés) a beruházás megvalósításának végéig a segítségünkre lehet.

A lebonyolító kiválasztásában nehézséget okozott, hogy a tiszalöki beruházással kapcsolatban csak általános követelményeket tudott a büntetés-végrehajtás meghatározni a börtön építésével kapcsolatban. Pontos meghatározást és funkcióvázlatot csak a zárkák, KBZ-k (különleges biztonsági zárkák), fogdák és a biztonsági blokk esetében adtunk. Ennek megfelelően a lebonyolítói feladatokra kiírt közbeszerzési

eljárás is csak egy amorf, nehezen körvonalazható börtönépítést határozhatott meg. A közbeszerzési eljárás kiírását, értékelését nehezítette, hogy az országban nem létezett olyan lebonyolító, akinek már lettek volna börtönépítési tapasztalatai korábról. Nemzetközi pályázat lefolytatására pedig a kormányhatározat betarthatósága érdekében nem volt idő.

A kiírás során olyan ajánlattevők jelentkezését vártunk, akik PPP-lebonyolításban már jártasságot szereztek. A nyertesként kihirdetett FÖBER Rt. – az eddigi tapasztalatunk szerint – valóban jártas a PPP-módszerben. Egy öszvér megoldás született azonban, mivel börtönépítési tapasztalatok hiányában a börtönszakmát a közbeszerzési eljárás kiírása és lebonyolítása során nekünk kellett a FÖBER Rt. mellett képviselnünk.

A PPP-konstrukciós eljárás bonyolító általi kiírásához a BVOP több fordulóban bemutatta, magyarázta a lebonyolító cég képviselőinek a megépült legkorszerűbb magyarországi börtön minden részletét. Mivel a PPP-konstrukció az építésen túlmenően teljes körű ellátási kötelezettséget is megkövetel a befektetőtől 15 éven keresztül, átadásra kerültek tanulmányozás céljából a már meglévő és a jelenlegi büntetés-végrehajtási rendszerben működő szolgáltatási szerződések a lebonyolító cég részére a büntetés-végrehajtási terület minden egyes ellátási elemével összefüggésben. (Gondolok itt például az étkeztetésre, a mosatásra, az oktatásra.) Ugyancsak rendelkezésre bocsátottuk a BVOP szakfőosztályai által korábban készített követelményrendszereket, az OP intézkedéseket, a miniszteri utasításokat és rendeleteket is.

Az ajánlati felhívás specialitása volt, hogy nem csak a szolgáltatások követelményeit, hanem a hibás teljesítések javításának módjait is meghatározta. (Például, ha a napirendben meghatározott kiosztási időre nem készül el a meleg ebéd, akkor fél órán belül meg kell kezdeni a – szintén a befektető készletében álló – hideg élelem azonnali osztását. Rögzítésre került az is, hogy a bármilyen probléma miatt bekövetkező hideg élelemmel való ellátás harmadik napja után, a büntetés-végrehajtás hozzájut a banknál a szolgáltató cég által letétbe helyezett összeghez, amiből – függetlenül a beszerzési hely árszínvonalától – akár a „sarki étteremből” is elláthatja a fogvatartottakat.) A szolgáltatások mindegyikénél ki kellett dolgozni egy maximum három napos átmeneti időre szóló „vézsforgatókönyvet” a hibás, vagy a nemteljesítés esetére (ivóvíztartalék-meghatározás, a higiénias szolgáltatások, épületek fűtése stb.).

Az előzőekben bemutatottak szerint látható, hogy az ajánlati felhívás összeállítás, a szerződés szövegszerű változatának megszerkesztése – tekintettel annak igen összetett és részletes kidolgozására – igen nagy mennyiségű munkát igényelt mind a büntetés-végrehajtástól, mind a lebonyolító cégtől. Az eredmény persze még így sem lehetett tökéletes.

A PPP-projekt legnagyobb értékű eleme maga a beruházás megvalósítása. Az ajánlattevők számára kifejezetten nagy szabadságfok lett biztosítva az eljárás során a PPP-konstrukciónak megfelelően, hiszen a jelentkező befektetőknek lehetőséget adtunk a saját elképzelései érvényesítésére a tervezés során. Nem lehet azon csodál-

kozni, hogy az ajánlattevők mindegyike más-más börtönkialakítással pályázott. Volt olyan pályázó, aki két csillagépületben, és volt, aki egy tömbben kívánta megvalósítani vázlattevé szinten a tiszalöki 700 fös börtönépítést. A nyertes ajánlattevé öt csillagépületben és egy hosszöfalas épületben oldotta meg a fogvatartottak elhelyezését.

A jelentkezőknek biztosított szabadságfok az ajánlatok elbírálásának folyamatában okozott többletmunkát a BVOP számára. Nehézséget jelentett az is, hogy az eljárásra beérkező ajánlatok csak vázlattevé szinten oldották meg a feladatot. Így a nyertes ajánlattevé kiválasztását követően folyamatos egyeztetések és konzultációk váltak szükségessé a cég és a BVOP között az építési engedélyi, illetve a kiviteli tevé elkészítésének érdekében. A megvalósítás időkorlátai miatt itt is intenzív munkavégzésre volt szükség.

A nyertes pályázó által elkészített – a BVOP elvárásait is tükrözö – építési engedélyi tevéket a szerződés szerint a vállalkozónak a BVOP-nak kellett benyújtania jóváhagyásra. Annak érdekében, hogy a tevékkel szembeni kifogásolási idő ne nyúljon indokolatlanul hosszúra, öt napos határidöt vállalt magára nézve a büntetvégrehajtás. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy ez az idő rendkívül kevés volt, hiszen a tevék véleményeztetését ezen időszak alatt nemcsak a BVOP-nak, hanem a lebonyolítást elnyerö cégnek is el kellett végeznie. Nem beszélve az egymás közötti konzultáció és egyeztetés időigényéről sem. Ugyanezen megállapítás tehető a kiviteli tevék esetében is. A tapasztalatunk az, hogy bármekkorra is az időkényszer, nem szabad ennyire korlátozni a tevék vonatkozásában az érdemi beavatkozás lehetőségét, mert abból a későbbiekben – a kivitelezés időszakában – nem kevés konfliktus származhat.

Az előkészítői szakaszban, a kiírás során és a kiviteli tevé kialakítása alatt elvégzett hatalmas mennyiségű konzultációs munka alapján – amely egyben igen sok feszült szituációt is jelentett a résztvevők számára – a BVOP számára kikristályosodott, hogy célravezetőbb komplett kiviteli tevé birtokában belekezdeni egy ilyen projektbe. Ezt az utat javasolnám a külföldi kollégák számára is.

A kivitelezési szakaszban jelentkező másik probléma gyökere szintén az előkészítői résznél keresendő. Számos esetben előfordult, hogy egy-egy olyan tevékenység elvégzését kellett a kivitelezőnek a beruházás során elvégezni, amire előzetesen egyik fél sem gondolt. Vagy azért nem, mert annak megvalósítását magától értendőnek tekintette, vagy azért mert más, egyszerűbb műszaki megoldással gondolta azt valamelyik fél megvalósítani.

Egy példával élve: a tiszalöki börtön bástyafalának belső oldalán lévő biztonsági sávot lezáró kerítés ugyan feltüntetésre került a tevéken, de az anyag megjelölése (expandált lemez) lemaradt arról. Ennek a kerítésnek expandált lemezből való megépítése ma is vita tárgya, mert a BVOP számára csak a biztonsági szabályzatának megfelelő kivitelezés az elfogadható, de az, az anyagminőségre vonatkozó előírásokat ilyen részletességgel nem tartalmazza. A befektető álláspontja ezzel ellentétes volt, csak külön térítés esetén lett volna hajlandó megépíteni az expandált lemez-

ből a kerítést, ellenkező esetben, csak az egyszerűbb (drótfonatos) megoldást alkalmazta volna. (A konfliktus úgy jöhetett létre, hogy a BVOP számára a „biztonsági kerítés” meghatározás egyértelműen az expandált lemez anyagot jelentette, a befektető számára az anyagminőség közömbös volt, ő a „kerítés”-t civil jelentésben értelmezte, és a legolcsóbb drótfonatot költségelte az ajánlatában. Az ilyen félreértések elkerülésére, a kérdéseknek pontosabb kifejtésére több idő szükséges a műszaki előírások értelmezése során.) Természetesen végül a BVOP által elfogadható kivitel valósult meg – a vállalkozó rugalmas magatartása révén –, de annak elszámolása még tisztázandó kérdés a felek között.

Az előkészítői szakaszban igen aprólékosan és egyértelműen szabályozni kell azt, hogy minden kivitelezéssel, megvalósítással kapcsolatos kockázat és felelősség a befektetőhöz van telepítve, mert a szabályozatlanság állandó feszültséget teremthet a megvalósítás során. A vállalkozók alapvetően nem PPP-konstrukcióban végzik tevékenységüket, ezért számukra is sokszor az újdonság erejével hat a kockázatok ilyen mérvű telepítése. A kivitelezés során – annak vége felé – a befektető listát állított össze azokról a pót- vagy többletmunkákról, amelyeket érvényesíteni szeretett volna. Úgy ítélte meg, hogy ezen tevékenységek elvégzése a befektető felelősségi körén kívül esik. Az álláspontok megismerése és az egyeztetések, pontosítások elvégzése itt is nagyon időigényes volt. Ennek elkerülése érdekében ismételtel felhívnám a figyelmet a kockázatok telepítésének fontosságára, és azok egzakta elhatárolására.

A kivitelezési rész másik tapasztalata – összefüggésben az előzőekben elmondottakkal – az, hogy a kiírásban megjelölt műszaki megoldások csökkentését kellő elővigyázatossággal kell kezelni. Elképzelhető, hogy a kiírásba olyan előírás is bekerült a büntetés-végrehajtás részéről, amelyet a kivitelezés fázisában már – esetlegesen a jogszabályi változások miatt – nem célszerű teljes tartalommal megvalósítani. Ilyen esetben lehetséges a tartalomtól való eltérés, hiszen adódhatnak olyan előre nem látható elvégzendő tevékenységek, amelyek kockázatának telepítése nem történt meg. Így kompenzációt lehet alkalmazni. Nem szabad megfélemlíteni azonban arról, hogy a kivitelező nyereségérdekelt. Így „nagyvonalúan” nem szabad semmiféle műszaki tartalomról lemondani. (Az elmaradó tevékenység bekerülési költsége a beruházó szemszögéből nézve 1 Ft, a többlet és pótmunkák bekerülési értéke pedig akár a tényleges érték kétszerese is lehet.)

A beruházás teljes tartama alatt szigorúan dokumentálva, számszerűsítve kell az elmaradó tevékenységeket kezelni. Nem megfélemlítve arról, hogy azoknak 15 évre kiható üzemeltetési hatása is lehet, amit szintén illik forintosítani. Ez adhat alapot az esetleges kompenzáció korrekt megvalósítására.

A műszaki ellenőrzés résznél említés történt arról, hogy a beruházó és a kivitelezésben résztvevő cég azonos tulajdonosi szerkezete miatt a megvalósuló épület-együttes műszakilag több, beépített rejtett hibát is hordozhat magában. (Nem törvényszerű, hogy így történjen, de nagyobb a valószínűsége, hiszen a kivitelezésnél elmaradó munkákat a 15 éves üzemeltetés alatt időben elnyújtva szeretné orvosol-

ni a kivitelező, hiszen a megfizetett bérleti díjak előfinanszírozásként funkcionálhatnak.)

Ezen hibák megismerése érdekében a BVOP, illetve az általa műszaki felügyelettel, lebonyolítással megbízott cég képviselője is részt vett a beruházó és a kivitelező közötti műszaki átadás-átvételi eljárásban. Így már előzetesen képet kaphatott a bérlet a létesítmény műszaki állapotáról, azzal nem csak a birtokbaadási eljárás során szembesült először. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy helyes volt ebbéli tevékenységünk, hiszen a beruházó készre-jelentése ellenére is számos hiba került fel-tárára.

A létesítés során a börtön első felszerelésének biztosítása is a nyertes pályázó feladatát képezi. Az ajánlati felhívásban a kiíró, azaz a BVOP, megpróbálta kellő részletezettséggel valamennyi helyiséghez és funkcióhoz tartozó felszerelés mennyiségének és minőségének meghatározását. A gyakorlati megvalósítás azonban mindig hoz – és hozott is – eltéréseket a kiíráshoz képest. A kiviteli tervek hiánya és a kivitelezőnek adott tervezői szabadságfok másik hozadéka az volt, hogy az első felszerelések véglegesítése csak a kiviteli tervek elfogadása után realizálódhatott. Ezen okból itt is megjelentek többlettételek, melyekre az elszámolás során ki kell majd térni.

Tapasztalatként jelentkezett az is, hogy a BVOP által – a kiírásakor – egy-egy eszközcsoportra rögzített (pl. mobiliák, számítástechnikai eszközök) beszerzésre fordítható pénzeszköz nagysága sem volt minden esetben elegendő a teljes mennyiség beszerzésére. Szerencsénkre ez csak a speciális eszközök vonatkozásában (pl. fegyverek, kényszerítő eszközök, TETRA rendszerű hírközlési eszközök) jelentkezett, amelyeknél a BVOP saját hatáskörében tudta orvosolni a problémát.

Az első felszerelések beszerzésénél – a szerződés értelmében – a BVOP a büntetés-végrehajtási szervezet mellett tevékenykedő, döntően a büntetés-végrehajtás ellátását megcélzó gazdasági társaságok beszállítását is szorgalmazta egy bizonyos termékcsoport esetében. A vállalkozó kötelessége volt a kft-k megkeresése a beszállítás kapcsán, de tényleges szerződés-kötési kötelezettséget nem írtunk elő. A kft-k nagyon határozottan szembesültek a tényleges piaci versennyel, hiszen a tapasztalt vállalkozó kedvezőbb kondíciót is el tudott érni a bevételcentrikus, eszközeit még nem teljesen optimálisan kezelő, 100%-os állami tulajdonú kft-kel szemben. A kft-k által időközben a beszállítás már megtörtént, ugyanakkor ez nem értelmezhető egyszeri eseményként, mivel a szerződésük egyéb kötelezettséget is tartalmazott. A bérbeadó cég által elfogadtatott garanciális idő, a pótlási idő és a jó teljesítést biztosító feltételek várhatóan az üzemeltetés időszakában pótlólagos kötelezettséget jelentenek majd az állami tulajdonú gazdasági társaságoknak. A beszállítás előnyeit (bevétel, foglalkoztatottság) mérlegre kell tenni a várható, időben késleltetve jelentkező hátrányokkal. Véleményem szerint az állami cégeken keresztül történő beszállítás mellőzése átláthatóbbá teszi az egész PPP-konstrukciót, így annak elkerülése javasolható.

A kivitelezési szakaszban jelentkező másik, ha nem a legjelentősebb probléma a biztonságtechnikai rendszer kialakításához köthető. A közbeszerzési kiírás – érte-

lemszerűen – csak a kivitelező kiválasztására irányulhatott. Arra vonatkozóan, hogy a gyengeáramú elektromos rész megvalósításához a kivitelező milyen alvállalkozót vesz igénybe, nem volt a BVOP-nak ráhatása, csak a rendszerrel szembeni elvárásunkat tudtuk megfogalmazni, amelyet a vállalkozó el is fogadott.

Tudni kell, hogy a magyar börtönökben szinte kizárólag egyféle biztonságtechnikai rendszer működtetése történik. Ezeket a büntetés-végrehajtásban korábban dolgozó, abból már régóta kivált szakember által létrehozott vállalkozás telepítette és tartja karban. A tiszalöki intézet biztonságtechnikai rendszerének kialakítására nem ez a cég szerződött, hanem a TYCO-ADT cég hazai képviselője. Alvállalkozóként való bevonása a büntetés-végrehajtás számára elfogadható volt, hiszen a rendszerkövetelmények teljesítése független lehet a kivitelező cégtől.

Mivel azonban a BVOP nem rendelkezett olyan megnyugtató információval a rendszer működését illetően, erősen szorgalmazta annak megismerését annak érdekében, hogy a beüzemelés zökkenőmentesen történjen. A rendszertervek, a kapcsolási vázlatok bemutatása csak egy-egy részterület kialakítására adtak információt, de a rendszert működtető szoftverről a mai napig nincs ismeretünk. Így a biztonságtechnikai rendszer alkalmasságának megítélését a BVOP – a korábban átadott követelményeknek megfelelő – tesztprogramok lefolytatásával tudja elvégezni.

Alapvető nézetbeli különbség adódott a kivitelező és a BVOP között abban, hogy nem a börtönkomplexumnak van biztonságtechnikai rendszere, hanem a biztonságtechnikának van börtöne. Lefordítva, rendeltetésszerű használatra akkor alkalmas a felépített börtön, ha az nem csupán csak egy épületegyüttes, hanem börtönszerűen működik benne a kapcsolt technológia. Így a rendszer tesztelése nem szorítkozhat egy-egy részelem működésének ellenőrzésére, azokat komplexen, de objektíven kell felmérni. (Hiába működik egy mikrohullámú áthatolás-jelző, ha a riasztás nem, vagy késve érzékel a beavatkozási pontra, ha a kamera általi rögzítés helytelenül történik, vagy a személyi állomány összeköttetése ugyanezen időszak alatt hibásan működik.)

Korábban elhangzott már, hogy a tervezett bérleti-szolgáltatási időszak kezdete előtt 6 hetes időszakot kell a bérbeadónak biztosítani a bérlő számára, amely időszak alatt a bérlő ellenőrzi az objektum rendeltetésszerű használatát, illetve megismeri, „megtanulja” a börtönt magát. Szerződés szerint a 6 hetes időszak megkezdésének feltétele – a bérbeadó készre-jelentése alapján – a biztonságtechnikai rendszer hadrafoghatósága. Ez nem a 100%-os működőképességet, hanem csak a sikeres teszt elvégzését jelenti. (Az esetleges hibák – nem rendszerhibák – kijavítása történhet a betanulási időszak 6 hetében is.) Sajnos a mai állapot alapján elmondható, hogy a biztonságtechnikai rendszer integrált rendszerként való működése még nem megoldott, ezért a létesítmény börtönként való üzemeltetése időben halasztódik.

A biztonságtechnikai rendszer hibáinak kijavítása mindkét fél érdeke, de abban a büntetés-végrehajtásnak csak úgy szabad részt vennie, hogy érdekei ne sérüljenek, hogy ne vegyen át felelősségi kört a vállalkozótól. Bármennyire is kézenfekvő a közös munka a kivitelezés és a programozás során, ez kerülendő. A büntetés-végrehajtás csak konzultáció, kooperáció formájában tud, vagy vehet részt a folyamatokban.

A bevezetőben említett, a PPP-projekt megvalósítása során felmerülő kérdéskör közül csak néhány, az előkészítői és kivitelezési szakaszban jelentkező problémát sikerült érintőlegesen felvázolnom. Természetesen ezekkel párhuzamosan szót érdemelne a PPP- konstrukcióval összefüggésben a pénzügyi területen vagy egyéb vonatkozásban fellépő megannyi probléma, és az azokra adott – általunk helyesnek tartott – beavatkozás is.

Arról sem szabad elfeledkezni, hogy a beruházás kivitelezését követően egy sokkal bonyolultabb eljárásban, a bérleti státuszban kell képviselni a magyar állam érdekeit. Bár még üzemeltetési tapasztalataink nincsenek az új börtön PPP-konstrukció belül történő működtetéséről, már most körvonalazódik, hogy teljesen más lesz, mint amit eddig a büntetés-végrehajtásban bárhol is tapasztalhattunk eddig.

A vállalkozó nyereségérdekeltsége, a költségek minimalizációja állandó konfliktushelyzetet jelent majd az új intézetben. Olyan új kihívások jelennek meg a büntetés-végrehajtásban, amelyekre elsöre nehéz lesz tökéletes megoldást találni. Nem kis feladat áll még előttünk, de megrettenni nem szabad tőle. Az elsőnek mindig nehéz dolguk van az ösvények kitaposásakor, de – remélem – sikertörténet lesz a magyarországi PPP-börtönök építése, illetve működése.

Szilágyiné Pál Ildikó

A Tiszalöki Országos Bv. Intézet humánerőforrás-gazdálkodásának bemutatása

Az új büntetés-végrehajtási intézetek létesítéséről, valamint a beruházásokhoz kötődő forrásbevonásról szóló 2126/2004. (V. 28.) számú kormányhatározat az ország északkeleti térségében és a nyugati régiójában egy-egy új, 700 fő szabadságvesztésre ítélt fogvatartott befogadására alkalmas – fegyház és börtön fokozatú – intézet létesítéséről, valamint a létesítmények üzemeltetéséhez szükséges egyenként 280 fő költségvetési létszám személyi jelleghű előirányzatáról rendelkezett. (Mint ismeretes a két intézet helyszínül Tiszalök és Szombathely lett kiválasztva, utóbbi esetében – miután a város központjában lévő megyei intézet a későbbiekben megszűnik – az elhelyezendő fogvatartottak száma 800 főre módosult.)

A személyi állomány kiképzéséhez és az első felszerelés költségeinek biztosításához szükséges forrás – a fenti kormányhatározat alapján – 2006. júniusától állt rendelkezésre. Ennek megfelelően a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet személyi állományának kiválasztására irányuló felvételi meghallgatásokat 2006. szeptember 11-én kezdte meg az erre kijelölt személyzet, a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet által biztosított tárgyi eszközök és feltételek segítségével.

A toborzási tevékenység részeként több sajtóorgánumban jelentettünk meg hírdetést, így a Kelet-Magyarországban, a Hajdú-Bihari Naplóban, a Kelet-Apróban, Tiszalök város hírlapjában, a Tiszavasvári Hírmondóban, valamint az Orvosi Hetilapban. Felhívást juttatunk el továbbá a Hajdú-Bihar Megyei Hadkiegészítő Parancsnokságra, Tiszalök és térsége települési önkormányzataihoz, munkaerőigényt adtunk le a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ Tiszavasvári kirendeltségéhez. Az intézet parancsnoka külön tárgyalásokat folytatott a Tiszalök körzetében lévő települések polgármestereivel, jegyzőivel, akik a maguk részéről minden segítséget megadtak a toborzási tevékenységünkhöz.

Az azóta eltelt időszakban 909 fő meghallgatására került sor, ezen létszámból a személyi elbeszélgetések tapasztalatai alapján 294 fő felvételi eljárása indult el. A felvételi meghallgatásokat a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben hétfőtől-péntekig naponta hét-nyolc fővel bonyolítottuk, melynek során rövid intézettelátogatás beiktatását követően az érdeklődőknek részletes tájékoztatást adtunk a képzésről, juttatásról, munkaköri feladatokról. A tájékoztatást követően – a kiválasztást megalapozó – személyi elbeszélgetésekre került sor. A csoportos tájékoztató után – döntően az alacsony bérezés miatt – sok visszalépés volt tapasztalható.

A civil szférából felvételre elindítottak köréből 186 fő állományba vételére került sor, időközben ebből a létszámból 14 fő leszerelt. Rajuk kívül egészségügyi okokból 38

főnek, a priorálás eredménye miatt további 10 főnek, míg egyéb okból két főnek szűnt meg a felvételi eljárása. A felvételi eljárás megindítását követően 35 fő lépett vissza, további 13 fő az előzetes orvosi alkalmassági vizsgálaton nem jelent meg. Jelenleg 10 fő felvételi eljárása van folyamatban.

A személyzet kiválasztás kapcsán előzetesen kialakított elveinket – mely a tiszthelyettesi beosztások tekintetében a középiskola meglétét, illetve a teljes állományt érintően költségtakarékossági szempontból a Tiszalök és vonzáskörzetében élők felvételét preferálta – korán fel kellett adnunk. A felvételi eljárást jelentősen nehezítette a meghallgatások során a jelentkezőnél ismertté vált kizáró egészségügyi okok megléte (a sorozáson hozott „E” minősítések okozta problémák, illetve a BM orvosi vizsgálat során hozott alkalmatlan minősítések), valamint a priorálás eredménye. Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a fenti időintervallumban három alkalommal is a munkaköri alkalmassági vizsgálat előjegyzése nehézséget jelentett. (Első ízben a 2006. decemberétől 2007. februárjáig tartó 1 500 tűzoltó vizsgálata, második ízben a BM KKI MAVO hatáskörébe tartozó munkaköri alkalmassági vizsgálatok végrehajtásának 2007. május 14-től május 29-ig fennállt szünetelése, harmadszorban pedig a büntetés-végrehajtás szervezeti átalakítása okozott többhetes várakozási időt, amelyek a tervezett kinevezések időbeli kitolódásával párosultak.)

Mindezen körülmények figyelembe vételével az intézet személyi állományát három megye területéről – Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye – választottuk ki.

Az első állományba-vételre 2006. november 1-jei hatállyal került sor, az azóta eltelt időben további 11 alkalommal történt kinevezés. Alapító okirat hiányában a 2006. novemberétől 2007. júliusáig kinevezést nyert állomány felvétele – az újonnan létesítendő büntetés-végrehajtási intézet költségvetési létszámának személyi jellegű előirányzata terhére – a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetnél zajlott le.

A fentiek következtében az állományba-vétel folyamatosságának biztosítása érdekében kérelmünkre a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet állománytáblája többször is kiegészítésre került, így 2006. szeptember 1-jei hatállyal 3 tiszti, október 1-jei hatállyal 1 tiszti és 56 tiszthelyettesi, 2007. január 1-jétől 20 tiszthelyettesi, március 9-ei hatállyal további 70 tiszthelyettesi beosztás, május 1-jei hatállyal egy tiszti és 1 tiszthelyettesi beosztás megszüntetésével egyidejűleg 3 tiszti és 66 tiszthelyettesi beosztás létesült. A végleges állapot engedélyezésére 2007. júniusában került sor.

Az intézet alapító okiratának 2007. július 1-jei hatállyal történt kiadásával egyidejűleg intézkedtünk – a technikai okok miatt – a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet állományába kinevezettek áthelyezésére, illetve a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet állományába történő kinevezésére.

Az állomány szakmai képzése tekintetében a 2006. novemberében, továbbá a 2007. februárjában, illetve márciusában kinevezett állomány összesen 60 fővel az új típusú – alapfokú bv. szaktanfolyami végzettséget adó – 14 hetes intenzív képzésre került beiskolázásra, a többi állománytag a hagyományos képzési rendszernek megfelelően alapismereti képzésen vett részt, a kinevezést követően. A 2006. december 1-jei hatállyal ki-

nevezett állománytagok beiskolázásra kerültek a 2007. februárjában induló alapfokú bv. szaktanfolyamra is, így az ez év április hónapig felvételre került állomány a beosztásra előírt bv. szakmai képesítéssel rendelkezik. A 2007/2008-as tanévben további 64 fő tiszthelyettes szaktanfolyami beiskolázására intézkedtünk, mely létszámból 35 fő alapfokú, 29 fő középfokú képzésen vesz részt szeptember hónaptól.

Az állomány szakmai gyakorlatának megszerzése céljából 2007. január 15-től kezdődően vezényelések foganasítására került sor, így 2007. június 25-ig bezárólag 74 fő vezényelésére intézkedtünk. Az állomány szakmai képzésének befejezését követően a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 20 fő, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 12 fő, a Budapesti Fegyház és Börtön állományában 21 fő, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben további 12 fő, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön állományában 6 fő, a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 1 fő, míg a Fiataikorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében 2 fő teljesített szolgálatot.

A vezényelések megszüntetésére – 15 fő vezényelésének 2007. július 15-ei hatályú megszüntetésének kivételével – a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján 2007. július 31-ei hatállyal került sor.

Ezen időponthoz igazodóan került engedélyezésre a belső pályázók áthelyezése is, amely napjainkig 78 főt jelent. A belső pályázók 14 intézetből kerültek áthelyezésre. Az áthelyezett állomány intézetek közötti megoszlását tekintve a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetből 22 fő, a Budapesti Fegyház és Börtönből 9 fő, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetből 8 fő, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetből 17 fő, a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetből 7 fő, a szirmabesenyői Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetéből 2 fő, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetből 3 fő, a tököli Fiataikorúak Büntetés-végrehajtási Intézetéből 2 fő, a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetből 2 fő, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönből 2 fő, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetből, a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetből, a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetből, továbbá a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet állományából 1-1 fő áthelyezése valósult meg.

A budapesti intézetek létszámproblémáira tekintettel, a Budapesti Fegyház és Börtönbe (várhatóan 30 nap időtartamra) 2007. szeptember 17-ei hatállyal 17 fő, szeptember 18-tól további három fő vezényelésére intézkedtünk intézetünk állományából. A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben a szeptember 17-ei hatállyal vezényelt 3 fővel együtt 36 fő teljesít jelenleg szolgálatot. A szeptember havi vezényelés komoly hangulati tényezőként jelentkezett az állomány körében, melynek hatására a vezényelésre kijelölt állományból a próbaidő alatt azonnali hatállyal három fő kérte szolgálati viszonyának megszüntetését.

Az intézet jelenlegi létszáma 251 fő, állománycsoport bontásban ez 38 fő tisztnak, 200 fő tiszthelyettesnek és 13 fő közalkalmazottnak felel meg. Jelenleg 27 álláshely betöltetlen, amely az egyes beosztások tekintetében az alábbiak szerint mutatható ki:

- 1 telefonközpont-kezelő,
- 1 biztonsági tiszt (az álláshely fenntartva a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet állományába tartozó munkatárs részére),
- 4 biztonsági felügyelő (1 státuszra a felvételi eljárás megindult),
- 1 osztályvezető (jelenleg megbízással töltik be ezt a munkakört),
- 1 osztályvezető-helyettes (bny.),
- 4 nevelő (3 álláshelyre a felvételi eljárás folyamatban van),
- 1 bny. segédelőadó (a felvételi eljárás folyamatban),
- 1 körlet-főfelügyelő (az állás betöltése áthelyezés útján realizálódik),
- 7 körletfelügyelő (5 álláshelyen a felvételi eljárás folyamatban van, további egy álláshely betöltése áthelyezéssel fog megvalósulni),
- 2 foglalkoztatási segédelőadó (1 álláshelyre a felvételi eljárás folyamatban van),
- 4 szakorvos.

A fentiek következtében – a vezényelések okán az utóbbi két hétben történt 4 leszerelés, az időközbeni beosztásváltozások, illetve a felvételre elindítottak alkalmatlan minősítése következtében – 12 álláshelyre kell még további meghallgatásokat tartanunk, amely a telefonközpont-kezelői, a 3 biztonsági felügyelői, az 1 bny. osztályvezető-helyettesi, az 1 nevelői, az 1-1 körlet felügyelői, illetve foglalkoztatási segédelőadói, valamint a 4 szakorvosi álláshelyeket érinti.

A nevelői, a vezető nevelői, valamint a bny. előadói beosztások vonatkozásában, négy státuszt érintően – a belső pályázók nagyarányú visszalépése miatt, a felsőfokú tanulmányokat folytató büntetés-végrehajtási gyakorlattal rendelkező munkatársak köréből – átmeneti időre az álláshelyek megbízással történő betöltését tervezzük, további két álláshelyen – egy-egy munkatárs tartós távolléte, illetve magasabb beosztás ellátásával történt megbízás miatt – helyettesítés zajlik.

A betöltetlen álláshelyek többsége – amennyiben további leszerelés nem történik és a felvételre elindítottak orvosi alkalmassági vizsgálata alkalmas minősítéssel zárul – véleményünk szerint 2007. október végére feltölthetővé válik.

Tari Ferenc

Záróbeszéd

A konferencia befejezéseként, lezárásaként néhány, általam fontosnak tartott kérdésre térnék ki, illetve elsősorban a külföldi résztvevők szempontjából izgalmas kérdésekre reagálnék, nem lebecsülve persze a magyar hallgatóság figyelmét. Úgy vélem, hogy mi elég sokat hallottunk már erről a témáról, ezért úgy próbálom mondandómat megfogalmazni, hogy az az ittlévő külföldi kollégáinknak segítségére legyen, amennyiben segítségre van szükségük.

Ma a PPP-ről, a köz- és a magánszféra partnerségét jelentő konstrukcióról beszélünk az egész nap folyamán. Arról a konstrukcióról, ahol közszolgáltatást kell biztosítani a magánszféra bevonásával úgy, hogy a közfeladat ellátásához szükséges eszközök megteremtése a magánszektor feladata lesz. Úgy gondolom, érdemes visszamennünk az időben, hogy felidézzünk néhány olyan dolgot, amely a PPP-konstrukció szempontjából is érdekes és izgalmas lehet azok számára, akik most kezdenek hozzá.

Azt mondta Kiss Ágnes Katalin, a konferencia egyik előadója, hogy Angliában kilenc év a PPP-projektek előkészítésének időszaka, s hogy nálunk az előkészítő munkálatok jóval rövidebb időt vettek igénybe. Én ezt a kijelentést egy picit megcáfolnám. Ugyanis emlékszem arra, hogy már a 90-es években foglalkoztunk azzal, miután a magyar költségvetés soha nem kényeztette el a büntetés-végrehajtást, hogy hogyan lehetne más forrásokat bevonni a költségvetési eszközökön túl. Jelentkezett a Világbank nem is rossz konstrukcióval, de miután az államadósságot növelte volna az a megoldás, elvetettük. Jelentkeztek befektetők, kész börtöntervek voltak svájci beruházókkal arra, hogy a kalocsai női börtönt kitelepitve a város közepéről egy új büntetés-végrehajtási intézetet építenek, és azt megfelelő konstrukció keretében működtetik. Kanadai és más befektetők is felvették a kapcsolatot a magyar büntetés-végrehajtással. Ezek a próbálkozások mind-mind megbuktak a Pénzügyminisztérium ellenállásán.

Később is külföldi befektetők sora jelent meg, amikor meghallották, hogy Magyarországon esetleg PPP-konstrukcióban épülnének börtönök. Spanyol, izraeli cégek jelentkeztek, az Egyesült Államokból, Angliából jöttek, sorban utaztattak volna bennünket, hogy menjünk, és nézzük meg a megvalósult beruházásaikat. Minden ajánlatot, illetve minisztériumi instrukciót meghallgattunk, minden utazást lemondtunk, illetve nem fogadtuk el azokat. Ennek is megvolt a saját oka.

Akkor, amikor kiderült, hogy Magyarországon ez a konstrukció működhet, az építési telkek tömegével álltak elő különböző önkormányzatok, magánszemélyek, de általában olyan területeket akartak eladni nekünk, amelyek az égvilágon semmire nem jók, és ebben még az Államkincstár is hathatósan közreműködött. Ezeket a lehetőségeket is mind-mind elvetettük.

A következő időszakot, amiről szeretnék szólni, a 2002. év jelentette, amely rendkívül dinamikus változást hozott, kormányváltás volt, új miniszter került az igazságügyi tárca élére, aki rendkívüli módon magáévá tette azt a törekvést, hogy a büntetés-végrehajtást valamilyen módon fejleszteni kellene. Addigra rendelkezésére állt kb. négy olyan kormányhatározat,

amelyek mindegyike papíron maradt csak, és egyetlen kapavágás nem történt ezeknek a határozatoknak a végrehajtására.

Két dologra hívnám fel a figyelmet. Óriási ellenállás volt, és nem csak külső ellenállás – majd arról külön szólok –, hanem belső ellenállás is. Akkor, amikor eldöntöttük, hogy szükség lesz egy ilyen konstrukciójú börtön megépítésére, továbbá, hogy a büntetés-végrehajtásnak ilyen és ilyen feladatai vannak a cél megvalósítása érdekében, hetek, hónapok teltek el úgy, hogy egy tollvonás sem született a kérdésben. Akkoriban abban a helyzetben voltam, hogy nekem kellett intézkednem, külön értekezleteken személyre szólóan kellett a feladatokat kiosztanom, hogy elinduljon a munka. Az első feladat volt az előkészítés során – majd külön szólok róla – a szakmai követelmények meghatározása. Még egyszer mondom, hónapokba tellett, amíg ez megvalósult, noha ezen a téren nem ez volt az első próbálkozásunk, mert a normásításon már évek óta dolgoztunk, hiszen állandó követelmény volt, hogy határozzunk meg azokat a normákat, amelyek alapján a büntetés-végrehajtás működik, mert az ún. bázisalapú finanszírozás szinte tarthatatlan. Megjegyzem, ma is így működik a büntetés-végrehajtás: az előző év költségvetési számaihoz hozzátesznek valamekkora összeget, vagy esetleg lecsipnek belőle. Tehát ebben a PPP-konstrukcióban jelentek meg igazán azok a normák, amelyek alapján az egész büntetés-végrehajtásnak működnie kellene. A belső ellenállás abból is adódott, hogy akkoriban épült egy olyan intézet Veszprém^{*}ben, amely költségvetési finanszírozásból működött. A beruházások e fajtájában volt tapasztalat, ez viszonylag gördülékenyen ment, sokaknak az volt a véleménye: „Minek vágjunk bele egy újba, ismeretlenbe, amiről azt se tudjuk, hogy eszik vagy isszák.”

Volt egy jelentős külső ellenállás, megjegyzem, ma is van. Lehet olvasni nem egy tanulmányt, különösen az ÁSZ munkatársai részéről, akik ezt a fajta konstrukciót nem igazán tartják jónak és eredményesnek. Nevezettek általában az angol példákat hozzák föl, ugyanis Angliában természetesen nem működik egyformán jól mindegyik PPP-börtön.^{***}

Az előkészítés során végül is kidolgoztunk egy sor szakmai kritériumot. Én először akkor szembesültem azzal, hogy milyen részletességgel kell ilyen munkát elvégezni, amikor elolvastam egy PPP-rendszerben működő angol börtön szerződését. A szerződés több száz oldalas volt, amiben például még azt is meghatározták, hogy naponta 17 és 21 óra között 28°C-os melegvizet kell szolgáltatni az elítélteknek, és ha nem adnak 28°C-os, csak 27°C-os melegvizet, akkor annak milyen következményei vannak.

Rendkívül sokat nyújtottak ezek az információk ahhoz, hogy a saját rendszerünket, a saját szakmai követelményeinket, azt, hogy mit szeretnénk, nagyon pontosan meghatározzuk.

Sokszor elhangzott a konferencia folyamán a „szerződés” kifejezés, a PPP-rendszernek a kulcskérdése a szerződés. Az, hogy milyen típusú szerződéseket kötünk, hosszú távra eldönti ennek a rendszernek a működését. Tulajdonképpen nem szerződésről, hanem szerződés-

* Dr. Tari Ferenc az IM főcsoportfőnöke volt 2002–2004. között. (A szerk.)

** Az új Veszprém Megyei Bv. Intézet átadására 2003 júniusában került sor.

*** A 140 angliai börtönből 9 valósult meg és működik PPP-struktúrában, ezekben mintegy 5000 főt, a fogvatartotti populáció 7%-át tartják fogva. Az angliai PPP-börtönökben a magánszektorra ruházott feladatok nemcsak az infrastruktúra kiépítésére és működtetésére, illetve az egyes kiegészítő szolgáltatások nyújtására (pl. mosoda, étkeztetés) terjednek ki, hanem a büntetés-végrehajtás egészére, vagyis a fogvatartottak őrzésére is.

csoportokról kell beszélünk, hiszen több tucat szerződésből áll egy ilyen rendszernek az előkészítése és a megalkotása.

A mi esetünkben is született szolgáltatási szerződés, amely egyaránt tartalmazta a tervezés és a kivitelezés részleteit, született szerződés az üzemeltetésről, amit nem akarok részletezni, de nyilván az ellátásról, fenntartásról, gépészetről stb. szól. Sok mindenre külön-külön szerződés van, valóságos szerződés-halmaz jött létre.

Egy másik jellegzetesség, amely elhangzott itt az előadásokban is, hogy rendkívül változatos a PPP-konstrukció, nem egy sablonra épül. Például Bárándi úr utalt rá előadásában, hogy a beruházás finanszírozását másként oldottuk meg Szombathelyen, és másképp Tisza-lökön. Egyébként – felkészülve erre a napra – rákerestem a „PPP” kifejezésre az interneten, 1 980 000 találat volt rajta, a keresés, őszintén szólva, nem sokat segített rajtam, rögtön ki is kapcsoltam a számítógépet.

A PPP-modell dinamikusan fejlődik világszerte, és én örülök annak, hogy a magyar büntetés-végrehajtás részese lehet ennek a folyamatnak. Úgy gondolom, hogy – karöltve a pályázat nyertesével – jó és eredményes munkát végeztünk. Persze a puding próbája az evés, majd megtudjuk, hogyan működik ez a rendszer a gyakorlatban, amikor az első reklamációt a büntetés-végrehajtás benyújtja, hogy mondjuk három csempe leesett, ki kéne javítani, vagy fizetni kéne, akkor majd megtudjuk, hogyan viselkedik a beruházó. Vagy amikor majd a beruházó azt mondja, hogy „Drága barátaim, a szerződésben ez és ez van leírva, de ti nem így viselkedtetek”, akkor majd megtudjuk, ez a rendszer hogyan működik. Ezért én nagyon fontosnak tartom minden PPP-szerződésnél – a külföldieknek mondom – a kockázatmegosztás pontos tisztázását. Ha a kockázatmegosztásról nem születik már a kezdet kezdetén konszenzusos döntés, akkor számtalan sok problémával találják magukat szembe a felek. Azt gondolom, hogy a mi rendszerünkben a kockázatmegosztás a szerződéseknek az egyik nagyon fontos garanciális eleme, ahogy erről többen, Kovács úr és mások is, szóltak.

Egy másik fontos kérdés, amiről nem sok szó esett (egy mondatot valaki mondott, hogy 4 millió Ft erejéig azzal is kell foglalkozni), a kártérítés problematikája. Én megnéztem egy angol börtönnek a szerződését, a díjak 30 %-a biztosításra megy el. Nálunk ez a díj lényegesen alacsonyabb. Más kérdés persze, hogy az angliai PPP-börtönök nagy része akkor épült, amikor több börtönzrendülés után voltak és a börtönök egy jelentős részét szétverték, ezért ebben a konstrukcióban óriási összegeket kötöttek ki biztosításra. Nyilvánvaló, mi nem számolunk azzal, hogy szétverik a szép, új börtönt, de én tudok olyan időszakot, amikor naponta tízenöttször kiverték az ablakot Nagyfán az őrizeteseik, és a végén már nem volt pénz a beüvezésre. Tehát még egyszer mondom: nagyon komoly szerepe van adott esetben a biztosításoknak.

Nem volt egyszerű történet a befogadási eljárás, mármint nem az elítélt-befogadás, hanem a konstrukció befogadása a kormány részéről. Azt hiszem, Csere úr is, Radnay úr is beszélt arról, hogy a Gazdasági Minisztériumban létrejött egy bizottság, majd később a bizottság titkársága, és ezeket a konstrukciókat oda kellett betervezni. Megjegyzem, hogy a Bara úr és Radnay úr által kidolgozott konstrukció rendkívül jól sikerült, a Gazdasági Minisztérium példaként mutogatta, hogy így kell kidolgozni egy PPP-konstrukcióval kapcsolatos ügyet, még akkor is, hogyha a Pénzügyminisztérium ott tartott be, ahol éppen tudott. Na-

gyon jól emlékszem arra, amikor az igazságügy-miniszterrel együtt voltunk a pénzügyminiszternél, már minden elő volt készítve, a gazdasági kabinet is rábólintott az eljárásra, s az akkori pénzügyminiszter azt mondta, hogy sajnos nem tudja elfogadni az előterjesztett anyagot, mert még mindig nem tisztázódott, hogy az államadósságot terheli-e az ebben a konstrukcióban elköltött pénz, vagy sem. Úgy gondolom tehát: az is egy nagyon izgalmas kérdés, hogy a különböző állami szerveket hogyan tudjuk megnyerni ennek a célnak az érdekében.

A másik izgalmas kérdés az volt, bár a politika nem befolyásolta az ügyet, de a politika egyes szereplői azért megpróbálták lobbizni egyes településekért, hogy hová épüljön a börtön, illetve, hogy milyen objektumot vegyünk át. Úgy hiszem, hogy az ezzel kapcsolatos buktatókat meglehetősen ügyesen sikerült kikerülnünk, és egyetlen csapdába sem estünk bele.

Nem szeretnék abba a hibába esni, hogy utolsóként én beszélek a legtöbbit, de azért még egy témát megemlítek, nevezetesen a monitoring rendszer kérdését, amelyről többen is szóltak. Nekem meggyőződésem, hogy a működtetés egyik legfontosabb része a folyamatos ellenőrzés. Bár Tikász úrék rendkívül ügyesek, és feltételezem, hogy nagyon jó személyzeti előkészítés alapján kiváló az állományuk, mégis úgy gondolom, hogy mellettük egy függetlenített, vagyis az intézettől és a beruházótól teljesen független, akár a minisztériumnak, akár az Országos Parancsnokságnak alárendelt ellenőre van szükség, aki a belső ellenőrzések során a maga álláspontját alakítja ki. Meggyőződésem, hogy erre szükség van.

Még egy dolgot szeretnék megemlíteni befejezésként. Ebben a konstrukcióban vannak elmulasztott lehetőségek, ezt én személy szerint is sajnálom. Elmulasztottuk azt a lehetőséget, amiről Csere vezérőrnagy úr szolt, hogy egy típusú intézetet hozzunk létre, hiszen Tiszalökön fegyház, börtön, illetve fogház is fog működni. Ez bonyolítja, nehezíti a munkát, a szakembereknek nem kell erről sokat beszélni, hiszen pontosan tudják, miről van szó. Van Európában nem egy, nem két börtön, például Németországban, ahol a rendszeren kívül, vagyis a bástyafalon kívül megépítettek egy önálló kis épületrészt, amely nyitott, illetve félig nyitott intézetként működik. Pontosán tudjuk, a működtetés szempontjából milyen nagy szükség van arra, hogy a külső kerítés körül is rendbe tartsák az intézetet, és hogy azok a fogvatartottak, akik adott esetben ki tudnak járni a városba dolgozni, ne vigyenek a bástyafalon belülré semmilyen tiltott tárgyat.

Köszönöm a figyelmüket, remélem, hogy amit holnap látnak, az a mai előadásokkal szinkronban lévő és meggyőző lesz az Önök számára.

Kerékgyártó Gizella

A börtönügy reformja Horváth Boldizsár minisztersége idején

Idén 140 éve, hogy az 1867-ben létrejött dualista kormányzat gróf Andrássy Gyula vezetésével megkezdte munkáját. Az igazságügy újjászervezési munkálatai – melyek közé „első sorban a börtönügy is felvétellett” – az első közpolgári származású magyar miniszterre, Horváth Boldizsára vártak. Február 20-án vette át kinevezését, bemutatása a képviselőházban rá egy hétre történt meg.

A magyar jogászok és különösen az ügyvédi kar örömmel fogadta Horváth Boldizsárt miniszterként. Ki is volt ő, honnan jött? A szombathelyi születésű politikus és jogtudós eleinte ügyvédként ténykedett, később országgyűlési képviselő a pesti, majd a debreceni parlamentben. Már ügyvéd korában híre kelt rendkívüli beszédeinek, Deák is fölfigyelt rá, s gyakran vendégül látta kehidai házában. A szabadságharc bukása után a magyar ügyért kiállt jogász osztrák fogságban is volt. Részt vett az Országbírói Értekezleten és az 1861. évi országgyűlésen, ezáltal még szélesebb körben ismerhették meg szónoki, politikusi képességeit. Jeles cikkeket írt igazságügyi és közigazgatási kérdésekről szakfolyóiratokba. (Tudományos munkássága elismeréseként az MTA 1861-ben levelező tagjává, 1868-ban tiszteletbeli tagjává választotta.) 1863-ban a Földhitelintézet egyik létrehozójaként annak jogügyi igazgatója lett, majd újabb képviselői munka után Deák javaslatára került az igazságügy élére.

„Mindjárt hivatalba lépése percétől ránehezedett feladatok terhe alkalmas volt öt nemcsak az elbizakodástól megóvni, hanem még a dicsőség mámorából is hamar kijózanítani” – írta Berzeviczy Albert Horváth Boldizsárról.¹ Az 1867-ben visszaállított alkotmányos kormányzat működése elején ugyanis a börtönügy és az egész büntetési rendszer „a legchaotikusabb” állapotban volt. Megszűnt a Helytartótanács, az Igazságügyi Minisztériumra hárultak feladatai. Másfél évtizedes előbb teljes elnyomatás, majd tapogatózás után volt teendő bőven e területen is.

1867-ben egy modern, polgári börtönügy kialakításának tervével fellépő igazságügyi tárca látott munkához. Az igazságügy-miniszter feltett célja volt a korabeli börtönállapotok javítása és egy lehetőség szerinti legjobb börtönrezsím kialakítása. 1867. október 18-án Csillag László osztálytanácsost és Tauffer Emil fogalmazót is e célból bízta meg, hogy tanulmányozzák a hazai börtönviszonyokat, s az országos intézetekről készítsenek állapotjelentést, a szükséges változtatásokhoz pedig álljanak elő javaslataikkal. Csillag és Tauffer végigjárták az országos fegyintézeteket, személyes élményeiket és tapasztalataikat terjedelmes munkában foglalták össze. Jelentésük hű képet adott a

¹ Berzeviczy Albert: Horváth Boldizsár emlékezete. Bp.1903. 8.

még mindig feudális jellegű és az osztrák börtönpolitika által sem túlságosan jobbított intézetekről.

Az architektúrális viszonyok tekintetében megállapították, hogy a mesterségesen, központi akarat alapján börtönnek nyilvánított intézetekben rossz a biztonság, illetve csak többletmunkával és többletkiadással szervezhető meg. A kaszányakból, kolostorokból, várakból börtönné „avanzsált” épületek sem egészségügyileg, sem építészeti szempontból, sem biztonságtechnikailag nem voltak megfelelőek.

A hivatalos jelentés egy másik pillére az elhelyezési nehézségeket részletezte, utalt például az éjszakai teljes elkülönítés megoldhatatlanságából bekövetkező nemi „eltévelyedések”-re. Hangsúlyos pontja a jelentésnek az örök képzetlenségét, iskolázatlanságát, alkalmatlanságát és az egész személyzet felkészületlenségét bemutató rész is. A szerzők végül kemény kritikával illetik a munkáltatást, a bérleti rendszert.

Csillag és Tauffer munkáját a minisztérium nyomtatásban is közzétette, így ez volt a kezdete annak a nyilvánosságnak, amely a börtönügyi politika egyik elve volt. Horváth Boldizsár célul tűzte, hogy a „közönség” körében érdeklődést keltsen a börtönügy iránt, meggyőződése volt, hogy a legjobb börtönrendszer is elégtelen marad, ha nélküli azt a társadalmi segítséget, melyet a szabadulók tekintetében az állam polgárai képesek adni. Gondolataiból kiolvashatjuk a kommunikáció fontosságának felismerését. A jelentés közzétételének másik oka annak megvitatása volt. „A nyilvánosságot a börtönügy javítására e részben is termékenyen kívánta tenni. Az állapot fel volt tárva a nemzet szeme előtt. Nyíltan, tartózkodás nélkül. A hiányok ki voltak emelve. Sőt az orvoslási módok is előadattak...”²

Maga az ötlet – a közönség bevonása a börtönügybe – nem a miniszter „találmánya”, hiszen már a 67 előtti börtönügyi irodalom egyik fő funkciója is az ismeretterjesztés volt. A kiegyezés korának börtönügyi irodalma azonban már nem volt azonos a reformkori népszerűsítő jellegű, bulvárlapok és kalendáriumok hasábjain megjelenő híranyaggal: ez az irodalom szakmai, tudományos fórummá nőtte ki magát. A reformkori, inkább politikai megközelítés – a komak megfelelő értelemben vett – a liberalizmus harcának egyik epizódjává tette a polgári börtönügy megteremtésének gondolatát, a kiegyezés tájára ez a politikusok, újságírók által megindított gondolat kísérlet tudományos igényű publicisztikává alakult, mintegy előkészítvén a dualista kormányzatra váró szakmai kihívások megfogalmazását.

Kikből állt ez a „szakember-gárda”, akik a polgári börtönügy megteremtéséhez tudományos vagy külhonban szerzett ismereteiket, tapasztalataikat adták? Ide sorolható mindenekelőtt Pauler Tivadar, a későbbi igazságügy-miniszter 1864-es Büntetőjogtanával, mely a börtönrendszerek tekintetében is korszerű ismertetést adott; Karvasy Ágost, aki a legújabb börtönügyi elgondolásokról írt tankönyvet; Részó Ensel Sándor, Pest vármegye tisztiügyésze „A külhoni fogházak börtönrendszereiről” című, 1865-ben megjelent már-már irodalmi jellegű munkájával; és nem utolsósorban a pesti egyetem jogi ka-

rának 1866. évi börtönügyi pályázatára beérkezett két díjazott mű szerzői: Bozóky Alajos, illetve a kitünő szerzőpáros, Pulszky Ágost és Tauffer Emil.

Ez utóbbiak „A börtönügy múltja, elmélete, jelen állása különös tekintettel Magyarországra” című könyve már a kortársak szerint is a legjelentősebbnek számított. Mezey Barna ezt írja a mű jelentőségéről: „Magam részéről... a modern magyar börtönügyi szakirodalom kezdetének, egy korszakhatárt képező tanulmánynak tekintem...”, Pulszky Ágost és Tauffer Emil ... nagymértékben hozzájárultak az általuk is oly nagyon hangsúlyozott modernizációs folyamathoz..., e mű lett a magyar börtönügyi irodalom alfája (s maradt is napjainkig).”³

A szerzők megkülönböztetett fontosságot tulajdonítanak a javításnak mint a büntetés legfőbb céljának, s bár a büntetéssel szembeni elvárásaiknak (személyesség, arányosság, egyenlőség, megmérhetőség, példaság) mindenben megfelelő szankciót ők is megvalósíthatatlannak látják, a szabadságvesztés-büntetést tartják a legelfogadhatóbbnak. Munkájukban foglalkoznak börtöntörténettel, elméletek ismertetésével, a magyar börtönviszonyokkal, legtöbb mondanivalójuk azonban a fogházjavításról és a börtönrendszerekről van: külön elemzik – itt még annak híveként – a magánrendszert, szólnak a börtönélet néhány területéről, s olyan egyéb intézményekről, mint a feltételes szabadság vagy a közvetítő intézet.

A sajtóorgánumok közül a Jogtudományi Közlöny és a Jogtudományi Hetilap adtak helyet a börtönügy témájának, ahol számos hosszabb-rövidebb írás jelent meg többek között Friedmann Bernát, vagy a szerkesztő, Dárday Sándor tollából.

Nagyvonalakban e szerzők és műveik voltak a Horváth Boldizsár által is oly lényegesnek tekintett széleskörű nyilvánosság s a magyar jogásztársadalom „felvilágosításának” alapjai, majd egyes parlamenti viták elméleti indíttatásai.

E szakírók közül Tauffer Emil – minisztériumi megbízatása, illetve lipótvári igazgatása alatt – a gyakorlatban is lehetőséget kapott a börtönügy művelésére. Tudományos ismeretei mellett munkáját külföldi tanulmánykörútján szerzett tapasztalatai is megalapozták. Az 1868. augusztus 14-én kelt 1611. számú utasítás értelmében ugyanis – itt még mint miniszteri biztos – Csillag Lászlóval kiküldettek azzal, hogy „Poroszországban a moabiti, Szászországban a zwickauai, Oldenburgban a vechtai, Badenben a bruchsalii, Bajorországban a st.-georgeni és Schweiczban a st.-galleni és lenzburgi fegyházakat tekintsék meg”⁴, és tanulmányozzák a börtönrendszert. Vizsgálódási szempontjaik majdnem minden részletre kiterjedtek: épületszerkezet és –beosztás, oktatás és lelki gondozás, a nőkkel és fiatalokkal kapcsolatos bánásmód stb. „Kinyomozandó” volt továbbá, hogy az egyes házakban működik-e a feltételes szabadonbocsátás intézménye, vagy vannak-e fegyencóvó egyletek.

Csillag és Tauffer, akik részletes adatbeszerzésre is kötelezve voltak, a börtönrendszerek közül az úgynevezett fokozatos rendszerről írták a legkedvezőbb véleményt. A nyugat-európai börtönügyi irodalomhoz hasonlóan nálunk is a két fő problematikát a

3 Mezey Barna: A magyar polgári börtönügy kezdetei. Bp. 1995. 123., 138.

4 Megyery I. m. 86.

halálbüntetés eltörlése vagy legalább visszaszorítása, illetve a legtökéletesebbnek vélt börtönrendszer megállapítása és törvénybe iktatása jelentette. Ebből következően „börtönrendszerek harca” indult meg, szakembereink a külföldi intézetek gyakorlatából igyekeztek tapasztalatot meríteni, hogy megalapozzák a hazai szisztémát.

Ez a szakmai vita hosszú évekre lekötötte a jogtudósok munkáját, Hacker Ervin még 1917-ben is foglalkozik a témával: „A leghelyesebb megoldás az lenne, ha a rövidebb tartamú szabadságvesztés-büntetéseket általában magánelzárásban, a hosszabb tartamú szabadságvesztés-büntetéseket pedig a fokozatos rendszer szerint hajtánák végre.”⁵

Magyar viszonylatban valóban e két rendszer mellett és ellen érveltek a legtöbbet. Melyek voltak ezek főbb jellegzetességei?

Kialakulása tekintetében a magányrendszer az első, lényegében ennek és az ún. auburni vagy hallgató szisztémának a pozitívumaiból alakult ki később a fokozatos rendszer. A philadelphiai vagy magányrendszer eredetét valahol a középkori kolostorok bűnbánatot gyakorló, egyedüllétre kötelezett szerzetesei között, tehát az egyház rendi életének fenyítő gyakorlatában kell keresnünk. Ahogy a bűnbánó szerzetes egyedül maradt a cellában az Istennel, az elítélt számára is a Biblia biztosította lelke „karbantartását”. Az oktatás – mint ahogy minden más tevékenység is – a rabtársaktól és a személyzettől elkülönítve fülkerendszerben folyt, a séta templomba menetelkor pedig láncban és csuklyában (ahogy Réső Ensel Sándor könyvében⁶ olvashatjuk) történt. Kezdetben a munkavégzés is tilos volt, mondván, hogy erkölcsi jobbitást csak az ember „magába szállása” hozhat.

Az ír, illetve angol fokozatos rendszer értelmében a büntetések végrehajtása négy, illetve a fogházban – a közvetítő intézet elhagyásával – három fázisban történt: a büntetés egyharmad részéig, de legfeljebb egy évig magánelzárást alkalmaztak, ezután következett a közös munka, majd a szabadulásra felkészítés a közvetítő intézet segítségével, végül a feltételes szabadság intézményének alkalmazása. Több-kevesebb sikerrel felhasználták a magányrendszer tapasztalatait is. Az „írlandi” rendszer melletti döntéshez nagymértékben hozzájárult a Csillag és Tauffer által 1869-es kiküldetésük alkalmával e tárgyban született kedvező vélemény.

A börtönrendszerekről Finkey Ferenc álláspontja meggyőző: „Mindegyik rendszerben van egy helyes gondolat... következetesen pontossággal végrehajtva mindegyikkel szép eredményt lehet elérni. A legjobb, ha nem ragaszkodunk egyoldalú szeretettel az egyik, másik rendszerhez, hanem mindegyiket alkalmazzuk ott, ahol általa a büntetés célja a büntetettek valamelyik osztályával szemben a legjobban elérhetőnek ígérkezik.”⁷ Valóban, később egyik megoldás sem maradt érvényes a maga klasszikus mivoltában, a kiegyezés idején azonban még viták folytak egy-egy rendszer mint az auburni, philadelphiai, genfi, müncheni, ír stb. diadalra juttatásáért szerte a világban.

A miniszter programja tehát – a börtönügyi reform és egy korszerű börtönrendszer kialakítása – nem volt könnyen megvalósítható. Pedig megvolt az erős tenni akarás,

⁵ Hacker Ervin: A börtönrendszerek. Pécs. 1917. 43.

⁶ Réső Ensel Sándor: A külhoni fogházak börtönrendszereiről. Pest. 1865.

⁷ Idézi Hacker 43.

rendelkezésre álltak a szakemberek munkái, fennállt a választási lehetőség a külföldi mintákból, megszületett a magyar fegyintézeti állapotrajz a miniszteri bizottmány jelentése alapján, valamint érvényesült az országgyűlés és a közönség támogatása. Ami megnehezítette a munkát, az architekturális korlátok és az anyagi források szűkössége voltak. Ez utóbbiak tekintetében mégis nagy eredmény, hogy az abszolutista időszak 23 ezer forintos támogatásához képest a kiegyezést követő öt évben csaknem évi 700 ezer forint jutott börtönügyre a költségvetésből! A támogatást leginkább épületbővítésre és a személyzet javadalmazásának javítására használták fel.

Csillag és Tauffer kiküldetéseinek és tapasztalatainak eredménye az 1869. évi Házsabályok, teljes címén: „Házsabályok és szolgálati utasítások a magyar királyi fegyintézetek, úgyszintén az azoknál alkalmazott hivatalnokok és örök számára”. A szabályzat a modern börtönügy alapelveire támaszkodott, s már első pontjában leszögezte: „A fegyenczeket káromolni, úgyszintén ütlegekkel, lökdössel vagy bármí más embertelen módon bántalmazni sem a hivatalnokoknak, sem az öröknek nem szabad...”⁷⁸ A börtönigazgató hosszas passzusokon át felsorolt kötelezettségei is a polgári börtönügy irányába mutattak: az elítéltek erkölcsi javítása szempontjából köteles volt közöttük naponta megjeleníteni, velük beszélgetéseket folytatni, és a bánásmódot egyéniségükhöz igazítani. Az elítélt helyes foglalkoztatását pedig a javítás legfontosabb eszközének deklarálta a rendelet.

A rendelet középpontjában az elítélt állt, a büntetés-végrehajtási szervezet és személyzete – bár funkcióik és feladataik nagy alapossággal kerültek bemutatásra – csak másodlagos figyelmet kapott. A szabályzat alapelvei a magánelzárás, az elítéltek differenciált elhelyezése, a humánus bánásmód voltak. Az előbbi kettő megvalósulását az építészeti adottságok akadályozták, az utóbbi korlátja pedig maga a még feudális szemléletű, szakmailag képzetlen, a társadalom legsóbb rétegeiből toborzott felügyelő személyzet volt, amely nehezen idomult az olyan modern elvekhez, mint a nevelés, oktatás vagy a javító célú munkáltatás. A rendelet nem terjedt ki az akkor még belügyminisztériumi fennhatóság alatt álló fogházakra, megyei börtönökre, így csak részlegesnek volt mondható.

Horváth Boldizsár a fegyházi rendtartás ideiglenes alkalmazását remélte alkalmazhatónak a véglegesnek szánt megoldásig, vagyis az 1843-as javaslat változtatásokkal történő törvényi rendezéséig. A Házsabályok mindenesetre megalapozták a börtönügyi fejlődés jogi feltételeit, a fokozatos – progresszív – börtönrendszer mellett téve le a voksot.

Az osztrák megoldástól eltérően itthon nem alakult országos felügyelőség, ehelyett egy osztálytanácsost bíztak meg a minisztériumban a börtönügyek rendezésével, amelynek munkáját az „elnöki és legislatív osztály” segítette. A Házsabályok az igazgató kötelességeinek utolsó pontjaként előírta, hogy – részletes instrukciók alapján – köteles év végi kimutatást készíteni az általa vezetett intézet állapotáról. Az igazgatói jelentésekből kapott képet a minisztérium a mindenkori országos helyzetről.

A jelentések között egészen kiemelkedők is akadtak. „Tauffer Emil lipótvári igazgatósa alatt a lipótvári igazgató jelentése nem egyszerűen egy éves jelentés, hanem egy remekmű, szaktudományos érték, melyben nemcsak a helyzetkép, hanem a lipótvári állapotoknak az európai fejlődési tendenciákra való kivetítése, tanulságok és javaslatok is benne foglaltatnak.”⁹ Tauffer nagy figyelmet fordított az elítéltek tanítására, a tudás iránti érdeklődés felkeltésére. A szabadságvesztés büntetést önmagában nem látta elegendő jobbitó eszköznek a bűnözés fő okaival – a tudatlansággal, a szenvedélyek túlcsapongásával, a szegénységgel – szemben. A minisztériumi szakember széles látókörűségével és tenni akarásával az országgyűlés tevékenységét értékelve megállapítja, hogy bár napirendre került a feltételes szabadonbocsátás kérdése, mely véleménye szerint igen hasznos és meghonosítandó intézmény, a képviselők kevés érdeklődést mutatnak a börtönügy iránt. „Útmutatás és tájékoztatásul szolgálhat ez, hogy a börtönügyi reform keresztülvitelére az impulsust és közreműködést ne kívülről várjuk, hanem magunk lobogtassuk a kezdeményezés zászlóját.”¹⁰

A kor legkiemelkedőbb börtönügyi szakemberének és tudósának véleménye sajnos helytálló volt. Alig akadt, aki hozzá hasonló törekvéssel és lelkesedéssel szolgálta volna a börtönügyet. Sajnálatos módon e kérdés az akkori jogásztársadalmat sem érintette meg kellőképpen, pedig a tárca szívesen vett minden kezdeményezést, rászorult minden jobbitó szándékra.

A minisztériumi munka feszített tempóban folyt. Horváth Boldizsár az igazságügyi reformokkal kapcsolatban már 1867-ben tanácskozást hívott össze. Ennek egy albizottsága a 43-as törvénytervezet átdolgozását javasolta, amelynek a miniszter helyt adott, és megbízta Csatskó Imre táblabíró és munkatársait a feladattal. A módosított változat 1869-re készült el, de nem kapott bizalmat, így 1870-ben a miniszter Csemegi Károly államtitkárnak adott újabb megbízást. Ő az 1843-as elaborátumot nem tartotta kielégítőnek, s egészen új kidolgozásba kezdett.

A börtönügyet egy erős, átfogó törvényi szabályozás segítette volna, ennek létrejöttét azonban számos tényező akadályozta, és ezzel Horváth Boldizsár is tisztában volt. A közvéleményt és a politikát is a bírósági szervezet létrejöttének és függetlenségének ügye kötötte le inkább, nem a büntetések végrehajtása, mint azt Tauffer Emil is megállapította. Ennek ellenére a tárca foglalkozott a „börtöntörvény” ügyével, mellyel szintén Csillag és Tauffer voltak megbízva. Az 1867-es országjelentés is egy lehetséges koncepció előkészületi munkálatai közé sorolható. A külföldi tanulmányutak is segítettek a kodifikációs előkészületeket.

Az egységes börtönügyi koncepció létrejöttét akadályozta a még fennálló „kettős igazgatás” ténye is. A börtönfelügyelettel lényegében két tárca foglalkozott, az igazságügyihez tartoztak az országos, míg a belügyihez a megyei intézetek. Ez utóbbiakkal kapcsolatban Mezey Barna kifejezését idézve legfeljebb „tömlöcügyről” lehetett be-

9 Mezey I. m. 199.

10 Tauffer Emil: Évi jelentés a lipótvári kir. orsz. fegyintézet 1872. évi állapotáról. In: Megyery I. m. 182.

szélni, mivel a házakban rendre konzerválódtak a feudális viszonyok, s az „országos intézetekre korlátozódó fejlesztéseknek még a szele sem érte”¹¹ a megyei intézeteket.

A belügyi vezetésnek nem állott érdekében a – várhatóan igazságügyi irányítás alá kerülő – megyei házak viszonyainak javításáért erőfeszítéseket tenni. Ez a fajta dualitás elméletileg az 1869. évi IV. tc. meghozataláig tartott, a gyakorlatban viszont túlélte Horváth Boldizsár miniszterségét is, hiszen csak 1872. január 1-jén fejeződött be a megyei börtönök átadása. A miniszter utódai ezek tekintetében kezdhették újra minden, az országos intézeteknél addigra már gyakorlatba ültetett reform megvalósítását.

Törvényi rendezés híján a már említett Házzsabályokon túl több utasítás is született. Az 1867. augusztus 29-i 7844. számú utasítás meghagyta a Helytartótanács korábbi döntését a fogvatartottak évi rendszeres himlő elleni oltásáról, és kiegészítette azzal, hogy az újonnan befogadottakat is megérkezésükkor be kell oltani. Az október 12-én kelt 923. számú rendelet arról intézkedett, hogy a sajtóvétségért fogságra ítélték a megyei vagy a városi tömlöcökben és a közönséges bűnösöktől elkülönítve kerüljenek elhelyezésre, valamint, hogy szelídebb bánásmódban részesüljenek, és lehetőleg a lakóhelyükhöz legközelebbi intézetben töltsék büntetésüket. Majd éppen e foglyok elhelyezési körülményei miatt egyre több támadás érte a minisztériumot, míg a kabinet döntése alapján országos intézetbe lettek szállítva. Az államfogoly részére a büntetést valóban csak személyes szabadságának elvonása jelentette, hiszen „számos kedvezmény megillette, így a saját ruha, ágynemű, bútor használata, fogyasztott bort, sört, dohányozhatott, nem terhelte munkavégzési kötelezettség.”¹²

Jelentős előrelépés volt, hogy – még Horváth Boldizsár minisztersége idején – a politikai foglyok és a sajtófegyencek részére Vácott felállításra került az államfogház. Fontos esemény volt még a kiegyezés évében a megtorlás áldozataivá vált politikaiak szabadon bocsátása. 1868. május 1-jén a királyi kormánysház felügyelete alatt álló erdélyi intézetek az igazságügy-minisztériumhoz kerültek, ezzel a fegyintézeteket egységes kormányzás alá vonták. Az 1869. február 10-i rendelettel megszűnt a testi fenytés fegyelmi büntetésként történő alkalmazása. Horváth Boldizsár minisztersége vége felé pedig „az 1871-iki LVII-ik t. cz.-ben úgy bűnvádi, mint rendőri esetekben eltörülte s a már meghozott ítéletekben is elengedte e lealázó testi fenytéket, a botot, a derest, mint fő-, mellék- vagy súlyosbító büntetést, úgyszintén a bilincs alkalmazását...”¹³ Végül a fontosabb intézkedések közé sorolható a fegyörök oktatásának bevezetése az elítéltekkel való bánásmódról, hivatali teendőkről és feljebbvalójuk iránti viselkedésről.

Megjegyzendő, hogy a testi fenytéssel és a bilincshasználattal kapcsolatos intézkedések hatására radikálisan csökkentek a fegyelmezési lehetőségek. Ebből adódóan a költségvetési szükséglet is nagyobb lett, például magánzárkák építésének szükségessége miatt, hiszen a fegyelmet továbbra is fenn kellett tartani.

Idővel megváltozott Horváth Boldizsár parlamenti helyzete. A kezdetben lojális, a börtönügyért kiálló képviselők magabiztosságot nyervén egyre élesebben támadták a

¹¹ Mezey I. m. 211.

¹² Vókó György: A magyar büntetés-végrehajtási jog. Bp. – Pécs, 1999. 37.

¹³ Tóth Lőrinc: Emlékezés. 19-20.

minisztert, aki 1870-ben a költségvetési javaslat mellé előterjesztést írt a legsürgősebb teendőkről: magánzárkák építése a fokozatos rendszer alkalmazásához, a vallási oktatás és az egészségügy javítása, a személyzet létszámának növelése, a politikaiak és a sajtóvétség miatt elítéltek számára a váci államfogház létrehozása. Támadói (Irányi Dániel, Ivánka Imre, Zlinszky György) – főként a bérleti rendszer miatt – a gazdaságosság és a rabkezelés problémáját hozták elő. Zlinszky György például a következő véleményének adott hangot: „van kifogásom az ellen, hogy oly államban, mely el van mérülve adósságba..., mindjárt első szervezkedésünk alkalmával azon kezdjük, hogy a fegyenczeknek jobb és kényelmesebb ellátásáról gondoskodjunk... azon kezdjük, hogy építünk fegyencpalotát, s berendezzük azokat úgy, hogy e részben hazánk az európai civilizáció színvonalán legyen...”¹⁴

Zlinszky György szavai – laikus, demagóg színezetük ellenére – ma is elgondolkodtatóak. Hogyan fogalmazhatók meg – és egyáltalán megfogalmazhatók-e – határozott célok a büntetéssel kapcsolatban a mindenkori létező szociális viszonyok, társadalmi körülmények ismeretében? „Vajon... szervezhető-e büntetés-végrehajtás a reális társadalmi viszonyoktól elszakítva, tisztán szakmai szempontok alapján? Ez volt a dualista börtönügy első éveinek nagy kérdése”¹⁵ És tegyük hozzá: még ma is ez.

A bírált bérleti rendszert a miniszter sem tartotta helyesnek, de nem törölte el a még érvényben lévő kontraktusokat a házi kezelés bevezetése érdekében. Mi is volt e két szisztéma lényege?

A bérleti rendszerben a büntetés-végrehajtási feladatokat vállalkozóknak adták bérbe, akik az elítélteket ily módon munkáltatván meghatározott összeget – az olcsó rabmunkán jókora nyereséget szerezve – fizettek be a kincstárnak. Az elítélt eltartásáért (ruháztatás, ételmezés stb.) az állam nagy összegeket fizetett. Kétségtől kényelmes megoldás volt ez, de korántsem gazdaságos. Ráadásul idővel a bérlok saját költségeik leszorítása érdekében lefaragtak a fogva tartás minőségéből, amelyet az elítéltek saját bőrükön is megtapasztalhattak. A javítás céljai pedig teljesen háttérbe szorultak. A bérlo a teljes munkát (pl. a cipőkészítést, ruhavarrást) fázisokra bontva megosztotta a rabok között, s bár mindenki kiváló gyakorlatot szerzett a maga munkamenetét tekintve, a teljes szakmát nem tudták elsajátítani, s ez nem szolgálta a büntetés-végrehajtás érdekeit a reszocializáció tekintetében.

Horváth Boldizsár az 1871-es költségvetési előterjesztésben méltatta a házi kezelés előnyeit. A házi kezelést Vácott – ahol korábban lejártak a bérleti szerződések – vezették be először. Igaz, a beruházás jelentős anyagi ráfordítással járt, de idővel meghozta gyümölcsét. A házi vagy állami kezelés lényege tehát abban állott, hogy a börtön „menedzselése” az igazgatóság feladata volt. A büntetés-végrehajtás keretén belül szervezték meg a rabipart, a teljes szolgáltatást és működtetést. Az elítéltek a képességeikhez leginkább igazodó munkában vettek részt, a nevelés szempontjainak megfelelően. Horváth Boldizsár minisztersége alatt a házi kezelés bevezetésének viszont – mint említet-

14 Mezey I. m. 167.

15 U. o.

tük – komoly akadályai voltak, hiszen a bérleti szerződések lejártáig az ügyben nem sokat lehetett tenni.

A kiegyezés korában így ez az intézmény még kezdetleges formában volt, s csak a következő század 30-as éveiben vált igazán országos gyakorlattá. Ezen időszak tudósa, Finkey Ferenc a házi kezeléssel kapcsolatban azt vallotta, hogy „bármennyire fontos és kívánatos minden állami intézménynél a takarékoság és jövedelmezőség, ezt a szempontot a büntetés-végrehajtás területén csak másodlagosnak szabad elfogadni.”¹⁶ Valóban, bárminemű gazdaságossági vagy egyéb szempont preferálásával éppen a feltett büntetés-végrehajtási célok létjogosultságát kérdőjelezzük meg.

Visszatérve a börtönüggyel kapcsolatos parlamenti hozzáállásra: a kezdetben „joviális” képviselő urak idővel inkább kritikát adtak, mint pénzügyi segítséget, így a miniszter az 1871. évi költségvetés előterjesztése kapcsán a következő állásfoglalásra kényszerült: „...Ha valaki azon kérdést intézi hozzám, hogy az országos fegyintézetek ügyében megtörtént-e minden akként, hogy azok a tökély legmagasabb követelményeinek megfeleljenek? azt mondom: nem. És ez igen természetes azért: míg a börtönrendszer reformja a törvényhozás által meg nem állapíttatik: én administratív úton nem hozhatok be olyan intézkedéseket, melyek a törvényhozás határozatainak praejudikálnának.” Később így folytatta: „...ha valaki azon kérdést intézi magához: történt-e e téren addig is, míg a törvényhozás gyökeresen fogja megoldani a kérdést, történt-e mondom haladás? és ha egyúttal az ország fegyintézeteit bejárva lelkiismeretesen akar a kérdésre felelni: lehetetlen a mi érdemünket elvitatni.”¹⁷ Beszédére enyhült a támadók hangja, és az országgyűlés lényegében módosítás nélkül megszavazta a fegyintézeti költségvetést.

Mégis feloldatlan maradt a feszültség, a miniszter és a börtönügyért kiálló szakemberek erőfeszítései ellenére a költségvetés állapota lehetetlenné tette céljaik megvalósítását. „Horváth Boldizsár egyénisége nem abból az anyagból van alkotva, a melyet a hatalomhoz való ragaszkodás minden megtámadás ellen érzéketlenné tesz. És mégis nem annyira politikai ellenfeleinek támadásai, mint inkább a kellő támogatás hiánya saját pártja részéről oly reformtervezetekre nézve, melyeket ő a maga programjától és irányától elválaszthatatlannak tartott, lett oka, hogy már 1871. május 16-án lemondott a ministerségről.”¹⁸

Ellenfelei álmodozó idealistának gúnyolták, s bár a későbbi megemlékező, Szilágyi Dezső szerint is talán túl nagy hittel bírt a jogegyenlőségre épített intézmények átalakító hatásában, a nemzet egységes erejében és a társadalom segítőkészségében, alig több mint négyévi miniszteri működése alatt mégis ez az energia és túl nagy hit nyert igazolást az utókor szemében: joggal tekintjük őt a magyar igazságügy első nagy „reformátorának”.

Horváth Boldizsár 1871. június 5-éig vezette az igazságügyi tárcát. Ezt követően az akkor alkotott és azután más intézetekbe olvadt magyar földhitel-részvénytársaság és a

16 Idézi Kövér Ágnes: Rabmunka. Börtönügyi Szemle, 1994. I. 90.

17 Mezey I. m. 168.

18 Berzeviczy I. m. 11.

municipális-bank igazgató-elnökké választotta. 1877-ig viselte ezt a tiszteket. Horváth Boldizsár, akit mint a politikai szónoklat egyik legkiválóbb mesterét többen szónokminiszternek is neveztek, szépirodalommal is foglalkozott, 1887-ben a Kisfaludy Társaság rendes tagjává választotta.

Berzeviczy Albert a Kisfaludy Társaság 1903. február 8-i ünnepi közgyűlésén így emlékezett meg a már idős, de képviselőként még tevékenykedő volt miniszterről: „...a mikor a sor reá került, semmi egyéb nem volt kezében beszéde alatt, mint kerek fekete kalapja, sötét szemüvegén át méla homályosággal nézett a Házra, mely őt nesztelen, síri csendben hallgatta végig... mint egy méltóságteljesen gördülő kristálytisza hegyfolyamot ontotta a szót, tárta elő azt a szónoki remekművet, melyet készen, teljesen az utolsó eszméig átgondolva, az utolsó szóig kicsiszolva hozott magával bámulatos emlékeztető gyáiban.”¹⁹

Horváth Boldizsár börtönpolitikája utódainak is követendő példává vált.

A dualizmus későbbi kormányait – bár javítási szándékuk megkérdőjelezhetetlen – inkább szervezeti kérdések kötötték le, mintsem egy egységes börtönügyi koncepció kialakítása. A kiegyezés idejére utalva Finkey Ferenc 1933-ban a következőket írta: „Annál sajnálatosabb, hogy a börtönügy egészének a codifikálását egy félszázad alatt sem tudtuk tető alá hozni.”²⁰ Még sajnálatosabb, hogy ma, 2007-ben sem rendelkezünk büntetés-végrehajtási törvénnyel.

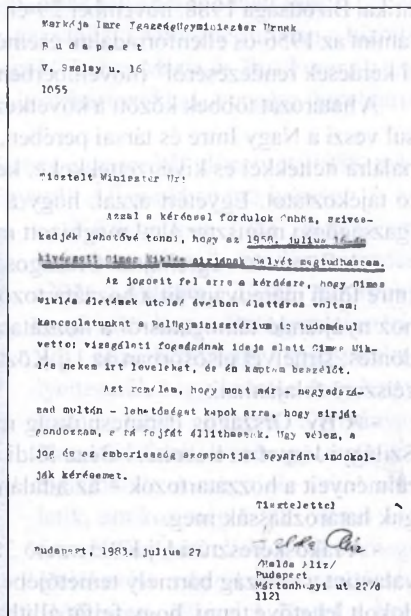
Nagy Imre és mártírtársai újratemetése

A '80-as évek közepétől a demokratikus ellenzék részéről egyre többen lehetett hallani, hogy az 1956-os forradalom után kivégzetteknek meg kellene adni a minden embernek kijáró végtisztességet. A politikai akarat hiányán túl ennek olyan akadályja is volt, hogy a kivégzetteket 1979-ig jeltelen sírba temették, és erről nyilvántartást nem vezettek. (Meglehetősen cinikus módon néhány politikai vezető, köztük Grósz Károly is, arra hivatkozott, hogy e rendelkezést még az 50-es években maga Nagy Imre hozta.) Az persze közismert volt, hogy a Budapesten kivégzetteket többnyire az Új Köztemető 301-es parcellájába temették, de hogy kit melyik sírhelyre, azt homály fedte.

Többen, köztük Fónay Jenő, Szilágyi Júlia (Szilágyi József leánya) kérték a sírhelyek megjelölését. Halda Aliz, Gimes Miklós élet-társa 1983. július 27-én írta Markoja Imre igazságügy miniszternek „Az remélem, hogy most már – negyed század múltán – lehetősé-
get kapok arra, hogy sírját (Gimes Miklós sír-ját) gondozzam, s rá fejfát állíthassak. Úgy
vélem, a jog és az emberiség szempontjai egyaránt indokolják kérésemet.”

Hosszas minisztériumi egyeztetés, majd instrukció után a büntetés-végrehajtás parancsnoka nevében a kérelmezők a következő választ kapták: „Beadványára értesítem, hogy kéréلمe nem teljesíthető.” Hasonló tartalmú levelet kapott Gicziné Gyenes Judit az 1983. augusztus 29-én írt levelére. Noha tudjuk, hogy a büntetés-végrehajtásnak nem volt ismerete arról, hová temették a kivégzetteket, mégsem ezt írták meg e rideg válasz helyett.

1988. június 16-án Párizsban a Père Lachaise temetőben Nagy Imrét és mártírtársait leánya, Nagy Erzsébet jelenlétében jelképesen eltemetik. Ez év nyarán Grósz Károly Egyesült Államokbeli útján egy sajtótájékoztatón feltett kérdésre, hogy az 1956 után végzettek mikor kapják meg a végtisztességet, kijelentette, hogy biztosítani fogják a kegyeleti jogot.

Ezt követően a sajtó folyamatos érdeklődése ellenére egy hosszabb szünet következett, noha a Központi Bizottság Közigazgatási és Adminisztratív Osztálya javaslatot tett Nagy Imre és társai kegyeleti ügyének rendezésére. Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy „hogy a május pártértekezlet után megértek annak politikai feltételei, hogy az 1956-os események kialakulásában és azt követő konszolidáció akadályozásában játszott szerepük miatt halálra ítélt Nagy Imre és társai ügyét nem az akkor érvényes jogi szabályozás szerint, hanem a humanizmus szellemében a kegyeleti szempontok tiszteletben tartásával értékeljük.” Fentiek alapján megteremtődtek a politikai feltételek ahhoz, hogy a Nagy Imre-perben kivégzettek kihantolását és újratemetését előkészítsék.

Miközben a párt vezetői szervei eljutottak az 1988. november 29-i ülésig és az ott elfogadott határozatig, ezalatt a Belügyminisztérium már júniustól „kutatja” Nagy Imre és társai lehetséges sírhelyét, valamint az Igazságügyi Minisztériumban munkabizottság alakul a várható újratemetéssel kapcsolatos teendők összehangolására. Tehát az MSZMP Politikai Bizottsága 1988. november 29-én hoz határozatot „Nagy Imre és társai perében, valamint az 1956-os ellenforradalmi események miatt halálraítéltekkel kapcsolatos kegyeleti kérdések rendezéséről” (novemberben a határozat még ellenforradalmat említ).

A határozat többek között a következőket tartalmazta: „A Politikai Bizottság tudomásul veszi a Nagy Imre és társai perében, valamint az ellenforradalmi cselekményük miatt halálra ítéltekkel és kivégzettekkel c. kegyeleti kérések teljesítésének lehetőségéről szóló tájékoztatót. Egyetért azzal, hogy a további munka szervezését és koordinálását az igazságügyi miniszter által megbízott munkacsoport végezze a következők szerint:

- A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a jövő év elején adja ki Nagy Imre földi maradványait a hozzátartozóknak; újratemetésének körülményeiről és az ahhoz nyújtandó támogatásról a hozzátartozókkal lefolytatott konzultáció után szülessen döntés; sírhelyet elsősorban az Új Köztemetőben, másodsorban a Farkasréti temetőben célszerű felajánlani.

- A Bv. Országos Parancsnokság működjön közre Maléter Pál, Gimes Miklós, dr. Szilágyi József és Losonczi Géza földi maradványainak kiadásában. Újratemetésük körülményeit a hozzátartozók – az általános érvényes rendelkezések keretein belül – maguk határozzák meg.

- A rákoskeresztúri Új Köztemető 301-es parcellájában elhelyezett más kivégzettek, valamint az ország bármely temetőjében elhantolt kivégzettek hozzátartozói részére indokolt lehetővé tenni, hogy fejfát állíthassanak volt családtagjuk emlékére. Ha az exhumálás ez utóbbiak esetében megoldható, s a hozzátartozók kérik azt, nem célszerű elzárkózni attól.

- Az Igazságügyi miniszter által létrehozandó munkacsoport lássa el a Nagy Imre és társai újratemetésével kapcsolatos feladatok intézését. Vezetője kezdje meg a tárgyalást a hozzátartozókkal, készítse elő az exhumálásokat, illetve a maradványok átadását, s lássa el az újratemetéssel összefüggő segítségnyújtást is.

Számolni kell azzal, hogy a kihantolást, az azonosítást és az újratemetést különböző alternatív szervezetek – mindenekelőtt a Történelmi Igazságtétel Bizottság – saját politikai céljaikra kívánják felhasználni, s demonstrációkat fognak szervezni. Az ezzel

kapcsolatos álláspontot a konkrét információk és a tervezett események körülményeinek ismeretében célszerű kialakítani.”

Az igazságügyminiszter feladatává tették a Kormány tájékoztatását, kötelezték a Kormányt, hogy döntése jelenjen meg a híradásokban. A határozatról be kellett számolni a Központi Bizottságnak és gondoskodni kellett a párttagság megfelelő tájékoztatásáról. A várható nagy érdeklődésre tekintettel tájékoztatni kellett a Magyarországon működő követségeket, a külföldön lévő magyar követeknek pedig feladatává tették, hogy a szocialista országok pártvezetését azonnal tájékoztassák. A határozatban felhívják a figyelmet arra, hogy az említett tájékoztatások „hangsúlyozzák, hogy a kegyeleti intézkedések célja a társadalmi megbékélés elősegítése, az emberességi szempontok megfelelő érvényre juttatása; nincs szó sem politikai, sem jogi rehabilitációról. A belügyi tájékoztatás térjen ki arra is, hogy a kivégzések időpontjában érvényes jogi rendelkezések szerint az érintetteket jeltelen sírokba temették el, ezért a hozzátartozók kérésének teljesítése – az esetek döntő többségében – csak jelképesen lehetséges.”

Ezt követően „hivatalosan” is megalakult az Igazságügyi Minisztériumban a bizottság Borics Gyula államtitkár vezetésével, két taggal (Gráber Mária és Tari Ferenc), azaz a megbízással, hogy kezdjem el a tárgyalást a hozzátartozókkal, az egész ügyet tartsam kézben, és járjak el saját belátásom szerint.

Mielőtt a tárgyalásokról szólnék, megemlítek még egyszer két időpontot: 1988. május: pártértekezlet; 1988. július: Grósz Károly Egyesült Államokban tett ígérete.

Közben már 1988. júniusában Pajcsics József rendőr ezredes (2006. október 23-tól tábornok) megbízást kap a Belügyminisztérium állambiztonsági miniszterhelyettesétől, hogy keresse meg Nagy Imre és társai sírhelyét. Nyilvánvalóan már feltételezve egy esetleges exhumálást. A megbízás akkor születik, amikor még 1988. június 16-án a 301-es parcellában békés megemlékezést végzőket a rendőrség szétkergeti. (Pajcsics József a bravúros nyomozásról részletesen be-

számolt a Rendészeti Szemle 1993. októberi számában, amelynek néhány összefüggésére később én is kitérek.)

Hogy a hozzátartozók mennyire bíztak a rövidesen bekövetkező újratemetésben, azt igazolja Gimesné levele, melyben arról értesít, hogy ügyei képviselővel Vásárhelyi Miklóst bízta meg. E megbízás 1988. július 28-án (!) született.

Visszatérve a tárgyalások megkezdéséhez: 1988. december 19-én valamennyi hozzátartozót, így Vésziné Nagy Erzsébetet, Halda Alít, dr. Újhelyi Szilárdné Haraszti Máriát, Gicziné Gyenes Juditot, valamint Szilágyi Józsefnét kértem, hogy az újratemetés-

sel kapcsolatos kegyeleti kérdések megbeszélése végett keressenek fel az Igazságügyi Minisztériumban.

A kérésnek valamennyien eleget tettek. A megbeszélésről készült jegyzőkönyvet Kozma Béla, akkori főelőadó vezette. E beszélgetések részükről egyfajta tartózkodással indultak, de már az első alkalommal oldódott a feszültség, enyhült a légkör. Talán Szilágyi Júlia volt végig tartózkodóbb, de korrektül, mindenben segített, ami az elhunyt édesapja azonosításához kellett, sőt kijelentette, hogy semmilyen külön feltételt nem támaszt édesapja földi maradványainak kiadását illetően. A megbeszélések során elmondtam a PB. Határozattal egyezően, hogy Nagy Imre és társai földi maradványainak kiadása, sem jogi, sem politikai rehabilitációt nem jelent. Ez olyan kegyeleti intézkedés, amelynek célja a társadalmi megbékélés elősegítése és az emberiség szempontok érvényre juttatása. Fényképeket, továbbá olyan adat, tény, ismeret átadását kértem, ami segítheti az azonosítást.

Már az első beszélgetésen, de később is sok információt kaptunk. Például korábbi sérülésekre, betegségekre, fogazatra vonatkozóan, ami sokat segített az azonosításnál. Gyenes Judit birtokában volt például Maléter Pál egy foga, vagy megvolt Nagy Imre protézise, ami az azonosításnál szinte perdöntőnek bizonyult. (Elferdült ajak, csak oda illeszthető protézis.)

Nagy Erzsébettel folytatott első beszélgetés mind tartalmában, mind időtartamában eltért az előzőektől. A kölcsönös bemutatkozás után Nagy Erzsébet azt mondta: „Maguk nyilván tudják, hogy én ki vagyok, de maguk kicsodák?” Elmondtam pontos hivatali beosztásomat és a jegyzőkönyv vezetőjét is. (A tárgyalás alatti hangulatváltás érzékeltetésére megemlítek egy epizódot. Az első, „tégylátogatás szerint” útmutatásnak és a „legteljesebb együttműködésre törekvésnek” voltak izgalmas következményei. Így a temetés előtti napon esete 10 órakor csörgött a telefon a lakásomon. A vonal másik végén Nagy Erzsébet, aki kétségbeesetten előadta: „Jaj, Doktor úr, csak maga tud segíteni!” Kérdeztem mi a probléma, elmondta, hogy édesapja sírhelye előtt van egy vízcsap (kút), attól tart, hogy másnap sokan onnan fogják a vizet vinni, és locspocs lesz majd. Mondtam, hogy aludjon nyugodtan, és reggelre áthelyeztettem a kutat jó 50 m-re arrébb, ami még ma is ezen a helyen van. De legalább ilyen furcsa kérést kaptam június 8-án a POFOSZ és a TIB nevében Fónay Jenőtől, Gyenes Judittól, Göncz Árpádtól és Erdélyi Tibortól. Arra kértek, értesítsem a temető igazgatóját, hogy az ismeretlen katona koporsóját Szilágyi József helyére temethessék. Kis túlzással a temető igazgatója egy kapavágást nem tett, amit velem nem egyeztetett. Természetesen értesítettem a temető igazgatóját, de végül is az ismeretlen katona koporsója Nagy Imre sírhelye mellé került.)

Nagy Erzsébet a beszélgetés elején kijelentette, hogy ők nem kértek semmit. Nem kérték Nagy Imre földi maradványainak kiadását, utaltak ezzel a többi kérésre. Alapvetőnek tekintik, hogy Nagy Imre exhumálására és újratemetésére egy rehabilitációs eljárás után kerüljön sor. Úgy nyilatkoztak, hogy ezen túlmenően Nagy Imre és társainak teljes jogi és politikai rehabilitációját igénylik. Ezek teljesítése nélkül a helyzetet abszurdnak tekintik. Álláspontjuk szerint az 1956-os eseményeket feltétlenül újra kell értékelni, mert az olyan kérdés, amelyben az egész nemzet érdekelt. Leszögezték, hogy

az 1956-ban és az azt követő években politikai okokból kivégzettek nevét meg kell tudni, és ezek névsorát a nyilvánosság elé kell támi. Felvetették, hogy Nagy Imréről sokkal több publikációnak kellene megjelennie.

Ugyanakkor azt is elmondták, hogy ha erre nem kerül sor, azt nem tekintik olyan akadálnak, amely lehetetlenné tenné Nagy Imre földi maradványainak kihantolását és újratemetését. Kérik viszont, hogy Nagy Imrét Maléter Pállal, Gimes Miklóssal, dr. Szilágyi Józseffel és Losonczy Gézával együtt a jelenlegi nyughelyükön temessék újra. Elmondták, hogy az újratemetés előtt még szükséges számos rész kérdés tisztázása, így:

- Megítélésük szerint 1989. június hónap lenne az újratemetésre alkalmas időpont.

- A szertartást nagyobb nyilvánosság előtt képzelik el az azzal együtt járó összes felétel biztosításával. Így szükségesnek tartják a sajtónyilvánosságot, az újratemetés helyének és idejének kijelölését. Kérik, hogy mind a hazai, mind a külföldi tömegtájékoztatói szervek képviselői a szertartáson részt vehessenek. Kérték annak lehetőségét is, hogy az újratemetésen világi, illetve egyházi búcsúbeszéd hangozzék el, és ott hangoztatás legyen. Igénylik különböző társadalmi szervezetek részvételének engedélyezését. Ezzel kapcsolatban konkrétan a Magyar Demokrata Fórumot említették. Szükségesnek látják a 301-es parcellához vezető úton irányjelző táblák felállítását és megfelelő rendfenntartó erők biztosítását. Igényelték továbbá az említett parcella és környéke rendezését, kultúraltábbá tételét.

- Szükségesnek tartanak, hogy az Új Köztemető 301-es parcellája „katonai temetők” mintájára egyfajta emlékhely lehetne, ahol a többi kivégzett személy is végtisztességben részesülhetne. Ezt azért is fontosnak tartják, mert az említett öt személy az ő megfogalmazásuk szerint kommunista volt, de a többieknek is meg kell adni a végső tiszteltetadást. Úgy gondolják, hogy az emlékhely létesítése nem kifejezetten állami feladat, ezért csak azt igénylik, hogy annak kialakítás elé ne gördítsenek akadályt.

A többi hozzátartozóval folytatott első találkozáson is felmerült, hogy ki viseli a temetés költségeit. Esetleg síremlék állítására rendezhetnek-e gyűjtést? (Viszonylag gyorsan egyértelművé vált, hogy a temető rendbetételét és az újratemetéssel kapcsolatos, valamint a szakértői vizsgálatok költségeit az állam viseli.)

Közben 1988-ban megalakult a Történelmi Igazságtételi Bizottság (TIB) – melynek alakuló üléséről szóló jegyzőkönyvét 1989. február 20-án írták alá – is bekapcsolódott a tárgyalásokba. Göncz Árpád és Gyenes Judit 1989. január 3-án levélben kérte dr. Kulcsár Kálmán igazságügy-minisztert, hogy a hatóságok gondoskodjanak a 301-es parcella és az oda vezető út rendbehozataláról. (A 301-es parcella teljesen elvadult, gazos volt, nem vezetett normális út a parcellához, nem volt víz, hulladékgyűjtő stb., hiányoztak egy normális temetés minimális feltételei is. Erről a Fővárosi Tanács elnöke is tájékoztatta az igazságügy-minisztert.)

Kérték a kivégzettek teljes névsorát, hogy egy közös síremléken örökíthessék meg a nevüket. Végül kifejtik, hogy bíznak az akadálytalan és mintaszerű további együttműködésben. (Mint minden levelüket, vagy beadványukat, Göncz Árpád számomra ezt is megküldte. Ami a kivégzettek névsorát illeti, már több lapban is megjelent, így a Kapuban is, s kértem Borics államtitkárt, hogy a rendelkezésünkre álló névsort adjuk ki, hi-

szen már 2-3 hónapja vizsgáltuk ezt. Mélységesen egyetértett velem, de azt mondta, ezt a pártközpont nélkül nem teheti. Jelenlétemben felhívta a pártközpont akkori vezetőjét, aki azt mondta, hogy az illetékes KB titkár engedélyezi, neki erre nincs lehetősége. Ezt követően őt is felhívta, aki eléggé emelt hangnemben elutasította a kérést. Borics államtitkár csak ennyit mondott: „Hallottad”.

Február 14-én tartottuk a következő megbeszélést Borics államtitkár hivatali szobájában, ahol a hozzátartozókon kívül részt vett Göncz Árpád, Hegedüs B. András, valamint Erdélyi Tibor is. Ezen a megbeszélésen kérték, hogy az exhumálásról a teljes nyilvánosságot zárjuk ki, kivéve egy általuk megjelölt filmet, Ember Juditot. A tárgyalásokról és az előkészületekről folyamatosan tájékoztattuk a Minisztertanácsot, így a január 3-i, 18-i, február 20-i, március 7-i ülésekre készítettünk jelentést, végül a Minisztertanács 1989. március 13-án javaslatainkkal, melyet az igazságügy-miniszter terjesztett elő, teljesen megegyező határozatot hozott.

a) A Nagy Imre perben kivégzettek kihantolására és azonosítására 1989. március második felében, a nyilvánosság teljes kizárásával kerüljön sor. Az exhumálás zavartalanlanságát a rendőrség biztosítsa.

b) A temetést 1989. június 16-án, Nagy Imre kivégzésének évfordulóján a 301-es parcellában kell elvégezni. A temetés rendjéről, a szertartások zavartalanlanságáról szintén a rendőrség gondoskodik.

c) A Fővárosi Tanács elnöke intézkedjék arról, hogy a Temetkezési Intézet a 301. számú parcelláról leválasztott részt vonja ki a sírhelyek értékesítési rendszeréből, s kezelje külön, mint a politikai elítéltek és kivégzettek nyughelyét. Rendelkezzék továbbá az exhumálásokkal összefüggő formaságok mellőzéséről (KÖJÁL engedély, halotti anyakönyvi kivonat).

d) A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága hozassa rendbe a 301-es parcella érintett részét, tegye alkalmassá arra, hogy Nagy Imre és társai végző nyugvóhelyét kijelöljék, földi maradványait oda eltemessék.

e) Az igazságügy-miniszter tárgyalásokat folytathat arról, hogy a 301-es parcellában a későbbiekben az 1956-os eseményekben való részvétel miatt, politikai okokból kivégzettek nevét feltüntető emlékoszlop kerüljön felállításra.

f) Az Igazságügyi Minisztérium a bírósági peranyagok áttekintése után – rövid tényállással ellátva – hozza nyilvánosságra a politikai okokból kivégzettek névsorát.

A humanitárius és politikai okok egyaránt indokolják, hogy azok, akik az 1956-os események miatt politikai okokból lettek kivégezve, azonos elbírálásban részesüljenek. Ennek figyelembevételével:

- a kérelmező családtagoknak meg kell adni az exhumálási engedélyt,
- az exhumálásokra és újratemetésekre Nagy Imre és társai temetését követően kerüljön sor,
- valamennyi exhumálásnál mellőzni kell a formaságokat,
- az állam viselje az exhumálási és azonosítási költségeket,
- a Pénzügyminisztérium, a Fővárosi Tanács részére pótlólagos forrásként biztosítsa az exhumálások és a parcella rendbehozatalának költségeit.

Mint említettem, a belügyminiszter állambiztonsági miniszterhelyettese már 1988. júniusában szigorúan titkosan kezelendő utasítást adott Pajcsics Józsefnek, hogy derítse fel, Nagy Imre és társai hová lettek eltemetve. Azt tudták, hogy Nagy Imrét, Maléter Pált és Gimes Miklóst 1958. június 16-án végezték ki, továbbá azt, hogy Losonczy Géza még 1957. december 21-én a börtönkórházban elhunyt, illetve hogy Szilágyi Józsefet a per végét meg sem várva 1958. április 24-én kivégezték.

A teljesen elvadult 301-es parcellában reménytelen volt minden kutatás. E tény jelentése után Pajcsics ezredes engedélyt kapott, hogy betekintsen a BM titkos irattárába, ahol megtalálta az ún. „Darázsészek” dossziét, amely pontosan tartalmazta a kivégzés utáni temetés, majd a későbbi (301-es parcellába történő) elhantolás leírását. Nagy Imrét, Maléter Pált és Gimes Miklóst a kisközség udvarán temették el rendőrök által előre kiasztott sírba, majd a helyet használt bútorokkal rakták tele, hogy ne legyen feltűnő a friss földhányás. Egy 1961. február 25-i jelentés tartalmazta, hogy 1961. február 24-én 16.45-től 19.15-ig terjedő időben a kisközség udvarán lévő „sírokat” kihantolták, majd tartalmukat elszállították a 301-es parcellába, ahol 3 koporsót két sírhelyre temettek el. Ezt egy 10 fős rendőri brigád végezte. A temetést 20.35 órakor fejezték be, ahol orvos is jelen volt, de nem tudták, kit temetnek. (Persze eléggé hihetetlen, hogy nem volt olyan rendőri vezető, aki ne tudta volna, hogy a titkos irattárban mi található. Ebben az időszakban felkerestem a Budapesti Fegyház akkori parancsnokát, és kérdeztem, mire emlékszik? Elmondta, hogy az említett időpontban (1961. február), pontosan nem tudja milyen napon, de egyik délután a teljes őrséget lecserélték, és rendőröket vezényeltek helyettük. Nem avatták be, hogy erre miért volt szükség, ugyanakkor ez viszonylag könnyen is ment, hiszen a büntetés-végrehajtást ekkor a BM felügyelte. Nyilván a kihantolás idejére történt ez a csere.)

A már említett 1993. októberi Rendészeti Szemlében Pajcsics József részletesen leírja, ezt követően hogyan sikerült az egyes sírhelyeket megtalálniuk, de a teljes bizonyosságra az exhumálásig várni kellett.

Visszatérve az előkészítéshez, Borics államtitkár még 1989 januárjában szólt, hogy a temetőben vágassam le az irdatlan gatz, szórassam fel murvával az odavezető utat. (Borics államtitkár, aki a magasabb beosztású vezetők közül talán egyedül őszintén és lelkesen bízott a sírok megtalálásában, illetve sikeres feltárásában, egy kicsit naiv is volt. Közöltem vele, hogy ez a „murvás megoldás” nem az igazi, mert ha ott tavasszal néhány autó elmegy, ugyanolyan sár lesz, mint most, továbbá június 16-án a világ jelentős televíziói itt lesznek, és milyen képet fog ez festeni majd a magyar nemzetről? Nem nagyon hitt nekem...)

Az említett temetői rendbetételre munkatársakat keresni lehetetlen volt, de elítélteket sem vezényelhettem oda. Némi fizetségért szabadnapos örök vállalták, hogy lekaszálják a fűvet, és a nagyobb bokrokat kivágják. Alig kezdték meg a munkát, csörgött a telefon, a vonal végén Pajcsics ezredes volt, aki kétségbe esve kérdezte: „Mit csináltak a temetőben, Feri?” „Azt az irdatlan gatz, szemetet eltüntetem” – válaszoltam. „Az Isten áldjon meg! Hagyjátok abba – kérte Pajcsics –, mert az összes jelet eltüntetik, amivel a lehetséges sírokat megjelöltük.” Néhány keresetlen mondattal zártam a beszélgetést, és természetesen felfüggesztettem a kaszálást, vállalva az örök megjegyzéseit. Vé-

gúl március elejére megszületett a döntés az exhumálás megkezdéséről, kijelölték a résztvevő szakértőket, Kralovánszky Alán régészt, Szabó Árpád, Harsányi László és Nemeskéry János orvos szakértőket, valamint Csillag Sándort a TIB részéről. Természetesen a többi szakértő részvételével is egyetértettek (a TIB).

Március végén a szakértők megtekintették a helyszínt, ahol Pajcsics József közölte velük, hogy másodlagos temetésre számítsanak, továbbá, hogy a három holttest maradványait két sírhely tartalmazza. Március 29-én megkezdődött a kihantolás, amit április 5-én be is fejeztek.

Az exhumálás egyedi, nem szokásos módszerrel történt, rögtön a feltételezett sírokkal kezdődött. Leírhatatlan volt az a feszültség, szorongás, ami a jelenlévőket, családtagokat, szakértőket, egyéb résztvevőket jellemezte. Pajcsics József erről az említett cikkben így ír:

„Késő délután bukkantak rá a szakértők Nagy Imre föli maradványaira. Megrendítő pillanatok voltak, több okból is. Vége volt egy több mint harmincéves titoknak,

egy történelmi személyiség végső nyughelyre találhat, megadhatják a neki járó végtiszteességet. Ugyanakkor szívszorító volt a kíméletlen brutalitás, amellyel az embert még holtában is megalázták. Ekkor derült ki, hogy a kivégzetteket arccal a föld felé, valamilyen zsákvaszonba csavarva, drótkötéllal átkötve temették el.

Nem találtunk olyan bizonyítékokat, amelyek – főleg a család számára – első látásra is igazolhatták volna, Nagy Imrét találtuk meg. Sőt, csak a kétségeiket fokozta, hogy előkerült két aranyfog, amelyre nem emlékeztek. Számomra azonban mindennél többet mondott, hogy a szakértők jelezték, a koporsódarabokon olyan hajszálgöyökér- és eltérő jellegű földmaradványokat találtak, amelyek ebben a mélységben nem lehetségesek, és más, eredeti helyszínre utalnak.

A kételyek eloszlatása szempontjából döntő jelentőségűvé vált a második nap, amikor is a kettős sírra kellett bukkannunk. Mindenki úgy érezte, ha ez bekövetkezik, akkor nagy a valószínűsége, hogy komolyan lehet venni az eljárást, amelynek az eredményére egy egész ország várt.

Nyugodtan mondhatom, hogy másnap késő délután, miután Gimes Miklós földi maradványait megtaláltuk, pattanásig feszült a hangulat. Annak ellenére, hogy Gimes hozzátartozói egyértelműen úgy érezték, hogy őt találtuk meg. Az előző napról származó kételyeket az fokozta, hogy Gimest az előírt, az előző napival megegyező mélységben találták meg. Szinte kizártnak érezte mindenki, hogy alatta lehetséges még egy koporsó.

Hangosan és előttem is elhangzottak azok a vádak, hogy a hatalom színjátéka ez az egész, és ki tudja, hol vannak eltemetve azok, akiket keresnek. Már szürkület volt, ami-

Szakértők és családtagok

kor kértem Kralovánszkyt és Szabó Árpádot, addig folytassák a feltárást, amíg nem győződünk meg arról, hogy van-e lejjebb is temetés vagy sem. A jelenlévők közül senki sem mozdult a sír mellől. Több tucat szempár figyelte a mélyben dolgozó két szakértőt. Kb. húsz perc telt el néma csendben, amikor Kralovánszky felszólt a gödörből, hogy még egy csontvázat talált.”

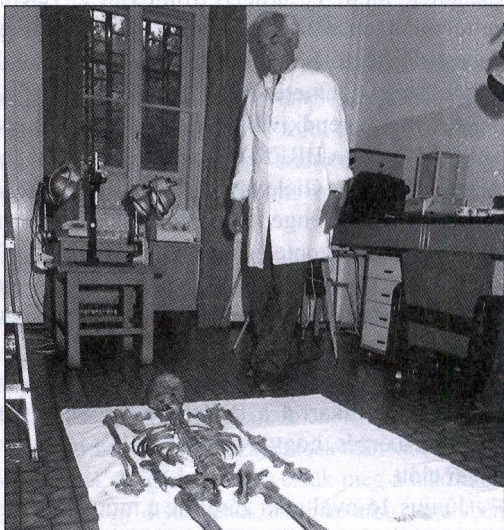
A földi maradványokat az Orvosszakértői Intézetbe szállították, és az azonosítás gondos munkával ott történt. A családoktól kapott információk, tárgyak igazán ekkor segítettek sokat, többek között Nagy Imre „ferde” protézise.

A másodlagos temetés igazolására még feltárták a Nagy Imre nyughelye melletti sírt is, ahová „normális” temetés keretében helyezték el Forró Szele László holttestét, akik gyilkosságért végeztek ki.

Az exhumálás befejezését követően gőzerővel folyt a temetés előkészítése. A tárgyalásokba bekapcsolódtak a temető és a TIB képviselői mellett a Belügyminisztérium és a Televízió megbízottai is.

Megrendeltem a 301-es és a 300-as parcella rendezésének terveit, a közmű kiépítést, valamint a parcellákhoz vezető út aszfaltozását. E munkában Reszler Béla, a Fővárosi Tanács Közműfejlesztési Főosztálya helyettes vezetője volt segítségemre, aki minden kérésemet azonnal teljesítette. Mivel a mártírok újratemetése Nagy Imre kivételével a 300-as parcellába történt, e parcelláról ún. kertészeti és burkolási tervet kellett készíteni. E terveket bemutattam Erdélyi Tibornak (aki Regéczi Lászlóval együtt a TIB részéről a temetés főrendezője volt, és elmondtam, hogy előző éjjel a feleségemmel átnéztük a terveket, és nekünk az 1. számú változat tetszik. Mire azt mondta, neki is, sőt a másik kettőt tegyem is el, mert ha a liberálisokból álló bizottságnak megmutatjuk (Mécs Imrét említette külön is), még jövőre is azon vitatkoznak, melyik terv valósuljon meg. (A parcella burkolatát pár évvel később kicserélték.)

Április végén Borics államtitkár szólt, hogy igazam van, a parcellába vezető utat tényleg le kell aszfaltozni, nem elég a murva. Azt válaszoltam, hogy remélem, nem gondolja komolyan, hiszen ennyi idő alatt ez megoldhatatlan. Aztán kértem, menjünk ki a temetőbe, és nézzük meg, mit lehet tenni? Természetesen végig a frissen aszfaltzott úton mentünk. Látni kellett volna a csodálkozását és az örömét, hogy minden rendben van. Csak annyit mondott: „Nagy kópé vagy”. Mire én azt válaszoltam: „Az nem számírt”, és az orra alá dugtam egy papírt, hogy írja alá a számlákat, mert eddig a

büntetés-végrehajtás pénzéből fizettük a munkákat, és egyesek szerint ezért még engem becsuknak.

A kihantolás, a parcella rendbehozatala, a temetés költségei 27,5 millió Ft-ot tettek ki. (Ebben az időben sokan felhívtak telefonon, egyesek aggódva, mi lesz velem, ha nem lesz temetés. Különösen egy, a Televízióban folytatott beszélgetés után, amely a családtagokkal, Vásárhelyi Miklóssal és velem zajlott. A beszélgetést Rózsa Péter vezette volna, de az utolsó percben Horváth János vette át. Pár nap múlva ülésezett a Budapesti Pártbizottság, ahol többen nyíltan bíráltak. A fenyegetéseket olyan komolyan vették, hogy a temetés napján testőr kísért végig, amin vele együtt jót mosolyogtunk.)

A temetés rendkívül részletes forgatókönyvét a TIB készítette, 30 oldalas rendőri biztosítási terv a BRFK-n készült, és Földesi Jenő altábornagy, államtitkár hagyta jóvá. A Temetkezési Vállalat nyomdájában készültek a különböző kordonnal elzárt területekre való behajtási engedélyek, melyekből szép számmal maradt a rendőrségnél.

Pár nappal a temetés előtt vita alakult ki a TIB és az Inconnu csoport tagjai között, akik június 16-án délutánra összejövetelt terveztek a 301-es parcellába, továbbá ott kopjafákat akartak elhelyezni, amelyet még a temetés előtt fel is állítottak, s ma is ott találhatók.

Június 16-án a Hősök teréről a temetői menettel a Köztemetőig mentünk, majd Borics államtitkárral a Budapesti Fegyház parancsnoki irodájában nyugtáztuk, hogy nagyszerű érzés, hogy a nemzet méltóságteljes tisztelettel adózott Nagy Imre és mártírtársai előtt.

Június 16-ával nem zárult le a munka, tovább folytak a kihantolások és az azonosítások, melyeket az Orvosszakértői Intézet munkatársai végeztek nagy gondossággal. Különösen Susa Éva végzett (végez) kiemelkedő munkát.

Dornbach Alajos, a TIB jogi szekciójának vezetője július 8-i levelében foglalta össze a további teendőket, végül azt írta: „Ezt az alkalmat is megragadom, hogy nagyrabecsülésemet és köszönetemet tolmácsoljam társaim nevében is azért a türelmes segítőkészségért, amivel Önök támogatták az olykor gyakorlatlanságból és sok-sok ellentétes érvek nehezen összeegyeztethető voltából adódóan akadozó munkánkat. Nem vagyunk gyakorlott temetésszervezők, és nem is szeretnénk azzá válni. Kiváló tisztelettel: Dornbach Alajos”

Király Klára

Hírek a börtönvilágból

Egészségügyi megállapodás Baszkföldön

Spanyolország Navarra tartománya együttműködési megállapodás keretében vállalta, hogy segíti az egészségügyi ellátás javítását a tartomány fővárosa, Pamplona büntetés-végrehajtási intézeteiben. Az Egészségügyi Minisztérium és a Belügyminisztérium közötti egyeztetés után a pamplonai büntetőintézetek csatlakoznak a navarrai közegészségügyi számítógépes rendszerhez. Az a cél, hogy a büntetésüket töltő személyek egészségének védelme megfelelő figyelmet kapjon az intézetekben.

A tervek értelmében a büntetés-végrehajtási intézetek csatlakoznak az SNS-O számítógépes rendszerhez, azért, hogy a fogvatartottak klinikai kórtörténete rögzítésre kerüljön. A Navarrai Egészségügyi Szolgálat felügyeli és tartja karban a rendszert, amelyhez 5 kórház, 7 járóbeteg-ellátó intézmény, 56 egészségügyi központ és 246 független orvosi rendelő tartozik. Az SNS-O önfenntartó kommunikációs és információs kontrolcsatornaként működik. Az Egészségügyi Intranetnek is nevezett rendszer Microsoft technológián alapul. A kezdeti, kísérleti szakaszban az Intraneten 150 fő adatait rögzítették, majd, a pozitív visszajelzések után kibővítették a létszámot 8 000 főre. „A szakmai szükségleteknek megfelelően terveztük meg a hálózatot. Az egészségügy hatékonyabbá tétele a cél, továbbá egy olyan rendszer kialakítása, amelyben mindenki megtalálja a szükséges információt egy adott betegről” – nyilatkozta Carlos Ibáñez, az SNS-O igazgatója.

Forrás: SNS-O para los presos sanos, Gabriel Alvarez. Noticias de Navarra, 2007. 12. 12. – Sanidad de Navarra: comunicación integrada. Microsoft Revista Perspectivas, Silvia Torres. 2007. 12. 10.

A WHO elismerését fejezte ki két spanyol börtönnek

Az Egészségügyi Világszervezet, a WHO elismerésben részesítette a Madrid IV büntetőközpontot és az Alcalá de Guadairában található börtönt. A jutalom a legjobb egészségügyi programokat és ellátást biztosító intézeteknek járt, ahol nagy hangsúlyt fordítottak az egészség megőrzésére és a fertőző betegségek terjedésének a megállítására. A WHO második alkalommal adta át a díjat, amivel elismerte a Madrid IV központ mentálhigiénés programját és az Alcalá de Guadairá dohányzásellenes kampányát.

Forrás: La OMS premia dos proyectos españoles, José Balcells. Prensa, 2007. 12. 15.

Területet sajtátítanak ki egy új spanyol börtön számára

Katalónia tartomány kormányzata Tarrega város területén új börtönt kíván építeni 2011-ig. Megkezdtek a földterületek kisajátítását az Els Plans Büntetőközpont számára. A beruházás megkezdésére kitűzött határidőt azonban el kell halasztani, mivel 8 tulajdonos is visszautasította a kormányzat vételi ajánlatát. Erre a 13 hektár területre, amely a büntetés-végrehajtási intéze-

tet venné körbe, azonban még szükség lenne. Egy másik, 23 hektáryi terület is megvásárlásra vár, amelynek tulajdonosa az Institut Catala de Sol (Incasol). A kompenzációra 2 millió eurót (509 millió forintot) szánnak.

Az előkészületek a nehézségek ellenére sem álltak le. Az új büntetés-végrehajtási intézet be-
ruházásának előirányzott költségvetése 95 millió euró (24 milliárd forint). Az új börtön a tervek
szerint 750 fogvatartott számára nyújt majd elhelyezést.

Forrás: Nuevo prisión de Tarrega, Maria Jesus Ibáñez. Periodic One, 2007. 12. 03.

Munkavégzés Málagában

A Spanyolország Málaga tartományában, Alhaurín de la Torreban található büntetés-végrehajtási intézet arra törekszik, hogy a fogvatartottak egy nagyobb összeggel rendelkezzenek a büntetésük letöltése végén. Az intézet félrerakja a munkavégzésért járó bér egy részét. Az elítéltek a 900 eurót (228 ezer forintot) csak a szabadlábra kerülésük napján kapják meg. A börtön közelében működő gyár előre leszerződik néhány fogvatartottal, hogy azok foglalkoztatása a szabadulást követően azonnal folytatódjon.

Az elítéltek a büntetés-végrehajtási intézetben a piaci árnál olcsóbban jutnak hozzá bizonyos termékekhez. Kevesebbe kerül a cigaretta, a kávé és még sok más áru. Az elítéltek Németországból hozott alapanyagból az Audi gyár számára készítenek alkatrészeket.

Forrás: Talleres en la prisión de Alhaurín de la Torre, Antonio Pulido. Opinion, 2007. 11. 03.

Jóga a brit börtönökben

Nagy-Britannia több büntetés-végrehajtási intézetében is arra bátorítják a fogvatartottakat, hogy iratkozzanak be jogatanfolyamra. A szakemberek szerint a jóga oldja a stresszt, segít átforgatni a fogvatartottak gondolkodásmódját, és a pozitív hozzáállásra tanít. A jogagyakorlatok mellett végzett meditáció gondolkodásra ösztönöz, és kiegyensúlyozottabbá tesz.

A kezdeményezéshez csatlakozott a maximális biztonsági fokozatú Wakefield intézet, ahol elsősorban a hosszabb időtartamú szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak részvételére számítanak. A „Cell Bed Yoga” program 15 lépésből álló gyakorlat elvégzését javasolja. Ezek a gyakorlatok igazodnak a helyhiányhoz és a zárkák méretéhez.

Forrás: Stress-relieving yoga in cells, David Green. Daily Mail, 2007. 12. 10.

Olasz elítéltek színházi előadása

Az olasz igazságügyi, illetve népjóléti tárca megállapodása nyomán megszületett kezdeményezésnek az a célja, hogy a reszocializáció során bevonják az elítélteket a kulturális programokba. A projekt keretében a fogvatartottak színházi szereplésre is vállalkozhatnak. Fabio Cavalli rendező Jean Genet Fiatal bűnöző című művét adaptálta a büntetésüket töltő elítéltek számára. A darabot a római Piccolo Eliseo színházban mutatták be 2007. decemberében.

A program alapot teremt arra, hogy a résztvevők felelevenítsék és tovább bővíthessék anyanyelvi, irodalmi és történelmi ismereteiket. Az elítéltek más személy helyébe képzelhetik magukat, ezáltal együtt érzőbbé válnak, és javul a kapcsolatteremtő képességük is. A csoportos munka megtanítja számukra, hogyan kell másokkal együttműködni és másokhoz al-

kalmazkodni. A hangképző leckék révén a fogvatartottak beszéde kitisztul, szókincsük bővül. A pszichológusok szerint az elítéltekben megnő az ismeretek utáni vágy és a másokkal szembeni tolerancia.

Forrás: Teatro e carcere all'Eliseo, Alessandro Bruni. Corriere della Sera, 2007. 12. 06.

Vers és prózamondó verseny Olaszországban

Az olasz büntetés-végrehajtási intézetek VI. vers és prózamondó versenyét 2007. november 13-án Milanóban, a San Vittore börtönben rendezték meg. Neves színészek, mint Veronica Pivetti is megjelentek az esten. A Büntetés-végrehajtási Igazgatóság 8 000 önkéntessel és szociális munkással fogott össze, akik rendszeresen részt vesznek a 205 büntetés-végrehajtási intézet különféle rendezvényein, és segítséget nyújtanak azok szervezésében és lebonyolításában.

Az „Emanuele Casalini” Országos Irodalmi Díj is kiosztásra került azon elítéltek között, akik bepillantást engedtek a személyes sorsukba, vagy volt bátorságuk bemutatni a külvilág szeme elől rejtve maradó börtönéletet. Az ehhez hasonló rendezvények célja az, hogy csökkentsék a büntetés-végrehajtás és a társadalom közötti távolságot. Az emberi életben rejlő nehézségek feltárása segít megérteni mások problémáját, és növeli a társadalom tagjainak egymás iránti toleranciáját. A civil lakosság a fogvatartottak gondolatai által közelebb jut a börtönök világához.

Forrás: San Vittore: Cerimonia conclusiva del VI concorso di poesia riservato ai detenuti delle carceri italiane, Filippo Cervo. Corriere della Sera, 2007. 11. 15.

Program az öngyilkosságok megelőzésére

A lombardiai Társadalmi Szolidaritás és Családtámogató Szervezet csökkenteni szeretné az öngyilkosságok számát az olaszországi börtönökben. A programhoz több börtön is csatlakozott. Köztük találjuk Milano San Vittorét, Milano-Operát, a Busto Arsiziót, valamint Pavia, Monza, Como, Bergamo intézeteit. Pszichológusok mellett kriminológusok is részt vesznek a kezdeményezésben. 2002 és 2004 között a projekt eredményesen működött.

Forrás: In Rischio Suicidale, Carlo Sillen. La Repubblica, 2007. 10. 19.

Egészségügyi részleg egy calabriai intézetben

A dél-olaszországi Paola város büntetés-végrehajtási intézete férfi elítéltek számára ad otthont. A börtön nincs túl jó helyzetben, mivel a tömegközlekedési eszközök nem állnak meg az intézet közelében, és a város nem tervez fejlesztéseket. Az intézet anyagi problémái ellenére igyekszik működtetni a beteg elítéltek kezelésére szolgáló részleget.

A higiénia fenntartása nehéz, mivel a cellák kicsik, és a felújításra nincsenek anyagi eszközök. A túlzsúfoltság kedvez a fertőző betegségek terjedésének. Szerencsére a kardiológia, a pszichiátria, illetve a fertőző betegek elkülönítő részlege folyamatosan működik. Speciális kezelések csak külső segítséggel valósíthatók meg. A fogorvos és a szemész külső munkatársként dolgozik, de csak hetente háromszor rendelnek. A kábítószerfüggők minden nap jelentkezhetnek kezelésre, és bármikor beléphetnek a methadon programba.

Forrás: Sanitaria in penitenziario di Paola, Francesco Neri. Gazzetta di Reggio, 2007. 09. 26.

Dante az olasz börtönökben

Az olaszországi börtönökben nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy az elítéltek bekapcsolódhassanak a kulturális életbe. A drámaismeret és a színészi játék nagymértékben hozzájárul a fogvatartottak személyiségfejlődéséhez. A „Dante összes” előadások élvezői között lesznek a Milano-Opera és a sulmonai büntetés-végrehajtási intézetek fogvatartottjai is. A szereplők az elítéltek közül kerülnek ki, akiknek sok energiájukba telik elsajátítani a színpadi mozgást és a közönség elvárásainak megfelelő játékot.

Forrás: Teatro: Benigni 'porta' Dante in galera, Giuliano Castaldo. La Repubblica, 2007. 09. 14.

Sapkakészítő elítéltek Michigan államban

Nem egy átlagos kötökör működik a Tittabawasee városban található Saginaw Büntetőközpontban. Reggel hét órakor kezdődik a munka, ahol az elítéltek a kötésen kívül horgolnak is. A munka folyamata csak annyiban tér el a szabad életben szokásostól, hogy a fémből készült tűket lecserélték műanyagra.

A büntetőközpont 11 épületből áll, amelyeken belül számtalan program várja a fogvatartottakat. A hosszúidősek és az életfogytiglani szabadságvesztésre ítéltk részére külön csoportot alakítottak ki. Az oktatást, az egészségügyi ellátást és az étkeztetést a komplexumon belül oldották meg. Súlyosabb egészségügyi problémák vagy traumatológiai esetek kezelésére a közelben levő Duane L. Waters kórházat veszik igénybe.

Szerdánként egy önkéntes, Barbara Fisher vezeti a kötökört. „A résztvevők lépésről lépésre haladva egyre ügyesebben dolgoznak, egyre magasabb színvonalú termékeket állítanak elő. A közösség hasznos tagjának érezhetik magukat. Ha este végigsétálok a termen, azt látom, hogy minden fogvatartott elmélyülten dolgozik. A következő soron vagy egy új minta megalkotásán fáradozik” – nyilatkozta Barbara Fisher.

A csoport néhány tagja már 2004-ben csatlakozott a körhöz. Az 1993-ban létesített intézetben férfi elítéltek vannak fogva tartva. A kötökörhöz való csatlakozás nem kötelező, szerdánként minimum 11, maximum 30 fő jelenik meg a foglalkozásokon. Az elítéltek egymást bátorítják a részvételre, és időnként egymást tanítják.

Meglepo módon néhány elítélt rendelkezik otthonról hozott alapokkal, majd a kötökörben ezt a tudást fejleszti tovább. Az elkészült sapkák, kesztyűk és sálak a különféle karitatív szervezetekhez kerülnek. A csoport szeretné kibővíteni a termékek körét pulóverekkel, zoknikkal és poncsókkal is.

Bay megyében egy helyi non-profit szervezet arra törekszik, hogy segítse a hátrányos helyzetű gyerekeket. Ez a szervezet látja el fonallal az elítélteket. Carrie Dahlberg, a „Most a gyermekekért” nevű szervezet igazgatója úgy nyilatkozott, hogy nagy hatást gyakorolt rá a fogvatartottak helytállása.

Az önkéntesként jelentkező Fisher tartott attól, hogy nem ér el eredményt, sőt kezdetben a börtön vezetése is kételkedett sikerében. A program azonban évek óta tart, tehát az eddig befektetett energia nem veszett kárba. A „Most a gyermekekért” alapítvány igyekszik a fonálutánpótlást biztosítani, ezért rendszeresen felhívja a lakosság figyelmét arra, hogy fekete

és szürke gombolyagokon kívül bármilyennel elláthatják a fogvatartottakat. Az említett két szint azért sorolják a kivételek közé, mivel a börtönszemélyzet egyenruhája is mindig szürke és fekete színű.

Forrás: Saginaw County prison inmates knit hats and mittens for charity, Amy Jo Johnson. Examiner National, 2007. 12. 15.

Játékgyártó elitéltek

Az 1979 óta működő, férfiak számára fenntartott Elayn Hunt Büntetés-végrehajtási Központ Lusiana államban található. Minden nap reggel hét órától este kilencig tartja nyitva a Hobby Shop elnevezésű üzletét, ahol gyermekeknek készült fajátékokat forgalmaz. Az elitéltek közül kerülnek ki az eladók, de csak a kifogástalan magaviseletűek árulhatják a termékeket.

Karácsony alkalmából a civileken kívül maguk a fogvatartottak is szívesen vásárolnak, és küldenek haza fajátékokat a gyerekeiknek. A faragványok sokfélék, mindegyik fantáziadús alkotás. A karácsonyi ünnepek közeledtével megnőtt a kereslet a játékok iránt. Különféle állatok, például kutyák, lovak, valamint mesehősök, diszdobozok és bútorok kerültek a polcokra. A kínálatot bőrből készült övekkel, pénztárcákkal is kibővítették. Darryl Campbell igazgató azt tervezi, hogy a készülő termékek egy részét egy raktárba szállítják, majd átadják a Toys for Tots (Játékok Totyogóknak) szervezet számára.

Az elitéltek, akik a játékokat 2-20 centes órabérért faragják ki, nagyon elfoglaltak az évnek ebben a szakaszában, mivel fel kell készülniük az intézet decemberi diszfelvonulására is. Egyébként az elitéltek számára privilégium a Hobby üzletben dolgozni.

A fogvatartottak más elfoglaltságot is találnak az intézet falain belül. Különféle szakkörökhöz csatlakozhatnak. A Jaycees klub segíti a tagokat a civil életben való boldogulásban, lehetőséget teremt, hogy az elitéltekből felelősségteljes állampolgár váljék. Az Egészség és Fitness klub sportolási lehetőségeket kínál, aktív életmódra nevel. A Zene Társaság a mindenkiben rejlő zenei képességeket fejleszti, igyekszik megismertetni a fogvatartottakkal a zenei kultúrát. A Diák Társaság arra törekszik, hogy az elitéltek továbbtanuljanak, és minél több önképző körhöz csatlakozzanak. A Hunt Józanság Keresők szeretnék a csoportjukat minél több építő jellegű programba bevonni, továbbá megbeszéljük céljaikat, vágyaikat, és támaszt nyújtanak egymásnak. A katolikus és az iszlám hívők szintén csatlakozhatnak egy-egy közösséghez, ahol együtt imádkoznak, és kisebb csoportokban megbeszéljük a vallási kérdéseket.

Forrás: Prison to ship load of handmade toys for needy, Jared Janes. Herald Tribune, 2007. 12. 15.

Egészséges életmóderért program

Az Egyesült Államokban 32 állami büntetés-végrehajtási intézetben úgy döntöttek, hogy az eddigi érendet megváltoztatják és egészségesebbé teszik azt. A margarint és a sót, ahol csak lehetséges, kerülni fogják. A zöldség és friss gyümölcs mennyiségének növelését tervezik, ellenében a kenyérrel, tejével és a magas keményítő tartalmú termékekével.

A döntésre azért került sor, mivel a börtönök nehezen tudják elérni, hogy a büntetés letöltése alatt az elitéltek ne hízzanak el. 2007 őszén a büntetés-végrehajtásért és a rehabilitációért felelős minisztériumi osztály útnak indította a „Egészséges szívért menü” étkeztetési programot.

Terry Collins börtönigazgató azt nyilatkozta, hogy az étkeztetés jellegét a Mezőgazdasági Minisztérium és az egészségvédő szervezetek által képviselt irányvonal szerint alakították ki. Egy nap alatt a férfi elítéltek számára 2 500, a nők esetében pedig 2 200 kalória bevétele megengedett.

A kezdeményezés előterjesztői abban bíznak, hogy a programnak hosszú távon további kedvező hatásai lesznek. Arra számítanak, hogy csökken a szív- és érrendszeri megbetegedések, a cukorbetegség száma, ezáltal kisebb összeget kell fordítani a betegek kezelésére és a gyógyszerekre.

A program ellenzői természetesen a büntetés-végrehajtási intézetekből kerülnek ki. A legtöbb panasz a zöldség- és húsfogyasztás arányainak megváltoztatása miatt jelentkezett. Félő az is, hogy a helyi üzletekben beszerezhető kekszek és édességek iránti kereslet esetleg nőni fog.

Forrás: State prisons put inmates to ultimate test: healthy diet, Alan Jognson. Coloumbus Dispatch, 2007. 12. 15.

Rózsaszínű cellák

Az Ohio állam nyugati részén található büntetés-végrehajtási intézetek egy része átfestette rózsaszínűre a cellák falait. A pszichológusok által javasolt kísérlet annak a tervnek a része, hogy az elítéltek számára elviselhetőbbé tegyék a bezártságot. A színek, melyek mindennapi életünk alapvető részei, befolyásolják hangulatunkat, érzéseinket, lelkivilágunkat. Vannak színek, amelyek természetünkhöz ösztönösen közelebb állnak, amiket szeretünk, és vannak, amelyeket teljesen elutasítunk. A meleg színek, főleg a piros és árnyalatai energikusabbá tesznek bennünket.

A is csatlakozott a kezdeményezéshez abban a reményben, hogy a változtatások jótékony hatást gyakorolnak a fogvatartottakra. A cellák halvány rózsaszínűek, a rácsok sötétkekek, a folyosók krémszínűek lesznek. A munka elvégzéséhez nem hívnak külső munkaeőt, maguk az elítéltek alakítják át a környezetüket. A fő cél, hogy nyugtatóbbá váljon az élet, és egy időre eltűnjenek a falfirkák. A buffalói a halványrózsaszínű falra játékmackó-figurákat nyomott.

Több intézetben azonban nem hisznek a színek gyógyító erejében. Az 1990-es évek elején a kansasi városi rendőrség néhány cellát átfestett rózsaszínűre. A fogvatartottak magatartásán azonban semmiféle javulást nem tapasztaltak. Így 2006-ban visszatértek a szürke és bordó árnyalatok használatához.

Forrás: Ohio jail painting cells pink, Tom J. Creeker. National Examiner, 2007. 12. 14.

Békefy Lajos

Lelki gondozás a börtönben

Nemzetközi körkép

Muszlim lelki gondozókat keresnek az angol börtönökbe

Az angliai börtönökben mintegy hétezer muszlim tölti büntetését. A keresztyén fogvatartottaktól eltérő módon, legtöbb helyen nincs iszlám lelki gondozójuk. A Shrewsburyben található Dana Börtön ezt a helyzetet meg akarja változtatni: muszlim imámot, illetve lelki gondozót keresnek, meglehetősen jó feltételekkel. Heti 10 óra lelki gondozásért évi 35 000 brit fontot (51 000 eurót) tudnak fizetni. A legfontosabb feltétel a jó kapcsolatteremtő képesség. Európa más börtöneiben is keresik a megoldást, hogyan tudnának iszlám papokat vagy lelki gondozókat alkalmazni. (akte.islam.de)

A világ legnagyobb nyitott börtönei

William Kenney, a birminghami érsekség püspöke, az angol és walesi Püspöki Konferencia Európai Ügyekért felelős szóvivője, 15 amerikai és európai római katolikus püspökkel együtt látogatást tett a Szentföldön, ahol találkozott egyházi és világi vezetőkkel. Benyomásairól az Independent Catholic News internetes honlapon számol be, írását így kezdi: „Most tértem vissza a világ két legnagyobb nyitott börtönéből – Bethlehemből és Gázából”. Amikor a születés városa felé tartott, a magas fal miatt, ami körülveszi Bethlehemet, úgy érezte, börtönbe lép be. A gázai övezetben is ez volt az érzése. A püspök ebben az évben még egyszer vissza akar térni erre a területre. Az a véleménye, hogy igazságosság és béke csak akkor fog megvalósulni ezeken a vidékeken, ha a három nagy vallás: a zsidóság, a kereszténység és az iszlám ott élő képviselői, vezetők és vezetettek közösen fognak össze ennek megvalósításáért. A béke megteremtése ugyanis nem csak a politikusok dolga. (ICN)

A szociális munka és a börtönpasztoráció találkozik

A németországi Freisingben megtartott összejövetel elsődleges célja az volt, hogy állandó tanulmányi és együttműködési csoportot hozzanak létre Európában a börtönpasztoráció erőforrásainak és célkitűzéseinek jobb összehangolására. A találkozon a börtönök szociális valóságának elemzésére azoknak a kihívásoknak a fényében került sor, amelyek a fogvatartottak emberi jogairól 2005-ben Rómában megrendezett nemzetközi szeminárium során kerültek felszínre, különös tekintettel a kábítószeresek, az idősek, az elmebetegek, illetve a végső stádiumban lévő betegek, valamint a nők, a bevándorlók csoportjaira. (rv.de, vr.hu)

Gyilkos prédikál a börtönben?

„A börtön igazgatójának az a döntése, hogy eltiltotta az egykori gyilkost a prédikálástól, aki büntetése töltése közben megtért, valójában összefér a fogvatartott társainak vallás-

gyakorlási jogával” – állapította meg egy bostoni bíróság. Wesley Spratt elítéltet a rendkívül szigorú Rhode Island Börtönben tartják fogva 1995-ben elkövetett gyilkossága miatt. A férfi – elmondása szerint – az elmúlt hét évben többször prédikált, de mindig a hivatalos börtönlelkész jelenlétében. Az új felügyelet 2003-ban azonban eltávolította Sprattot a prédikálástól, mondván, az veszélyes, ha fogvatartott ilyen tekintélyre tesz szert rabtársai között. Az elítélt ügyvédje azzal érvelt, hogy védence mindig a lelkész jelenlétében és a maximális biztonsági előírások betartása mellett tette ezt. “Ezt hetente végezte, nyíltan, és minden rendzavarás nélkül” – érvelt Labinger ügyvéd. A szövetségi bíróság jóváhagyta a tiltást, mondván: a legfőbb érdek a biztonságos börtönállapotok fenntartása. (christ.news)

Keresztyén börtönprogram állami támogatás nélkül

(Minnesota/USA) – A Keresztyén Börtönprogramot a Minnesota Állami Börtönben annak ellenére folytatják, hogy megszűnik állami támogatása. Az eddig biztosított 100 ezer dolláros évi támogatás elmaradását más módon igyekeznek a keresztyén egyházak biztosítani. A “Belső Változás” nevet viselő korrekciós program célja a fogvatartottak előkészítése a börtönön kívüli életre. Maga a minnesotai börtön személyzete és a fogvatartottak is elégedettek a programmal, s ragaszkodnak hozzá. (care11.usa)

Az anglikán főzsinat foglalkozott a börtönüggyel is

(London) – Az Anglikán Egyház nemrég véget ért főzsinata a nukleáris fegyverkezés elutasításának kérdése mellett megvitatta a börtönüggyel kapcsolatos jelentést is. A canterbury érsek, Ronald Williams felszólítására foglalkoztak a büntető igazságszolgáltatással, a kiegyensúlyozottabb büntetési rendszerrel, amely mind a tettes, mind a sértett érdekeit figyelembe veszi. Létrehoztak egy egyházi bizottságot, amelynek feladata különböző büntetőjogi modellek kidolgozása, amely során a társadalom büntető attitűdjeit is jobban megvizsgálják. A büntető kultúra jelentősebb reformjára lesz szükség a közeljövőben az érsek szerint. (ekklesia.uk)

Börtönlátogatáson a pápa

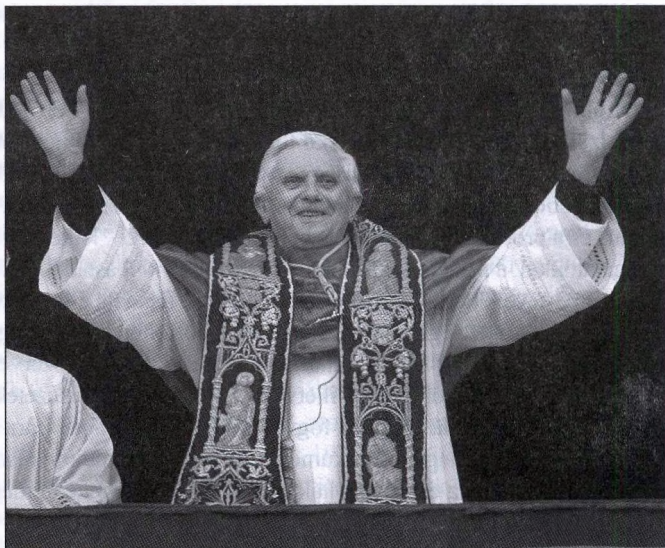
(Róma) – 2007. március 18-án vasárnap délelőtt XVI. Benedek pápa felkereste Róma külvárosi negyedében, Casal del Marmoban a fiatalkorúak börtönét, ahol az 50 fogvatartott nagy többsége külföldi serdülő gyermek. A börtön kápolnájában a pápa szentmisét mutatott be, majd rövid ideig beszélgetett a fiatalokkal. A katolikus egyházfőt megérkezésekor Clemente Mastello olasz igazságügy-miniszter fogadta és kalauzolta ott tartózkodása során. Ezzel a látogatással a pápa folytatta azt a hagyományt, amely sajátos módon jellemezte II. János Pál pápaságának idejét. II. János Pál Rómában és külföldi útjai során összesen 12 alkalommal mutatott be szentmisét rabok között. Éppen ugyanezt a fiatalkorúak börtönét látogatta meg először II. János Pál is pápasága kezdetén, 1980-ban. Akkor még mások voltak a társadalmi körülmények, és a börtönben olaszokat tartottak fogva, míg jelenleg a börtönlakók többségét kínaiak, románok és latin-amerikaiak alkotják. A hátteret akkor is, most is ugyanazok a problémák alkották-alkotják: a szegénység, a tudatlanság és a rossz családi körülmények. A börtönben számos kezdeményezéssel ar-

ra törekednek, hogy a fiatalok megváltoztathassák életüket – iskolába járnak, szakmát tanulhatnak, szórakoztató és kulturális programokon vehetnek részt. (rv.de, vr.hu)

A pápa börtönprédikációja fiatalkorúaknak

(Vatikán) – “Hagyjuk el a bűnt, és térjünk vissza Istenhez. Tegyük meg együtt ezt az utat a belső megszabadulás felé” – buzdította XVI. Benedek pápa a római “Casal del Marmo” Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetének lakóit. Az olasz kormány képviselőjében jelen volt Clemente Mastella igazságügy-miniszter, valamint az intézet vezetői és dolgozói, valamint a fogvatartott fiatalok családtagjai is. A mintegy ötven fiatal nagyobb része román származású, valamint a volt Jugoszlávia területéről idetelepült nomád cigány. Többségük

vagyon elleni bűncselekmények miatt került ide, személyazonossági okmányokkal nem rendelkezik. A pápa gondolatait a tékozló fiúról szóló példabeszéd köré fonta. Szeretettel és családi hangon beszélt az evangélium alapján a fiatalokhoz: „Egy apának két fia teljesen eltérő életfelfogással, békében és jómodban él, mígnem a kisebbik úgy érzi, hogy meg kell találnia azt az éle-

tet, ahol teljesen szabad lehet, azt csinálhat, amit akar, nem korlátozzák az isteni parancsolatok és szabályok. Elhagyja tehát a szülői házat, de idővel ebbe a szabadságba is bekúszik az unalom, a szorongató belső üresség. Elfogy a pénze, és az addig áhitott élete már nem elégíti ki. Ekkor elgondolkozik azon, hogy valóban ez-e az élet útja, hogy a szabadság azt jelenti-e, hogy csak azt csinálja, amit ő akar, hogy csak magának él? Nem inkább az az élet, ha másokért él, ha hozzájárul a világ, az emberi közösség építéséhez? És ekkor egy új belső utat kezd el járni, amelynek során más megvilágításba kerülnek számára ezek a fogalmak” – magyarázta a pápa a fiataloknak. Végül az ifjú úgy dönt, hogy újra kezdi régi életét, visszatér apjához, aki tiszteletben tartva szabadságát hagyta őt elmenni, hogy megértse, mi az élet, és mi nem az. Hazatérése nagy ünnep, az újrakezdés ünnepe. „Rájön, hogy éppen a munka, az alázat, a mindennapi fegyelem teszi igazzá az ünnepet és a szabadságot. Megérti, hogy Isten parancsolatai nem akadályozzák a szabadságot, sem a szép életet, hanem azt az utat jelzik, amelyen megtaláljuk az életet.” Mit is tanít tehát az evangélium? Mindenekelőtt azt, hogy ki Isten valójában. „Ő az irgalmas Atya, aki Jézusban határtalanul sze-

retett bennünket. Ő befogad minket, és visszaadja gyermekei méltóságát.” „Ez a példabe-széd segít megértenünk azt is, ki az ember” – folytatta XVI. Benedek. Az ember Isten kép-mása, de törekény teremtmény is, ki van téve a rossznak, de képes a jóra. A pápa a megté-résre szólította föl a fiatalokúak börtönének lakóit ebben a nagybőjti időben. „Ez lehetőség arra, hogy úgy döntsetek: fölkeltek és elindultok. Tehát hagyjuk el a bűnt, és térjünk vissza Istenhez. Tegyük meg együtt ezt az utat a belső megszabadulás felé” – mondta a fiatalok-nak. A szolgálat után a pápa a börtön tornatermében köszöntötte az intézet vezetőit és dol-gozóit, majd egyenként meghallgatta a fogvatartott fiatalokat, akik az ott készített fa- és ke-rámiatárgyakkal, festményekkel kedveskedtek neki. Valamennyiüket átölelte, és emlékez-tette őket, hogyan élhetnek az örömben, akkor is, ha meg vannak fosztva szabadságuktól. „A titok ebben rejlik: Istent kell az első helyre tennünk életünkben.” (drbl)

Osztrák börtönlelkészek találkozója

(Linz) – Az osztrák börtönlelkészek szolgálata egyre erősödik, bővül, amire azért is nagy szükség van, mert az ausztriai fogvatartottak száma még soha nem volt ilyen magas, mind a fogvatartottak, mind a fogva tartók pszichikai terhelése nő. Egyre több nő dolgozik az osztrák börtönlelkészi szolgálatban. Jelenleg a börtönlelkészek száma 55 fő, ebben a ka-tolikus és a protestáns lelkészek is benne vannak. A bv. lelkészek együtt dolgoznak a szak-szolgálatokkal, a pszichológusokkal, a szociális munkásokkal, az orvosokkal, a pszichiáte-rekkel és a nevelőkkel. A börtönben a lelkészek feladata a fogvatartottak erősítése az elszigetelődéssel és a kétségbeeséssel szemben, a börtönön kívül pedig a hozzátartozókkal ápol-t vagy éppen elnehezült kapcsolattartás segítése, a szociális szervezetek kapcsolatainak fel-használása a szabadulók javára, illetve az egyházak, gyülekezetek és a társadalom gondol-kodásának befolyásolása a volt fogvatartottak visszafogadására. Az osztrák börtönlelké-szek a 2007. őszen megtartott ökumenikus szemináriumukon részletesen megvitatták szol-gálatuk tapasztalatait, és felvázolták az újabb lehetőségeket a még hatékonyabb börtönlel-készi szolgálat érdekében. (kkn.at)

Lágerek evangéliuma – egyház a pokolban

(Róma) – Livornóban ismét kiadták Roberto Angeli könyvét, amelyben az egyházmegye egykori plébánosa a náci koncentrációs táborokban megélt iszonyatos tapasztalatait foglalta össze. A könyv először 1953-ban, majd kibővítve 1964-ben jelent meg, utolsó, posztumusz kiadására 1985-ben került sor. A kötet az egyik legmeghatóbb elbeszélése annak, hogy egy olasz pap hogyan vett részt az antifasiszta ellenállásban. Angeli atya vállalta a deportálást, a lágerek poklát, a megaláztatást, de azt is, hogy mindvégig következetesen tanúságot tegyen a feltámadás reményéről. Roberto Angeli 1913-ban született az észak-olaszországi Vicenza kö-zelében. 1936-ban szentelték pappá, 1942-ben livornói plébánosnak nevezték ki. 1943-tól kezdve minden tőle telhetőt megtesz a város zsidó lakosságának megmentése érdekében, az üldözötteknek szállást és hamis okmányokat szerez. Tevékenysége révén hamarosan kapcsola-tba kerül az ellenállási mozgalommal, egy ideig az Újjászületés c. földalatti újságot is szer-keszti. A fasizmus és a náciizmus elleni küzdelem számára alapvető keresztény igény volt. Szüntelenül azt hirdette, hogy a kereszténységet nem lehet áruba bocsátani, és következe-

sen elutasított minden olyan ideológiát, amely elvetette a kereszténységet. Az ellenállásban való részvétele természetesen nem maradhatott titokban. 1944. május 21-én a Gestapo két fegyveres ügynöke rejtékhelyén tartóztatta le. A firenzei parancsnokságon kegyetlen kihallgatásoknak vetették alá. Olaszországi légerek után került az osztrák Mauthausen koncentrációs táborba, majd 1944 novemberében több száz, különböző nemzetiségű pappal együtt Dachauba szállították. „Nem, Dachau nem olyan volt, mint Mauthausen – jegyezte fel később – Dachau túltett a poklon.” Angeli atya a 134351-es számot kapta a lágerben, ahol továbbra is szilárdan kitartott hitében. „Az a földalatti egyház mentett meg engem, amely olykor a légerekben kialakult” – írta. „Az a titkos, de élő és figyelmes egyház vigaszt nyújtott számomra, éreztem, hogy pap vagyok, egy értékes és áldott karizma letéteményese, még ott, az elvetemültségnek abban a poklában is. Ez jelentette számomra a túlélés lehetőségét” – folytatta. „Hasznos és talán szükséges volt, hogy a terrornak és a halálnak azon a helyén legyenek papok. Nem mutattunk be szentmisét, de reggel, a névsorolvasásnál, amikor a tábor főterén 20 ezer szenvedő ember megkezdte kimondhatatlan fájdalommal teli napját, mi azért voltunk ott, hogy megkezdjük szolgálatunkat – mint közvetítők Isten és az emberiség között. A nyüzsgő tábor olyan volt, mint egy nagy forró tepsi, sokkal értékesebb, mint templomaink aranyozott tányérjai. Ez a tepsi tele volt a világ rettenetes szenvedéseivel, és mi felemeltük azt az Ég felé, megbocsátásért és békéért könyörögve.” A dachauai lágerben Angeli megtapasztalhatta az ökumenizmus mély élményét is. A táborban több mint 1 500 katolikus, protestáns és ortodox egyházi személy volt fogva tartva. Erről az élményéről így írt: „Egyformán szeretjük Krisztust, és nevében, hogy hűségesek maradjunk hozzá, szembe szálltunk a nácizmussal, egyesítettük szenvedéseinket. Címek és kiváltságok nélkül, az éhség és a hideg szorításában, tetvektől kínózva és félelemben élve, kiszolgáltatva a gyűlöletnek és a kegyetlen brutalitásnak megtanultuk, hogy felfedezzük a lényegét, ami egyesített bennünket, és megtapasztaltuk az elválasztó korlátok törékénységét is.” Az 1978-ban elhunyt pap a következő szándékkal adta közzé a légerekben szerzett élményeit: „Remélem, hogy ez a kis könyv segíti majd a fiatalokat abban, hogy elmélkedjenek az élet valódi értékeiről. A szabadság, az igazságosság, a béke szüntelen elkötelezettséget igényelnek, olyan áldozatot, amely alól egyetlen nemzedéket sem lehet felmenteni.” (Osservatore Romano, rv.de)

Cacau: „Nagyon lelkesít a foci, de Isten még inkább”

(Stuttgart) – A brazil profi futballista interjút adott a SportBild-nek, melyben világossá tette: a hit számára nem mellékes dolog, hanem éppen főtéma. A foci-sztár számára vannak a futballnál is fontosabb dolgok: „Az éhezők, az elüldözött gyermekek. Azért imádkozom, hogy Isten segítsen ezeken az embereken”. Érdekes, hogy bármiről is kérdezik, Cacau végül is mindig a hithez kanyarodik vissza. Pólóin, internetes honlapján mindenütt ez áll: „Hiszek Jézus Krisztusban”. A focista rámutatott az interjúban: azt szeretné, ha Németországban az emberek nem csak a futballal, a szakmával vagy a karrierrel törődnének, hanem Istennel is. Ő maga ezt így fogalmazza meg: „Jézus döntő fontosságú az életemben”. Arra biztatja olvasóit, nézőit és hallgatóit, hogy olvassák a Bibliát. „Minden nap olvasom a Bibliát, a meccsek előtt is imádkozom.” Idén Cacau megkapta a Keresztén Médiumsövetség, a KEP Arany Iránytű díját, azért, mert a nyilvánosság előtt és a

médiumokban is vallást tett/tesz hitéről. A 26 éves futballista így fogalmazott a díj átvételkor: "Nagyon lelkesít a foci, de Isten még inkább". (promedienmagazin.de)

Bírálat a börtönből szabadultak helyzete miatt

(Hannover) – Az észak-németországi fogvatartottak helyzetéről kritikusan szólt Walter Lampe diakónus-lelkész, aki börtönpasztorációval foglalkozik. Szerinte a fogvatartottak nincsenek kellőképpen előkészítve a szabadulásuk utáni időre. Korábban még szempont volt a társadalmi visszailleszkedés segítése, ma már mind a büntetés-végrehajtásban, mind a közvéleményben a biztonság az elsőrendű szempont. Ez a szabadulók elé sokszor legyőzhetetlen akadályt gördít. Életük újrakezdéséhez lakásra, munkára és biztos fizetésre van szükségük. Drogfüggők szabadulásakor a támogatás még fokozottabb mértékben szükséges. Szociálpedagógusok, lelkészek, jogászok próbálják segíteni a szabadulókat a "Reso-help"-nek nevezett, a társadalmi visszailleszkedést segítő program keretében. A Hannoverben működő iroda az elmúlt évben 405 szabadulónak nyújtott segítséget. (epd.de)

Keresztén börtönrádió az USA-ban

(Grand Rapids, Michigan, USA) – A Keresztút Bibliai Intézet (CBI), melynek célja a börtönben lévők nevelésének támogatása, segítése, illetve a helyreállító és a szociális igazságosság keresztény rehabilitációs programjának hasznosítása az USA-ban, beindította heti rádióadásait. A korábban rádiós lelkészként szolgáló David Feddes rendszeresen tart majd elmékedéseket fogvatartottaknak az adásban 15 percen át, illetve foglalkozik olyan kérdésekkel, amiket levélben juttatnak el hozzá a fogvatartottak. A rádiós börtönlélekész lelkesen szólt az új feladatról: "A CBI-ban örülünk annak, hogy a börtönben lévők életét ilyen úton-módon is gazdagíthatjuk az evangélium által. Reméljük, hogy ez az új program hoz majd önkénteseket, illetve a börtönlélekészek figyelmét és támogatását is kiérdemli, valamint a gyülekezetek érdeklődését is felkelti a rácsok mögött élők sorsa iránt". Ugyanakkor az adás a nyilvánosságot, a közvéleményt is megcélozza, hogy az oktatásban, inspirációban mozgósítsa a hallgatókat a helyreállító, bűnügyi és szociális igazságosság ügye mellett. A CBI rendszeresen tart kurzusokat börtönlélekészeknek és támogató önkénteseknek a fogvatartottak lelki gondozása és rehabilitációja speciális témakörében. (cbi.news)

A katolikus börtönpasztoráció 12. világkongresszusa

(Castel Gandolfo) – A pápa 2007. szeptember 6-án délelőtt castel gandolfói nyári rezidenciáján fogadta a konferencia 250 résztvevőjét, akik 56 országot képviseltek. Hozzájuk intézett beszédében utalt a szeptember 12-ig tartó kongresszus témaválasztására: "Felfedezni Krisztus arcát minden elítéltnél", amely jól bemutatja szolgálatukat, mint az Úrral való élő találkozást. Munkájukban türelemre és kitartásra, valamint fontos küldetésük tudatosítására van szükség – hangsúlyozta a pápa. Az elítélteken könnyen erőt vehet az elszigeteltség, a szegény, az elutasítottság érzése, amely fenyegeti reményeiket és terveiket. A börtönlélekészek arra kaptak meghívást, hogy Isten végtelen irgalmának és megbocsátásának hírnökei legyenek. A polgári hatóságokkal együttműködve segítsék az elítélteket annak felfedezésében vagy újrafelfedezésében, hogy Isten ke-

gyelmével megújíthatják életüket, valamint a felelősség és a kötelezettségek felvállalásával becsületes életet élhetnek a társadalomban. Ezután XVI. Benedek kiemelte, hogy az igazságügyi és büntető intézményeknek hozzá kell járulniuk a bűnözők rehabilitációjához. Amikor a börtönkörülmények nem vezetnek az elítéltek értéktudatának visszanyeréséhez és az ezzel járó kötelezettségek elfogadásához, ezek az intézmények nem töltik be alapvető feladatukat. A hatóságoknak tartózkodniuk kell minden olyan büntető vagy fenyítő eszköztől, amely aláássa vagy lealacsonyítja az elítéltek emberi méltóságát. Végül XVI. Benedek pápa felhívta a figyelmet arra, hogy a kínzásokra vonatkozó tiltás semmilyen körülmények között sem szeghető meg. (rv.de, vr.hu)

A münsteri rabkönyvtár a „2007. év könyvtára”

(Münster/Berlin) – A münsteri büntetés-végrehajtási intézet rabkönyvtára kapta meg a Német Könyvtárszövetség „2007. év könyvtára” címet. „A könyvtár sajátos viszonyok között járult hozzá a kultúra és a képzés integrációjához” – hangzott az indoklásban. A nemzeti könyvtárdíjjal 30 000 euro jutalom jár. A könyvtári szolgáltatásban nagy ugrást jelentett a példás szociális és könyvtári munka kialakítása, színes könyvek beszerzésével és használatával. Az észak-rajna-vesztfáliai igazságügy-miniszter, Roswitha Müller-Piepenkötter a kitüntetést nagyra értékelte. Fontos dolog szerinte, hogy a büntetésüket töltő emberek megtanulhatják ebben az intézményben a szabad idő értelmes eltöltését. Különösen is fontos a büntetés ideje alatt megszerettetni a fogvatartottakkal az olvasást. (ekd.de)

Apák napja a legszigorúbb amerikai börtönben

(Angola/USA) – Az USA legmagasabb biztonsági fokozatú – a legszigorúbbnak tartott – börtönében, a Louisiana Államban található angolai börtönben 500 elítélt gyermekével tölthetett 2007. szeptember 8-án egy napot. A fogvatartottak nem csak átöllelheték őket, hanem az 1 000 fiúval és leánnyal közös játékokon, kvizeken vettek részt, és együtt tanultak bibliai verseket, aranymondásokat a börtönlelkészek részvételével. A találkozót az a keresztény szervezet szervezte meg, amelynek célja a fogvatartottak családjáról való gondoskodás – a neve: Awana Klub. A statisztikák szerint a szabadságvesztés büntetésüket töltő szülők gyermekei hétszer annyi bűncselekményt követnek el, mint a “normális” családok tagjai. Nagyon fontos az ilyen találkozás, mert a gyermekek érezhetik: apjuk szereti őket, s ez az egészséges lelki fejlődés és a kiegyensúlyozottság nélkülözhetetlen része. (jesus.de)

Svájci börtönlelkész: a jog igazságosságra szorul!

(Luzern) – Felix Mühlemann-Weiss református lelkész börtönlelkésként szolgál a luzerni kanton büntetés-végrehajtási intézeteiben. Nemrég beszámolt a sajátjának tapasztalatairól. Az igazi odafigyelésből jön létre az a bizalmi viszony, aminek meg van a helye a vallási életben, az egzisztenciális gondok területén és a mindennapokban is. A 17 év óta börtönlelkésként szolgáló Mühlemann-Weiss utalt a lelki gondozói titoktartás fontosságára. A jog – szerinte – mindig rászorul az igazságosság kontrolljára, s ezért szükséges a büntető törvénykönyv reformja is. Azt sem tagadta, hogy alapvető feszültség van a keresztényen bűnbocsánat és az intézményesített büntetés-végrehajtás között. (kath.ch)

Kínai női focista – Bibliával

(Peking) – A 23 éves támadó, Han Dun a női foci világbajnokságon sok gólt szeretne lőni a Kínai Népköztársaság válogatottjának színeiben. Mint nyilatkozta: ehhez szüksége van a Bibliára. Bizonyoságtételének alapját Márk evangéliuma jelenti, amelynek különlenyomatát a Bibliatársulatok Világszövetségének kínai segélyszervezete adta ki 150 000 példányban. A focista nőt, aki Kína észak-keleti részén nőtt fel, édesanyja vezette be a keresztyén hitbe. 17 éves volt, amikor megkeresztelték. Még abban az évben meghívást kapott a kínai nemzeti válogatottba. „Keresztyén vagyok, s ez számomra szent” – jelentette ki. A Bibliáját mindig magánál tartja. „Szívesen olvasom a Bibliát, mert naponta valami fontosat tanulok meg a segítségével. Vannak, akik azt gondolják, hogy a Biblia unalmas. Pont ellenkezőleg: tele van bölcsességgel és örömmel. Megtanít, hogyan élhetek értelmes, tartalmas életet, segít felépíteni jellememet, és lelkiileg megtisztít” – mondta. Hun Dan minden mérkőzés előtt komolyan imádkozik. Nemrég lábsérülése volt, de sokan imádkoztak érte. „Kérték Istentől a gyógyulásomat, és 10 nap alatt rendbe jöttem” – nyilatkozta. (livnet.ch)

Egy amerikai szenátor beperelte Istent

(Lincoln) – Ernie Chambers szenátor, aki az USA Nebraska államában él, 2007. szeptember 17-én vádemelési javaslattal élt Istennel szemben, aki szerinte felelőssé tehető az aggodalomért, a terrorista fenyegetésekért, a szörnyű viharokért és az áradásokért. A vádemelési javaslat háttérében az áll, hogy az USA igazságszolgáltatása szerint mindenki mindenkit megvádolhat, s ez már a szenátor véleménye szerint az igazságszolgáltatás paródiája. (ref.ch)

Tiltakozás a vallási könyvek börtönbeli korlátozása ellen

(New York) – Az USA Szövetségi Börtönirodája a börtönkönyvtárakban korlátozni kívánja a nagy tömegben megtalálható vallási témájú könyvek elhelyezését. A börtönökből kihagyható könyvek listáján olyan kiváló teológusok művei is szerepelnek, mint Karl Barth, Reinhold Niebuhr, a kortársak közül Rick Warren és Harold Kushner némelyik könyve. A Sojourners keresztyén aktivista szervezet „Állítsátok meg a börtönkönyvtárak cenzúrázását!” című tiltakozásában rámutat: a kormányzati bürokraták ötlete a vallási könyvek korlátozására emlékeztet a szovjet érára, de nem az USA demokráciájára, ahol vallásszabadság van még a börtönfalak mögött is. A központi börtönhivatal tájékoztatása szerint a megszorításokat az iszlám szélsőségesektől való félelem és megfontolás teszi indokolttá. Mark Early, az USA Testvéri Börtöntársaságának elnöke is tiltakozott a szervezet nevében a tervezett intézkedések ellen, amelyek – szerinte – még a terrorista veszéllyel sem indokolhatók. (eni.ch)

Vallási irodalom a börtönkápolnák könyvtárában

(Washington) – Az USA Börtönügyi Hivatala legutóbb kiadott közleménye szerint a börtönök kápolnáiban berendezett vallási könyvtárakba ismét tervszerűen lehet újabb vallási irodalmat elhelyezni. Korábban már napvilágot látott az a hír, hogy a hivatal korlátozni akarta a kápolna-könyvtárakba juttatható vallási, hitépítő irodalom mennyiségét. Ez ellen országos szervezetek, például a Testvéri Börtöntársaság is felemelte szavát, és tiltakozott, mire az országos hivatal felülvizsgálta elképzelését. A kedvezőtlen és korlátozó dön-

tés ellen a Kongresszus több tagja és a más vallási csoportok is felemelték szavukat. Az eredeti döntés 2004-re megy vissza, amikor az Igazságügyi Hivatal főfelügyelője aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy bizonyos videokazetták és könyvek veszélyeztethetik a börtönök biztonságát. Bizonyos börtönökben tömegesen igyekeztek a helyi vezetők eltávolítani a vallási témájú anyagokat a kápolna-könyvtárakból. Most listát készítenek azokról a könyvekről, videokazettákról, amelyek a hivatal véleménye szerint veszélytelenek a biztonságra. Sokan kifogásolták, hogy ezzel a döntéssel a hivatal eddig nem látott cenzúrát vezet be a szabadság hazájának börtönrendszerében. A Testvéri Börtöntársaság nevű keresztyén világszervezet elnöke, Mark Early elmondta: "Évekbe és sok munkába került, amíg börtönlelkészek, helyi gyülekezetek, vallási szervezetek segítségével végre sikerült sok börtönben létrehozni a kápolna-könyvtárat. Ezt nem lehet egyetlen intézkedéssel megsemmisíteni, gondos válogatásra van szükség, amit mi állandóan ellenőrizni fogunk". (cwn.usa)

Audiobiblia a börtönöknek az USA-ban

(Grand Rapids, Michigan, USA) – A világ egyik vezető Biblia kiadója, a Zondervan cég 1600 audiobibliát adományozott különböző amerikai börtönöknek a Testvéri Börtöntársaság közreműködésével. A bibliai tapasztalatok által inspirált lelkülettel és gondolkodással a fogvatartottaknak könnyebb elviselni a bezártságot és a különféle konfliktushelyzetet, ami éppen a bezártságból adódik. A Bibliákat a börtönlelkészekeken keresztül juttatták el a különböző büntetés-végrehajtási intézetekhez. A hallgatható Biblia nem csak a szentirási szövegeket tartalmazza, hanem énekeket, zeneszámokat is, melyek segítik a hallgatókat a szövegben való elmélyülésben. (rns.usa)

A Holdon olvasott bibliaversek

(Dallas) – Azért a kéziratos jegyzetért, amelyen a Holdra vitt bibliai versek voltak, 126 ezer eurót adtak az USA-ban. Az Apolló 11 asztronautája, Edwin Eugene Aldrin ezt a jegyzetet egy úrvacsoránál használta a Holdon, miután 1969. július 21-én ő volt a második ember, aki a Holdra lépett. Miután csekélyke bort és ostyát vett magához, amit presbiteriánus gyülekezete adott neki lelki útravalóul, felolvasta azt az igeszakaszt, amit János evangéliuma 15. részéből jegyzetelt ki korábban: "Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki én bennem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt, mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni". Neil Armstrong, 20 perccel korábban mielőtt a lábát a Holdra tette, szemtanúja volt ennek a ceremóniának a Holdon álló űrhajóban. A 2007. szeptember 20-án Dallasban tartott aukción úgy jelölték meg, illetve kiáltották ki az igés jegyzetet, mint az első olyan írást, ami tanúja volt egy vallási cselekménynek, amit ember elsőként tartott egy másik égitesten. Az Apolló Földre történő visszatérésekor az űrhajós Aldrin ismét néhány percet kért a tv-közvetítéskor ahhoz, hogy a másik, általa már korábban lejegyzetelt igeverset is felolvassa a nézők millióinak. Ez a bibliai idézet a 8. Zsoltár 4-5. verse volt: "Ha látom az eget, kezed alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – kérдем –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?". (idea.de)

Deák Ferenc István – Vári Krisztina

Szabadság és szabadságvesztés

Az Magyar Katolikus Püspöki Kar Iustitia et Pax Bizottsága, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, valamint a Konrad Adenauer Alapítvány közös konferenciát rendezett „Szabadság és szabadságvesztés” címmel 2007. november 30-án és december 1-jén a Központi Papnevelő Intézetben. A tanácskozás levezető elnöke Broczky Beáta, a Iustitia et Pax Bizottság hivatalvezetője volt.

Juhász Gábor, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium államtitkára köszöntő beszédében hangsúlyozta, hogy a börtönlelkészek tevékenysége sok esetben az egyedüli fógózzát jelenti a fogvatartottak számára, s hogy a szabadságvesztésből szabadultak utógondozásában Európában több helyütt az egyházak is részt vesznek. Az Európai Börtönszabályokra utalva elmondta, hogy a szabályzók, ajánlások és a közvélemény álláspontja sokszor nem esik egybe.

Hans Kaiser, volt miniszter, a Konrad

Adenauer Alapítvány budapesti képviselőjének vezetője megnyitójában felhívta a figyelmet arra, hogy a november hónap hazája és Európa számára egyaránt fontos: 1989 novemberében került lebontásra a berlini fal. Ez az esemény a Németország keleti tartományaiban élő németek számára is lehetővé tette a szabad életet, a várva-várt szabadság megtapasztalása azonban növekvő felelősséggel járt együtt. A szabadság fogalmáról tehát nem beszélhetünk anélkül, hogy a felelősségről – mint a szabadsággal való élés egyik fontos jellemzőjéről – nem teszünk említést.

Dr. Dr. Goják János, a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola nyugalmazott főiskolai tanára, a Iustitia et Pax Bizottság főtitkára a szabadság fogalmának társadalometikai kihívásairól beszélt előadásában. Kiemelte, hogy egyedül az ember rendelkezik szabad akaratral, s hogy az értelem és az akarat együtt valósítja meg a szabadságot. Az emberi énnel felelősséget kell vállalnia döntéseiért. Utalt arra, hogy a szabadságelvönás filozófiai értelemben sérti minden ember méltóságát. Kifejtette a nevelés, különösen a gondolkodásra és az önfegyelmre nevelés fontosságát. Rá-

mutatott az emberi lét behatárolt voltára, s arra, hogy az emberi szabadság nem lehet korlátlan.

Prof. Dr. Puskás Attila, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának teológia tanára a szabadság és a szabadságvesztés fogalmát értelmezte a katolikus teológia keretein belül. Az előadó hangsúlyozta, hogy a szabadság a teremtésben van megalapozva, s hogy az ember létezésre, meghalásra és szabadságra ítéltetett. Miután a szabadságot az Istentől kaptuk, az embernek tisztában kell lennie azzal, hogy a szabadság ajándék, hogy számára az „egyedül illő ethosz a hála”. Nem akkor vagyunk szabadok, amikor egyszerre több életet próbálunk megélni, hanem akkor, ha megtaláljuk saját létünk értelmét.

A konferencia következő előadója **Prof. Dr. Ludassy Mária**, az ELTE filozófiatörténésze volt, aki a „Recta ratio vagy modus vivendi” című előadásában a felvilágosodás szabadság-felfogását mutatta be. Mint ahogy idézetekkel (Locke, Montesquieu, Rousseau stb.) gazdagon tarkított előadásában kifejtette: az angol és a francia felvilágosodás morális dilemmái közül a legélőbb probléma az, amit annak idején az etikai relativizmus kontra egyetemes erkölcs kérdéseként fogalmaztak meg, manapság pedig (9/11 óta, illetve Párizs lángjainak fényénél) az emberjogi univerzalizmus szemben a multikulturalizmus értékrendszere konfliktusaként fogalmazhatunk át.

Ezt követően **Prof. Dr. Tringer László** pszichiáter, a SOTE egyetemi tanára a mentálhigiéné és szabadság viszonyrendszeréről, összefüggéseiről beszélt előadásában, amelyben a lelki betegségek, a depresszió – a szabadságot beszűkítő – szerepén kívül a szabadság transzcendentális megközelítése is nagy szerepet kapott. Az előadó felfogása szerint a szabadság feltételezi a szeretetet és a fegyelmezettséget, sőt – továbbmenve – „a szabadság önként vállalt rabság”. Az emberek együttélésének fontos fogalma az elköteleződés, amely igent és nemet mondani tudás egyszerre, s amely az identitás alapja. Az elköteleződéstől való irtózás nemcsak a lelki betegekre, hanem a társadalom egészséges tagjaira is jellemző napjainkban. A depresszióban szenvedők gyógyításának sok esetben az a célja, hogy megtalálják életük értelmét.

Ezután az Egyetemi templomban tartott szentmisén vehettek részt a tanácskozási résztvevői. Az istentisztelet főcelebránsa **S. S. R. Mayer Mihály** pécsi püspök, a Iustitia et Pax Bizottság elnöke volt. A konferencia első napja kulturális programmal és fogadással zárult.

A konferencia második napjának első előadója **Christoph Böhr** filozófus, a Német Cusanus Társaság elnöke volt. Véleménye szerint a szabadság fogalma nem magától értődő 1989 után Kelet-Közép-Európában. A korábbi éveket a szabadság utáni nosztalgia jellemzi, majd a bekövetkező szabadság egyre nehezebb teherre válik. Ebben rejlik a szabadság kettőssége: egyfelől félelem a szabadságtól, másfelől az emberek félelme attól, hogy ez a szabadság hiányzik majd. A diktatórikus rendszerek bukása után a hirtelen jött szabadság nem párosult biztonságtudattal. A növekvő egzisztenciális kiszolgáltatottság össztársadalmi szinten teret teremthet a paternalizmus számára. Ezért is fontos az európai szabadságfogalom tisztázása, újragondolása.

A következő előadás az egyházi büntetőjogba nyújtott betekintést: **Dr. Újházi Lóránd** kánonjogász előadásában az egyházi büntetések kiszabásának elméleti és gyakorlati vonatkozásairól beszélt.

Dr. Kabódi Csaba, az ELTE Állam és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi docense „A büntetés mint a közhatalom szabadságkorlátozó eszköze” címmel tartott nagy ívű, történeti áttekintést nyújtó előadást. A XIX. és a XX. század fordulójához érve elmondta, hogy ekkortól a törvényesség elve alapján megújított büntetési rendszerben a tett és a tettes-központú büntetőjogi irányzatok küzdelme figyelhető meg. A büntetési rendszerben megjelentek az intézkedések. A bűnmegelőzés egyre fontosabb szerepet tölt be az elmúlt évtizedek büntetőpolitikájában. A XXI. század büntetőpolitikájának egyik fejlődő irányzata a resztoratív igazságszolgáltatás, amely alternatív büntetésekkel és szabadságelvonással nem járó szankciókkal igyekszik reagálni a növekvő bűnözésre és az újszerű bűnelkövetői magatartásokra, figyelembe véve a sértettet és a megsértett közösséget is. Az előadó hangsúlyozta, hogy szabadságvesztés mindig volt és mindig lesz. A szabadságelvonással nem járó szankciók alkalmazása, a fogva tartás elkerülése nem szünteti meg a zárt büntetés-végrehajtás létét.

Katonáné dr. Borka Katalin ny. bv. dandártábornok, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium osztályvezetője arra a kérdésre kereste a válaszokat előadásában, hogy megteremthetők-e az európai börtön szabályok ajánlásai Magyarországon. Utalt arra, hogy a hazai jogi szabályozás igyekszik lépést tartani az európai normákkal, jóllehet az élet többször átírta-átírja a jövőbeni Bv. kódex szövegét is. A társadalomban nehéz elfogadtatni azon alapelveket, amelyek a büntetés-végrehajtási intézetekben büntetésüket töltő elítéltek életkörülményeinek javításával, büntetésük alatti munkáltatásával, továbbá a büntetést végrehajtása során érvényesülő reszocializációs törekvésekkel kapcsolatos. A nagyfokú társadalmi ellenállás, valamint az egyre szűkülő anyagi feltételek megnehezítik az új Európai Börtön szabályok ajánlásainak érvényesítését a büntetés-végrehajtás napi gyakorlatában. Az Ajánlás alapelvei közé tartozik a normalizáció elve, amely azt jelenti, hogy a börtönkörülményeket a kinti életben megszokottakhoz kell igazítani. Ez az elv a hazai szabályozásban is megjelenik, azonban megvalósítása a gyakorlatban gyakran nehézségekbe ütközik. (Például a CPT vizsgálata során megállapította, hogy a szűkös anyagi források nem eredményezhetnek rossz elhelyezést.) Szintén alapelv a nyitottság elve. Ez kifejezésre jut a fogvatartottak korlátlan mennyiségű és szabad levelezésében, a sajtó és a tömegkommunikációs eszközök használatában, a látogatók fogadásában, a kimaradás és eltávozás bevezetésében, az intézeteknek a civil szervezetek által történő látogatásában. Az integrációs vagy felelősségi elvnek a büntetés-végrehajtásának egészét át kell hatnia. Ezen alapelv megvalósítása a fogvatartottak foglalkoztatásával, oktatásával és munkáltatásával történik. A hazai büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak 40%-a végez társadalmi értelemben is hasznos munkát. A fogvatartotti munkáltatás bővítését a szűkös költségvetési keretek nem teszik lehetővé, pedig a reszocializáció egyik pillére lehet egy szakma megszerzése vagy a rendsze-

res munkavégzésre való képesség kialakítása. Az előadó kiemelte, hogy az európai börtönszabályok egyes alapelveinek áttekintése mindeddig a fogvatartottak szempontjából történt meg. A fogvatartók oldaláról történő áttekintés egy következő előadás témája lehet a soron következő tanácskozáson.

A konferencia **S. S. R. Mayer Mihály** zárszavával fejeződött be. A fenti összefoglaló, amely az előadások tartalmának érzékeltetésére törekedett, természetesen nem adhatta vissza a rendezvény eszmecsere-jellegét. (Az egyes előadásokat követően lehetőség nyílt a véleménynyilvánításra és kérdések feltevésére.) A hozzászólók között a börtönlelkészek is szép számmal képviseltették magukat.

A konferencia „esszenciáját” **Hans Kaiser** szavaival lehet legjobban összefoglalni: „A szabadság, az ember méltósága fontos szerepet játszik az európai értékrendben. A szabadság elvonása a szabadság hiányától való szenvedést vonja maga után. Ezért fontos a civil szervezetek, egyházak munkája azok között, akiknek a szabadságát elvonták. A szabadságuktól megfosztottakat tanítani kell a szabadságra, majd segíteni kell őket a szabad társadalomba való visszailleszkedésben. Mindez csak a jog, az igazságosság és a megbékélés összefüggésében valósítható meg.”

„Együttműködés az elítéltek társadalomba visszavezetésében”

című konferencia

A Magyar Börtönügyi Társaság (MBT) és a Magyar Pártfogók Országos Szövetsége (MAPOSZ) az Igazságügyi Hivatal (IH), illetve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) támogatásával a fenti címmel rendezett szakmai konferenciát 2007. november 22-én az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében.

A délelőtti program plenáris üléssel kezdődött, amelyen dr. **Csernyánszky Lajos**, az MBT titkára elnökölt. Az első előadó **Dömény Sándor** bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese a büntetés-végrehajtás aktuális helyzetéről tartott tájékoztatót. Az előadó kiemelte a személyi állományról való gondoskodás fontosságát, s azt, hogy a vezetésnek mindent meg kell tennie a személyzet megtartása érdekében. Hangsúlyozta, hogy az ügyeket erőből, a személyi állomány bevonása nélkül megoldani nem lehet. Utalt arra, hogy a fővárosi büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalható felügyelői hiány a működőképességet fenyegeti. A fogvatartottak helyzetével kapcsolatosan elmondta, hogy az intézetek mostani, 132%-os telítettsége még mindig magas. Aláhúzta a személyes törődés jelentőségét a fogvatartottak kezelésében. Dömény Sándor ezt követően a PPP-projekt révén megvalósuló börtönök (Tiszalök, Szombathely) beruházásainak kérdéseit részletezte, majd végül a büntetés-végrehajtás gazdasági helyzetévek foglalkozott. Elmondása szerint a Szervezet rendelkezésére álló költségvetési források 2007-ben elegendők lesznek, az intézetek biztonságtechnikai rendszereinek fejlesztésére, karbantartására azonban idén sem jutott elégséges pénzösszeg.

A konferencia következő előadója, **Fok Róbert** bv. alezredes, a BVOP Biztonsági és Fogvatartási Ügyek Főosztályának vezetője „A reintegrációt elősegítő lehetőségek a büntetés-végrehajtás keretein belül” címmel tartotta meg előadását. Fok Róbert rövid elméleti, illetve történeti bevezetőjében hangsúlyozta, hogy a büntetés-végrehajtás alapvető feladatai a változó világ ellenére sem változtak a XIX. század óta. Gyakorlati kérdésekre térve részletesen szolt a börtönben megvalósuló reintegrációs folyamat állomásairól, a különböző fogvatartotti programokról, valamint az elítéltek családi kapcsolatainak jelentőségéről. Kitért az EVSZ, az átmeneti csoport, a félig-nyitott, illetve a nyitott intézetek, továbbá az alternatív büntetések szerepére. Kiemelte, hogy a reintegrációs munka terén a büntetés-végrehajtás rendkívül jó szakmai kapcsolatban van a pártfogó felügyelettel és a civil szervezetekkel.

Dr. Végh József, a Barabbas Társaság elnöke „Együttműködés a civil szervezetekkel” című előadásában kifejtette, hogy minden ember más, ezért minden elítéltnak más-fajta támogatásra van szüksége a szabadulás utáni sikeres reintegrációhoz. Hogy képes legyen erre, ahhoz szellemi szabadságra, impulzusokra és türelmes, segítő odafigyelés-

re van szüksége, s ezt leginkább a civilektől kaphatja meg. A civilek legtöbbszörnek van valamiféle küldetéstudata, amely a fogvatartottak segítéséhez elengedhetetlen toleranciával párosul. Nem szükséges szeretni a civileket küldetéstudatukért, de megérteni törekvésüket, és azt tiszteletben tartani viszont igenis kell. Az előadó ismertette saját szakmai múltját, a Barabás Társaság célkitűzéseit, beszámolt ausztriai tapasztalatairól, illetve azokról a nehézségekről, amelyek az állami szervekkel való együttműködést jellemzik.

A konferencia délutáni programjának levezető elnöke **Hegedűs Sándor**, a MAPOSZ elnöke volt. **Dr. Kása Karolina**, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Igazságügyi Hivatalának osztályvezetője a börtönpártfogás és az utógondozás módszertani kérdéseiről, az ezen a területen tapasztalható előrelépésekről beszélt. Az eddigi eredményekről szólva elmondta, hogy tágabb mozgásteret biztosító, körülhatároltabb jogszabályi környezet jött létre; bővültek a börtönpártfogás, utógondozás intézményi, személyi feltételei; illetve intézményi szintű és eseti együttműködési megállapodások támogatják a szakmai tevékenységet. A legfontosabb feladatok között említette a civilek és a kortárs önkéntes segítők bevonását a pártfogói munkába, illetve az elítéltek irataival kapcsolatos ügyintézés hatékonyabbá tételét. Kitért az ART elnevezésű, komplexcsoportos módszer eredményeire, továbbá a holland–magyar igazságügyi együttműködésre, az úgynevezett 9-es számú projektre. (Ennek keretében készült el a szabadulónak szánt információs és módszertani füzet is.) Kiemelte, hogy a II. Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT II.) révén további pályázati forrásokra számíthatnak.

Ezt követően a konferencia programja kettéágazott. Az egyik színhelyen a reintegráció helyzete és távlatai volt a téma, a moderátorok dr. Kása Karolina és Fok Róbert voltak, a másik színhelyen pedig az Európai Börtönnevelők Szervezte (EPEA) magyarországi szekciója tartott ülést.

A reintegrációról szóló eszmecsere referátumok vezették be. **Dr. Vincze Eszter** doktoranda (ELTE ÁJK) az elítéltek reintegrációjának segítését egy kanadai és egy hazai büntetés-végrehajtási intézetben szerzett tapasztalatai alapján mutatta be. **Süveges Lászlóné**, a szirmabesenyői Fiatakorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetének nevelője a fiatakorúak szabadítása előkészítésének gyakorlati tapasztalatairól adott tájékoztatást. **Béres Andrea Eszter**, a Fejér Megyei Igazságügyi Hivatal munkatársa a szabadulók felkészítésének gyakorlati tapasztalatairól, a csoportfoglalkozások szerepéről számolt be. **Dr. Horváth Sarolta Laura**, a Fővárosi Igazságügyi Hivatal munkatársa a Budapesti Fegyház és Börtön „B” objektumából szabadultak körében végzett felmérésének eredményeit ismertette.

D. F. I.

Az Európai Börtönnevelési Társaság tevékenysége új lendületet vett Magyarországon

Magyarországon már közel két évtizedes múltja van az Európai Börtönnevelési Társaság (EPEA) működésének. Jelenleg ez a legnagyobb európai börtönügyi szervezet. Eredeti célkitűzése a börtönökben dolgozó tanárok, oktatók szakmai szervezetbe tömörítése volt. Az EPEA magyarországi csoportjának jelenleg 23 tagja van. Dr. Ruzsonyi Péter a csoport összekötője már 6 éve.

2007 őszén új szakasz kezdődött a hazai csoport életében. Alapos előkészítő munka után a Magyar Börtönügyi Társaság önálló szekcióként elfogadta az EPEA magyarországi csoportját. Ez a szervezeti lépés lehetőséget biztosított arra, hogy a hazai csoport önálló EPEA csoporttá alakuljon.

A Magyar Börtönügyi Társaság EPEA Magyarországi Csoport hivatalos megalakítására 2007. november 22-én került sor. Ekkor a tagság elfogadta az Alapszabályt és megválasztotta a vezetőséget. (Elnök: Dr. Ruzsonyi Péter, titkár: Vörös Erzsébet, tanári koordinátor: Borgulyáné Antal Zsuzsanna, a társadalmi szervezetek koordinátora: Mészáros Mercedes.) A Csoport 2008-ban a börtönökben tanító tanárok intenzív bevonását tervezi, de generálisan is a taglétszám jelentős mértékű emelését tűzte ki célul.

Az EPEA Magyarországi Csoportja részt kíván vállalni a büntetés-végrehajtás nevelési tevékenységének megújításában, illetve céljai között szerepel a börtönökben dolgozó tanárok egységes szakmai képzésének előkészítése is. A szervezeti változással lehetővé vált, hogy a Csoport részt vehessen hazai és nemzetközi pályázatokon.

A tagfelvétel iránt érdeklődők az alábbi e-mail címen kaphatnak felvilágosítást:
mbt@tvnetwork.hu.

R. P.

Budai István

Bűnmegelőzés – resztoratív igazságszolgáltatás

Beszámoló a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben tartott szakmai megbeszélésről

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön, Balassagyarmat Város Önkormányzata, a Nógrád Megyei Igazságügyi Hivatal, a Magyar Iparszövetség Oktatási és Szolgáltatási Központ Kft, valamint a Társadalmi Visszailleszkedést Segítő Egyesület – mint konzorciumi partnerek – sikeres pályázatot nyújtottak be az Országos Bűnmegelőzési Bizottság pályázatára „Adj esélyt, hogy jóvá tegyem” címmel.

Az intézetben többségében Nógrád megyei illetékességű fogvatartottak töltik szabadságvesztés büntetésüket. A börtön eddig csak mint a város szívében elhelyezkedő építészeti műemlék, illetve mint jelentős foglalkoztató volt jelen Balassagyarmat életében. Petőfi Sándort idézve „a roppant börtön” csendesen élte hétköznapijait, vigyázva arra, hogy a város, a megye közrendjét, közbiztonságát sértő esemény ne történjen. Az átlagpolgár nem is tudja, hogy több mint 500 elítélt tölti itt „hétköznapijait”, akik valamilyen bűncselekmény elkövetésével megsértették a társadalmi normákat, az erkölcsi rendet. Az intézet a megtorlás mellett szeretné, hogy a bűnelkövetőket felelősségvállalásra ösztönözze, valamint, hogy a szegényérzetre, és ne a büntudatra építsen. A projekttel a szimbolikus jóvátétel keretében a köz érdekében, a közösség számára végzett munkát kívánunk megvalósítani. Észak-Magyarország lemaradása az ország más régióihoz képest még mindig számottevő, kevés a munkahely, magasabb a munkanélküliek aránya az országos átlagtól. A programban önként résztvevő fogvatartottak részére szervezett szakképzéssel a munkaerőpiacra történő visszajutást és a sikeres társadalmi reintegráció lehetőségét szeretnénk megteremteni.

Ez a pályázat adta az ötletet, hogy az ún. helyreállító (resztoratív) szemlélet alkalmazói bevonásával szakmai megbeszélést hívjunk össze. A konferencián részt vettek pártfogók, nevelők, a rendőrség képviselője, egy civil szervezet tagjai, valamint külön öröm volt számunkra, hogy a téma jeles hazai szakértője, **Fellegi Borbála** szociálpolitikus, kriminológus elvállalta a megbeszélés összefogását, irányítását és előadást is tartott.

Az előadásokkal, filmvetítéssel és interaktív gyakorlatokkal színesített napon elsőként **Kovács Mihály** bv. ömagyának, az intézet Fogvatartási Ügyek Osztálya vezetőjének előadását hallgathatták meg a résztvevők.

Az előadó szerint a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája:

- A társadalmi bűnmegelőzés az állampolgárokat és közösségeiket közvetlenül sértő vagy veszélyeztető bűncselekmények csökkentésére irányul.
- Magában foglalja a bűnözés egyes megjelenési formáival (pl. szervezett bűnözéssel) szemben minden olyan összehangolt vagy célzott tevékenységet, melyekbe az állampol-

gárok, közösségek, civil szervezetek, egyházak bevonhatók, aktivitásukkal a közbiztonság javítható, ennek érdekében a közösségi kohézió erősíthető.

- A bűnözés megfékezése társadalmilag elfogadott cél.
- A társadalmi bűnmegelőzés rendszere a társadalmi igazságosság elvén alapul. Ennek érdekében egyaránt törekedni kell a társadalmi kirekesztés, az előítéletesség elkerülésére és a biztonsághoz fűződő érdekek érvényesítésére.

A büntetés-végrehajtás feladataként az alábbi területek fogalmazhatók meg a bűnmegelőzés témakörében:

- Minden olyan, a jogerős ítélet keretei között alkalmazott büntetés-végrehajtási jogintézmény, módszer, amely segíti a bűnelkövetők társadalmi integrációját, akadályozza a bűnismétlést, és egyben a bűnmegelőzés célját is szolgálja.
- Ezért csökkenteni kell a börtönártalmakból származó, bűnismétlésre ösztönző veszélyeket. A büntetés tartama alatt növelni kell a foglalkoztatás, a szakképzés, a nevelés, a közoktatás, az egészségmegőrzés lehetőségeit.
- A bűnismétlés lehetősége csökken, ha az elítélt szembesül az általa elkövetett cselekmény következményeivel, alkalma van a sértett kártalanítására, a közösség kiengesztelésére.
- A büntetést követő utógondozás a társadalmi integrációs szándékot erősíti, és megteremtí az azok realizálásához szükséges objektív feltételeket is (a lakhatás biztosítása, a családi kapcsolatok helyreállítása, a foglalkoztatás elősegítése).
- A büntetés-végrehajtás elsődleges bűnmegelőzési területei: a gyermek- és fiatalkori bűnözés csökkentése, az áldozattá válás megelőzése, a bűnismétlés megelőzése.

A balassagyarmati intézet reintegrációs tevékenységében a következő programok kapnak hangsúlyos szerepet:

- OKTATÁS: általános iskola 5.-8. osztály, középiskola 9-10. osztály (építőipari orientáció),
- SZAKKÉPZÉS: épületburkoló, vízvezeték- és központi fűtőszerszám, könnyűgépkészítő, nehézszerkező, parkgondozó, gyorsékeztetési eladó, cipőfelsőrész-készítő tanfolyam, továbbá e-learning internetes angol nyelvtanfolyam,
- CSOPORTOS FOGLALKOZÁS: önismereti, személyiségfejlesztő, értéktartó, konfliktuskezelő, segítő beszélgetés, non-direktív kábítószer-prevenációs, „Ne tedd!” bűnmegelőzési célú csoportfoglalkozás, drámapedagógiai csoport,
- ELŐADÁS: egészségnevelési előadások,
- EGYÉB PROGRAMOK: sport- és kulturális rendezvények, bibliaolvasó szakkör, színjátszó szakkör, Anti Drog TV, egyházi és állami ünnepek, világnapok kapcsán megrendezett megemlékezések, festménykiállítás, koncertek.

A konferencia következő előadója, **Varga László** ny. bv. őrnagy az intézet bűnmegelőzési pályázatra benyújtott szakmai anyagát ismertetve kiemelte, hogy ha a megtorlás eszméjén alapuló modell helyett egy, a helyreállító igazságszolgáltatás „filozófiáján” alapuló modellt kívánunk megvalósítani, akkor a szükséges változtatásokat az alábbi „négy pillér” mentén kell kezdeni:

- Új típusú kapcsolatrendszer létrehozása a börtön és a helyi közösség között,

- Lehetőség biztosítása a fogvatartottak számára, hogy mások javára hasznos munkát végezzenek,
- Tudatosítani kell a fogvatartottakban a bűncselekmények áldozatainak okozott szenvedést,
- Új alapokra kell helyezni a konfliktuskezelés formáit a börtönökön belül.

A pályázat, a fogvatartottak külső, közterületen, a közösség érdekében végzett munkája a helyi és megyei írott sajtóban, illetve az INFO Tv-ben egyaránt vezető helyen szerepelt, így a hasznos munkát végző fogvatartottak média-prezentációjával elősegítettük, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási modell a médiában megjelenjen. Céljaink a gondolkodásmód változtatása, a partneri viszonyon alapuló intézmény működése, a képzések kiválasztásakor a helyreállító célok figyelembe vétele, a csoportmunka jelentőségének növelése, a fogvatartotti felelősségvállalás és az áldozatokkal, közösséggel való megbékélés elősegítése. A közösség érdekében végzett tevékenység hosszú távon hozzájárulhat:

- A bűnözéstől való félelem csökkentéséhez,
- Az elítéltekkel szembeni előítéletek csökkentéséhez (hisz ők is emberek, akik olyan tulajdonságokkal is rendelkeznek, amelyek a közösség hasznára fordíthatók),
- A szemléletváltás sikeresebb reintegrációhoz vezethet,
- A nyilvánosság a megtorló jellegű büntetésnél jobban elfogadja a helyreállító célú igazságszolgáltatás intézményét,
- A közösség és a bv. intézet közötti erősebb együttműködés, partnerkapcsolat – érdeklődés felkeltése a börtön falain belül zajló szakmai tevékenység iránt.

Egy angol mediációs esetet feldolgozó film megtekintése után a résztvevők **Szücsné Szász Edit** pártfogó előadását hallgatták meg a resztoratív gyakorlatok alkalmazásának magyarországi tapasztalatairól. Az előadásból kiderült, hogy más megyékhez viszonyítva meggyőzően lényegesen kevesebb ügyet utaltak eddig mediációra.

Ezt követően **Fellegi Borbála** ismertette a resztoratív szemlélet büntetés-végrehajtásban megjelenő külföldi tapasztalatait. Hogyan lehetne csökkenteni a büntetőrendszer óriási költségeit, melyek nemcsak a börtönök fenntartásához szükségesek, hanem amelyekkel fedezni kell a börtönből szabadulók hosszú távú társadalmi kirekesztettségét is? Hogyan lehetne az állampolgárokat és közösségeiket aktívabban bevonni a bűnmegelőzésbe és a bűncselekményekre való válaszadás folyamatába?

Többek között a fentiekhez hasonló kérdések vezették a legtöbb európai országot afelé, hogy a helyreállítás szemléletére épülő igazságszolgáltatási modell (restorative justice) filozófiáját és gyakorlatát beépítsék igazságügyi, szociálpolitikai és oktatási rendszereikbe. E szemlélet a normaszegés elkövetése során a törvények és a szabályok sérelmével szemben az érintett személyek és az emberi kapcsolatok sérelmét tekinti elsődlegesnek. A megtorlás helyett célja, hogy a konfliktus előtti, eredeti állapotot visszaállítsa, az elkövetőket felelősségvállalásra ösztönözze, valamint, hogy a szégyenérzetre és ne a büntudatra építsen. A resztoratív igazságszolgáltatás központi gondolata a bírói útról való elterelés és a konfliktus dialógussal, kommunikációval való kezelése. Ezen szemlélet egyszerre tüzi ki célul az érintettek sérelmeinek helyreállítását, a normaszegő személy reintegrációját, rehabilitációját az őt visszafogadó közösségbe, valamint a hosszú távra is kiható bűnmegelőzést.

Mindezek szükségességét felismerve az ENSZ és az Európa Tanács számos ajánlást fogalmazott meg, az Európai Unió pedig kötelezővé tette a resztoratív igazságszolgáltatás egyik legelterjedtebb formájának, a tettes-áldozati mediáció (közvetítés) bevezetését minden tagállam igazságszolgáltatási rendszerébe 2006 márciusáig.

Fellegi Borbála előadása második részében a helyreállító igazságszolgáltatás témájának néhány, általa vizsgált részterületéről beszélt.

A resztoratív igazságszolgáltatás keretén belül az alábbi programok kapnak hangsúlyt az egyes országokban:

1. Áldozatokról szóló ismeretek, empátia-erősítés

Csoportfoglalkozások, empátia-gyakorlatok, áldozati csoportok látogatása (Németország, USA)

2. Elkövetők részéről jóvátétel az áldozatok és a közösség felé

Munkavégzés egy ún. áldozati alap számára (Belgium), közösségben végrehajtott munkák (Magyarország), helyreállító munkák (Anglia)

3. Mediáció/konferencia elkövetők, áldozataik, családjaik és közösségeik között

Találkozók súlyos bűncselekmények áldozataival, azok családjával, az elkövető családtagjaival, közösségi vezetőkkel, képviselőkkel (USA, Anglia, Kanada, Belgium, Kambodzsa, Magyarország)

4. Elkövetők és a helyi közösségek kapcsolatának erősítése

Önkéntes látogató csoportok, tájékoztatás, telefonszolgálat elkövetők családtagjai számára (Anglia) – Családtagok támogatása

5. Konfliktuskezelési kultúra a börtönön belül

Elkövetők egymással és nevelőikkel való belső konfliktusai során mediáció; elkövetők mint mediátorok; nevelők közötti mediáció (USA, Anglia, Belgium)

6. Az elkövetők értékrendszerének átalakítása

A szervezeti kultúra egészének resztoratív szemléletűvé tétele (Olaszország)

A vitaindító gondolatok után kiscsoportok keretében került sor a résztvevők eddigi tapasztalatainak megbeszélésére.

A szakmai megbeszélést minden résztvevő pozitívan értékelte, és kifejezte abbéli reményét, hogy a témáról folytatott diskurzus nem áll meg ezen a szinten, és tovább folytatódik. Fellegi Borbála gondolataival zárva: „A resztoratív módszer a személyes és aktív felelősségvállalásra épít: azt mondja, bármilyen kicsi is egy egyéni vállalás, többet ér, mint a hangzatos, látványos és soha meg nem valósuló ígéretek. És az is biztosan állítható, van olyan kicsi lépés, amely megtehető anélkül, hogy mások döntéseitől függne. Tehát nincs akadálya, hogy mi magunk – akár szakmai, akár magánéletünkben – tegyünk egy apró lépést a békés konfliktuskezelés irányába. Veszíteni nincs mit, legrosszabb esetben is csak minden úgy marad, ahogy volt.”

Eseménynaptár

(2007. szeptember 15-étől december 31-éig)

2007. SZEPTEMBER 15.

Első alkalommal került megszervezésre a Soproni Rendészeti Nap. Az eseményen a helyi rendészeti szervek (rendőrség, vám- és pénzügyőrség, határőrség, büntetés-végrehajtás, tűzoltóság) mellett képviseltette magát az Országos Mentőszolgálat és a Magyar Vöröskereszt is. A Sopronkőhidai Fegyház és Börtön egy, a fogvatartottak használati eszközeivel rendezett lakózárkát mutatott be.

2007. SZEPTEMBER 17.

A Szegedi Fegyház és Börtönben a Katolikus Kulturális Kör előadásában az „In hoc signo vinces!Ó(E jelben győzni fogsz!) című színdarabot adta elő a fogvatartottak ökumenikus csoportja. A rendezvényen, amelyen 30 fő fogvatartott vett részt, jelen voltak az egyházi és világi meghívottak mellett a helyi média képviselői is.

2007. SZEPTEMBER 17-19.

A szlovák Büntetés-végrehajtási Szervezet négyfős delegációja tett látogatást Magyarországon. A küldöttség megtekintette a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházát, ahol Dr. Kováts Imre bv. o. ezredes, főigazgató főorvos vezetésével a fejlesztésekről és az ott alkalmazott programrendszerekről tájékoztak, ezt követően ellátogattak a tőköli Fiatalokúak Büntetés-végrehajtási Intézetébe, illetve a Balassagyarmati Fegyház és Börtönbe is.

2007. SZEPTEMBER 18.

A Határőrség Zenekara könnyűzenei koncerttel lépett fel a Budapesti Fegyház és Börtön „AÓobjektumában, valamint a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektumában.

2007. SZEPTEMBER 19.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogatott Csere László bv. vezérőrnagy, országos parancsnok, Dr. Ódor Ferenc a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közgyűlés elnöke, Gergely Zsolt a közgyűlés alelnöke és Dr. Madej Ferenc, a megyei önkormányzat büntetés-végrehajtási referense. A vendégek szakmai megbeszélésüket követően megtekintették az intézetet.

2007. SZEPTEMBER 20.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönbe látogatott a román rendőrség delegációja, amelyet Dr. Anghel Andreescu államtitkár vezetett. A küldöttséget Dr. Kondoros Ferenc, az IRM államtitkára, Dr. Oros Paulina titkárságvezető és Csere László bv. vezérőrnagy, országos parancsnok fogadta. A vendégek megtekintették az intézetet és a Börtönmúzeumot.

2007. SZEPTEMBER 21.

A Lövői Sakkegyesület vendéjátékon vett részt a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben, ahol az egyesület tagjai a büntetés-végrehajtási intézet fogvatartotti

sakkszakkörének tagjaival mérköztek meg.

2007. SZEPTEMBER 23-27.

A németországi Kaisheimi Büntetés-végrehajtási Intézet hat fős delegációja szakmai látogatást tett a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben és a pécsi Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében.

2007. SZEPTEMBER 25.

A Független Büntetés-végrehajtási Szakszervezetek Országos Szövetsége meghívására a Szegedi Fegyház és Börtönbe látogatott Gaskó István, a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának elnöke és Kónya Péter, a Fegyveres és Rendvédelmi Dolgozók Érdekvédelmi Szövetségének elnöke. A vendégek látogatásuk során tájékoztak az intézet dolgozóinak munkakörülményeiről, valamint megtekintették a Csillag és a HSR körletet.

2007. SZEPTEMBER 26.

Márianosztrán rendezték meg az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium szerveinek 2007. évi meghívásos löbajnokságát. A sporteseményen a rendőrség, a határőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet csapatai vettek részt, az összesített csapatversenyt a Rendészeti Szervek Képző Központjának csapata nyerte. A büntetés-végrehajtási szervezet versenyzői közül a legjobb eredményt Kiss Róbert bv. törzsőrmester (Szegedi Fegyház és Börtön) – egyéni I. helyezés Mossberg puskával és Molnár Gyula bv. őrmagy (Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja) – egyéni I. helyezés AMD gépkarabéllyal érte el.

2007. SZEPTEMBER 29.

A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet falán elhelyezett emléktáblánál koszorúzással egybekötött megemlékezést tartottak Dr. Szobonya Zoltán – az 1956-os forradalom és szabadságharc vértanúja – halálának 49. évfordulója alkalmából. Az ünnepségen megjelent és beszédet mondott Bányai Gábor, a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés elnöke, országgyűlési képviselő, valamint Dr. Zombor Gábor, Kecskemét Megyei Jogú Város polgármestere.

2007. OKTÓBER 1.

Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet főigazgató főorvosát, Dr. Antal Albertet külföldi és hazai tudományos munkája elismerésül tagjai sorába választotta a New Yorki Tudományos Akadémia.

2007. OKTÓBER 1-5.

A hivatásos állományú tisztek felvételével, képzésével kapcsolatos tapasztalatcsere céljából négy fős lengyel delegáció tartózkodott Magyarországon. A küldöttség vezetője Krzysztof Jedrzejak alezredes, a Kaliszi Oktatási Központ helyettes vezetője volt. A delegáció tagjai felkeresték a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát, látogatást tettek a Budapesti Fegyház és Börtönben, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben, a Rendőrtiszti Főiskola Bv. Tanszékén, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központjában, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben és a Pálhalmi Agrospeciál Kft-nél.

2007. OKTÓBER 2-5.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága nemzetközi szakkonferen-

ciát szervezett Nyíregyházán a Visegrádi Négyek Együttműködés keretében Lengyelország, Csehország és Szlovákia büntetés-végrehajtási vezetőinek részvételével. A konferencia témája a PPP-konstrukcióban épülő börtönök magyarországi megvalósulásának tapasztalatai, különös tekintettel a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetre volt. A rendezvényt Dr. Papp Imre, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium közjogi szakállamtitkára nyitotta meg, első előadóként Csere László bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka számolt be a PPP-konstrukcióban épülő Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet megvalósításának előzményeiről. A delegációk megtekintették a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetet, valamint a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönt, illetve a Börtönmúzeumot.

2007. OKTÓBER 4.

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön parancsnoka, valamint az Ipoly Cipőgyár Kft. ügyvezető igazgatója szakmai látogatáson vett részt a szlovákiai, Zselizi Büntetés-végrehajtási Intézetben. A látogatás célja az Ipoly Cipőgyár Kft., illetve a szlovákiai intézet bértmunkával kapcsolatos, továbbá a munkavédelmi lábbeli-

gyártás területén szerzett gyakorlati tapasztalatainak átadása, és a két intézet közötti együttműködési megállapodás előkészítése volt.

2007. OKTÓBER 5.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Tökölön rendezte meg a II. Országos Szolgálati kutya versenyt. A kétfázisú verseny engedelmességi és fegyelmező gyakorlatokból, illetve szituációs őrző-védő gyakorlatokból állt. A csapatversenyt a tököli Fiatalokorúk Büntetés-végrehajtási Intézete nyerte, egyéniben Ferenc László bv. törzsőrmester (Tököl) lett az első helyezett.

2007. OKTÓBER 6.

A Független Büntetés-végrehajtási Szakszervezetek Országos Szövetsége a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet területén található Nagyfai Holt-Tiszán rendezte meg első országos Horgász Bajnokságát. A versenyen 14 csapat 51 versenyzője vett részt. A csapatversenyt a Határőrség Rendészeti Védőegységének versenyzői nyerték.

2007. OKTÓBER 8.

Az igazságügyi és rendészeti miniszter 70. születésnapja alkalmából büntetés-végrehajtási munkássága elismeréséül 2007. október 8-ai hatállyal előléptette nyugállományú ezredessé Joó László ny. bv. alezredes, a Pálhalmi Agrospeciál Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Kft. jogelődje nyugalmazott főagronómusát.

2007. OKTÓBER 12.

A Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben vendégeskedett az egykori Romantic

együttés egyik hölgy tagja, Völgyi Zsuzsa. Az énekesnő Albert József, a Magyar Rádió munkatársa meghívásának tett eleget, amikor vállalta a „smink nélküli” beszélgetést a műsorvezetővel és a fogvatartottakkal.

2007. OKTÓBER 15-19.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet vendégeként Magyarországon tartózkodott az alsó-szászországi büntetés-végrehajtási szervezet szakembereinek delegációja. A küldöttség vezetője Werner Cordes, a Cellei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka volt. A vendégek látogatást tettek a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet objektumaiban, illetve a Szegedi Fegyház és Börtönben.

2007. OKTÓBER 17.

A Budapesti Fegyház és Börtönben intézetlátogatáson vett részt Karsai Péter, az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának alelnöke, valamint Dr. Féja András szakmai tanácsadó.

2007. OKTÓBER 18.

A Szegedi Fegyház és Börtön, továbbá a Nagyfa-Alföld Mezőgazdasági és Vegyipari Kft. vezetői és dolgozói koszorúzást tartottak az intézet oszlopcsarnokában elhelyezett emléktáblánál az Alföldi Bútorgyárban 1984. október 19-én történt, elítélt által elkövetett támadás következtében hősi halált halt Frank Tibor bv. alhadnagy, Nagy Ferenc bv. alhadnagy, Tóth András bv. alhadnagy, valamint az 1964. október 3-án hősi halált halt Horváth István bv. alhadnagy tiszteletére. Ezt követően az intézet vezetői és dolgozói a szegedi Belvárosi temetőben sírsokrokat helyeztek el a hősi halottak sírjánál.

2007. OKTÓBER 23.

Dr. Takács Albert, a Magyar Köztársaság igazságügyi és rendészeti minisztere nyugállományba vonulása alkalmából büntetés-végrehajtási munkássága elismeréséül a “Tauffer Emil-díjat” adományozta Dr. Mező László bv. ezredesnek, főtanácsosnak a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja igazgatójának. Ugyancsak Tauffer Emil-díjat” kapott – a nemzeti ünnep alkalmából – Szijártó József bv. alezredes, a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet Fogvatartási Ügyek Osztálya osztályvezetője. 2007. október 23-ai hatállyal nyugállományú ezredessé léptették elő Dr. Cseke Béla ny. bv. o. alezredest, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet szakorvosát. – A nemzeti ünnep alkalmából 38 fő részesült magasabb szintű elismerésben. Az ünnepségen részt vett Katonáné dr. Borka Katalin, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Büntetés-végrehajtási Osztály osztályvezetője, valamint Csere László bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka.

2007. OKTÓBER 24.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja szervezésében 2007. október 24-én tartották a szervezet Országos Judo Bajnokságát. A csapatversenyt Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet nyerte.

2007. OKTÓBER 30.

A Fővárosi Önkormányzat, az FKF Zrt. és a Főkert Zrt. támogatásával megújult a Budapesti Fegyház és Börtön fogvatartotti sportudvara. A munkálatok eredményeképpen egy korszerű, esztétikus és biztonságos sportpálya jött létre. Az udvart közel 20 évvel ezelőtt építették, és az utóbbi két évben már

egyáltalán nem lehetett használni. A megújult sportpálya közel ezer fogvatartott sportolását teszi ismét lehetővé. A pályát ünnepélyesen átadta, és beszédet mondott Hagyó Miklós főpolgármester-helyettes és Frank Tibor bv. dandártábornok, intézetparancsnok.

2007. NOVEMBER 5-7.

A horvát büntetés-végrehajtási szervezet delegációja tájékozódott hazánkban a PPP-konstrukcióban épülő börtönök magyarországi megvalósulásáról, valamint a holland MATRA projekt eredményeiről. A küldöttség vezetője Ivan Damjanović, a horvát büntetés-végrehajtási szervezet or-

szágos parancsnoka, miniszter-helyettes volt. A delegáció tagjai a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán tájékoztatást kaptak Csere László bv. vezérőrnagy, országos parancsnoktól a büntetés-végrehajtás aktuális helyzetéről, továbbá látogatást tettek a Tiszaleti Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben és a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben.

2007. NOVEMBER 15.

A Kábítószerügyi Koordinációs Bizottság kihelyezett a Budapesti Fegyház és Börtönben tartott ülést, majd a bizottság tagjai megtekintették az intézet drogpreevenció körletét. Az ülésen részt vett Dr. Heylmann Katalin bv. o. ezredes, főtanácsos, a BVOP Egészségügyi Főosztályának vezetője.

2007. NOVEMBER 18-30.

Az Európa Tanács EUJUST LEX missziója keretében Adnan Mahdi Salih Al-Khafaji, a bagdadi Kadhymia női büntetés-végrehajtási intézet parancsnok-helyettese, valamint Nihad Zaidan Obaid Al-Zubaidi, a bagdadi 3. Rusafa büntetés-végrehajtási intézet parancsnok-helyettese látogatott Magyarországra. A látogatás célja a magyar büntetés-végrehajtási rendszer tanulmányozása volt. A szakemberek szakmai képzésen vettek részt, egy-egy hetet töltve a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben és a Budapesti Fegyház és Börtönben, továbbá látogatást tettek a Kálcsai Fegyház és Börtönben is. Stephen White, az EUJUST LEX misszió vezetője és Dömény Sándor bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese ünnepélyes keretek között oklevelet nyújtott át a résztvevőknek a szaktanfolyam lezárásaként.

2007. NOVEMBER 19-22.

A cseh büntetés-végrehajtási szervezet négy fős delegációja látogatott Magyarországra. A tapasztalatszerzés célja a külföldi állampolgárságú fogvatartottak kezelésének és a civil szervezetekkel történő együttműködés helyzetének megismerése volt. A küldöttség vezetője Mgr. Michal Petráš, a cseh Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Fogvatartási Ügyek Főosztályának külföldi fogvatartottak kezelésével foglalkozó főreferense volt.

2007. NOVEMBER 21.

Az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben látogatást tett Tömböly László altábornagy, a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnoksága parancsnoka, valamint Varga János mk. vezérőrnagy, parancsnokhelyettes.

2007. NOVEMBER 22.

A Magyar Börtönügyi Társaság és a Magyar Pártfogók Országos Szövetsége az Igazságügyi Hivatal, illetve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága támogatásával „Együttműködés az elítéltek társadalomba visszavezetésében” címmel rendezett szakmai konferenciát az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében. A tanácskozás első előadója Dömény Sándor bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese volt, aki a büntetés-végrehajtás aktuális helyzetéről tartott tájékoztatót.

2007. NOVEMBER 22-23.

Vitalie Prilog igazságügy-miniszter vezetésével moldáv delegáció látogatott hazánkba. A küldöttség tagjai Dömény

Sándor bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese kíséretében megtekintették a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetet.

2007. NOVEMBER 30. – DECEMBER 1.

Az Magyar Katolikus Püspöki Kar Iustitia et Pax Bizottsága, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, valamint a Konrad Adenauer Alapítvány közös konferenciát rendezett „Szabadság és szabadságvesztés” címmel a Központi Papnevelő Intézetben. A tanácskozáson Juhász Gábor, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium államtitkára mondott köszöntő beszédet, illetve Katonáné dr. Borka Katalin, az IRM osztályvezetője tartott előadást.

2007. DECEMBER 6.

Mikulás napja alkalmából a kalocsai Nagyasszonyunk Katolikus Intézmény óvodásainak és alsó tagozatosainak meglepetésben volt részük: a Kalocsai Fegyház és Börtön színjátszó szakkörének három tagú bábcsoportja érkezett hozzájuk látogatóba. A nagy sikerű előadást 90 gyermek tekintette meg.

2007. DECEMBER 11.

A Pálhalmi Agrospeciál Kft. újgalambosi telephelyén biogáz üzemet avattak. Az

átadást megelőző szakmai konferencián és az azt követő ünnepségen – a tulajdonos képviselői mellett – szakemberek és szakmai érdeklődők mintegy száz fős csoportja vett részt. A konferenciát Ecsödi László országgyűlési képviselő, az Országgyűlés Önkormányzati és területfejlesztési bizottságának tagja nyitotta meg. Előadást tartott a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium részéről Göögös Zoltán államtitkár, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium részéről Dr. Nemes Csaba főosztályvezető, továbbá a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség részéről Grónay Andrea főosztályvezető-helyettes. Az üzem átadásán Dr. Takács Albert igazságügyi és rendészeti miniszter mondott beszédet. Az eseményen Dr. Vízvári György, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium titkárságvezetője, és Katonáné dr. Borka Katalin, az Államtitkárság Büntetés-végrehajtási Osztály osztályvezetője is részt vett.

2007. DECEMBER 12.

A Budapesti Fegyház és Börtönben a „Zorall” együttes könnyűzenei adott koncertet, amelyről az INDEX és a VIVA televízió is tudósított.

2007. DECEMBER 13.

A Balassagyarmati Fegyház és Börtönben „Bűnmegelőzés – resztoratív igazságszolgáltatás” címmel rendeztek szakmai konferenciát, amelyen a büntetés-végrehajtásban dolgozó szakemberek, illetve ügyészek, pártfogók, pszichológusok vettek részt.

A Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben vendégeskedett Horváth Maggie énekesnő és Peltzer Géza zenész-újságíró. A duó karácsony közeledtével „Sanzondélután” címmel énekes, zenés (magyar dal, magyar kuplé, francia sanzon) műsort „ajándékozott” a fogvatartottaknak.

2007. DECEMBER 14.

Laboda Gábor országgyűlési képviselő (MSZP) az FBVSZOSZ meghívására látogatást tett a Szegedi Fegyház és Börtönben és a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. A képviselő Dömény Sándor bv. dandártábornokkal, az országos parancsnok általános helyettesével, Széles Gábor bv. ezredessel, a Szegedi Fegyház és Börtön megbízott parancsnokával, Fabók Ferencel, a FBVSZOSZ elnökével és Kucsera Miklóssal, az FBVSZOSZ alelnökével tárgyalt a személyi állomány anyagi, szociális helyzetének és munkakörülményeinek javításáról. A megbeszélés után megtekintették a HSR körletet, a program Kecskeméten, az ottani intézet női körletének megtekintésével folytatódott.

2007. DECEMBER 16.

A Szegedi Fegyház és Börtönben Mayer Mihály pécsi megyéspüspök Dr. Kiss-Rigó László szeged-csanádi megyéspüspök koncelebráns segédletével ünnepi szentmisét mondott, majd a fogvatartottakból álló Katolikus Kulturális Kör színjátszó csoportjának előadásában pásztortjátéka került sor, amely után a Via Stellis zenekar adott koncertet.

Lovász Irén énekművész és Dóczy Péter színművész „Az ünnep angyala” címmel adott műsort Sopronkőhidán. Fellépésüket megelőzően a fogvatartotti képzőművészeti szakkör tagjai egy 8 négyzetméteres háttérképet festettek Krisztus születéséről az előadás-hoz. A produkciónak helyet adó fogvatartotti étkezdét Tárnoki Ildikó soproni festőművész képei díszítették.

2007. DECEMBER 17.

A kalocsai Belvárosi Általános Iskola hit-tanos csoportja az adventi várakozáshoz kapcsolódóan betlehemes előadással szerepelt a Kalocsai Fegyház és Börtönben.

2007. DECEMBER 19.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium, a Magyar Televízió Zrt, valamint a Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány „A Megújuló Emberért” elnevezésű díjat adományozta a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága részére. A díj alapítói köszönetüket fejezték ki a díjazottnak azért, hogy 2007. évben jelentős anyagi forrással járult hozzá a munkavállalók rekreációjának elősegítéséhez. Az ünnepségen Lamperth Mónika miniszter asszonytól Csere László bv. vezérőrnagy, a Büntetés-végrehajtás országos parancsnoka vette át a díjat.

2007. DECEMBER 20.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben felszentelték az újonnan kialakított Szent Dániel prófétáról elnevezett kápolnát. A rendezvényen részt vett és a kápolnát megáldotta Dr. Keresztes Szilárd, a Hajdúdorogi Egyházmegye püspöke, apostoli kormányzó, Bosák Nándor, a debrecen-nyíregyházi Egyházmegye megyéspüspöke, Dr. Seregély István, az Egri Főegyházmegye nyugalmazott érseke, Sipos Kund Kötöny református esperes, illetve Sztankó Gyöngyi evangélikus esperes.

2007. DECEMBER 25.

A Budapesti Fegyház és Börtön „B” objektum kápolnájában ünnepélyes szentmisét celebrált Dr. Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek. A bíboros a szentmise zárásaként – a 2008-ban megrendezendő Biblia évére utalva – minden fogvatartottnak kiosztott egy-egy Újszövetséget. A fogvatartottak egyike felolvasott egy saját karácsonyi verset, valamint egy festményt ajándékoz-

ták meg Dr. Erdő Pétert. A szentmisén részt vettek az intézet vezetői, valamint Katonáné dr. Borka Katalin, az IRM Büntetés-végrehajtási Osztály osztályvezetője.

A karácsonyi ünnepek alkalmából 19 büntetés-végrehajtási intézetben a fogvatartottak és hozzátartozóik részére ünnepi istentiszteletet, zenés műsort és ajándékozással egybekötött „családi beszélőt” tartottak.

2007. DECEMBER 30.

A Magyar Köztársaság Elnöke az igazságügyi és rendészeti miniszter előterjesztésére Csere László bv. vezérőrnagy, országos parancsnok szolgálati jogviszonyát – kérelmére – megszüntette, és 2007. december 31-ével szolgálati nyugállományba helyezte.

2007. DECEMBER 31.

A Magyar Köztársaság igazságügyi és rendészeti minisztere megbízta 2008. március 31-éig – eredeti beosztásából történő egyidejű felmentése mellett – a szolgálat érdekében, beleegyezésével Dömény Sándor bv. dandártábornokot, az országos parancsnok általános helyettesét a büntetés-végrehajtás országos parancsnoki feladatainak ellátásával.

(Szerkesztette: Kovács Krisztina)

Kis-Benedek József

(1949 – 2007)

2007. december 30-án tragikus hirtelenséggel elhunyt Kis-Benedek József nyugalmazott bv. alezredes. Családja, volt kollégái, ismerősei 2008. január 21-én vettek tőle búcsút az újpesti Megyeri úti temetőben.

Kiss-Benedek József 1970-ben biztonsági felügyelőként kezdte pályafutását a büntetés-végrehajtásnál, de hamarosan az igazgatási szakterületre került. Kezdetben a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben, majd a Budapesti Fegyház és Börtönben teljesített szolgálatot.

1983-ban diplomát szerzett az Rendőrtiszti Főiskola Büntetés-végrehajtási Tanszékén. 1986-ban – már elismert igazgatási szakemberként, a fogamatbavétel specialistájaként – az országos parancsnokság főelőadója lett. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a kilencvenes évek elején bevezetett fogvatartotti alrendszer kialakításában.

1996-tól a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központjában dolgozott főtanárként, ahol 1999-es nyugdíjba vonulását követően is folytatta az oktatói munkát, 2000-ben jegyzete jelent meg. Miután korábban a zászlósképző iskolában is tanított, elmondhatjuk: ő oktatta az igazgatási-nyilvántartási területen tevékenykedő büntetés-végrehajtási szakemberek túlnyomó többségét.

Széles szakmai ismereteit 2001 és 2003 között a Váci Fegyház és Börtönben – büntetés-nyilvántartási főelőadóként – kamatoztatta.

A következőkben a pályatárs, barát Varga Károly nyugalmazott bv. ezredes visszaemlékezésének segítségével idézzük fel Kis-Benedek József alakját. [A szerk.]

Varga Károly

Recital internal error

Jóska!

Az „őskorban” – amikor elkezdtek elemi darabjaira bontani az igazgatási és a nevelési szakterületeken dolgozók munkafeladatait, a munkafolyamatok egymásutániságát, az elemi részeket –kerültünk igazán, a szó szoros értelmében is közel egymáshoz. Később, amikor a programozókhoz eljutott a félig-meddig megértett feladat, és elkészítették az első vázlatokat (képernyőterveket), majd bemutatták azokat nekünk, rá kellett döbbernünk, hogy bár mi nagyon jól tudtuk a szakmát, értettük is egymást, ennek ellenére nem sikerült egyértelművé tenni elvárásainkat a külső szerv képviselői felé. Nekünk is meg kellett tanulnunk a programozók fejével gondolkodni, s elvárásainkat úgy megfogalmazni, hogy minkét fél azonosan értelmezhesse a feladatokat.

Emlékszem, mekkorákat röhögtünk a „recital internal error” [belső, működésbeli hiba] kifejezésen, amikor már nagyjából kész volt a FAR (fogvatartottai alrendszer), és megkezdtek annak tesztelést. Előbb csak a mindennapokban gyakran előforduló feladatok elvégzését próbáltuk elvégeztetni a programmal. Így is naponta többször „fagyott meg” a rendszer. Később versenyeztünk, ki akasztja ki hamarabb, illetve többször a programot, hiszen ez is volt részben a feladatunk: olyant készíttessünk, amit a teljesen laikus felhasználó is képes kezelni. Arra is kellett figyelniünk, hogy a program a még hatályban lévő szabályoknak, előírásoknak is megfeleljen, de a már készülő módosítások után is képes legyen a szakmai munka hatékony támogatására.

Feladatunk volt annak biztosítása, hogy az akkoriban megjelenő információéhséget is ki tudja elégíteni a nyilvántartás, s ne kelljen egy-egy adatcsoport megadásához a kollegákat a napi feladatok elvégzése mellől elvonni. A betanulás során ahány intézet, annyi értelmezés, annyi „hibás adat” született, amit összesíteni kész művészet volt. A korábbi, manuális adatszolgáltatási rendszer nem volt képes a kornak megfelelő információkat szolgáltatni, így sok esetben valótlan, hamis, felhasználhatatlan adatokat küldtek a kollégák. Úgy gondoltuk tehát, nem kérünk tőlük a jövőben adatokat, hanem a rendszer számoljon, s inkább mi adunk nekik adatokat az intézetükre lebontva. Nem is tudják a most dolgozók, hogy mennyi könnyebbséget köszönhetnek nekünk. Állítom, hogy az ún. R-bev (rendszerbeve-

zető) csoport példásan működött, s amit közösen csináltunk, még a mai napig is működik, nem omlott össze, pedig voltak, akik azt várták.

Sokat kellett vitatkoznunk a saját vezetőinkkel is, hogy álláspontjukat felülvizsgálva fogadják el érveinket, miszerint a rendszernek képesnek kell lennie arra, hogy figyelmetlenségből, vagy a kellő mélységű ismeretek hiánya miatt se következessen be törvénytelen fogvatartás. Elértük vezetőinknél a teljes körű bizalmat, nem kellett naponta egyeztetnünk, külön engedélyt kérnünk a program felülvizsgálatára, módosíttatására.

A korábbi, manuális nyilvántartásban a szakterület vezetőjének az ellenőrzési feladatai között szerepelt, hogy rendszeres időközönként személyesen ellenőrizze az összes anyagot, s ha hibát talál, azt javítsa ki, hozza a hibát az elkövető tudomására, s ha szükséges, gyakoroltassa a beosztottal a feladat végrehajtását. Ennek is meg kellett teremteni a feltételeit, továbbá sikerült elérnünk azt is, hogy az élesben működött rendszer mellett ugyanazt a feladatot ún. demó-módban lehessen gyakoroltatni.

Ahogy a programozók a hibákat javították, megtanultak bévésül is gondolkodni, mi meg – akarva-akaratlanul – egyre közelebb kerültünk hozzájuk, szakmájukhoz. Bármennyire is igyekeztünk, nem lettünk informatikusok, legfeljebb informatikával megfertőződtek.

Előbb csak a két szervezet közvetlen képviselőin keresztül fogalmazódtak meg az észrevételek, később már szabad bejárásunk volt a tényleges programozókhoz. Aztán, ahogy az lenni szokott, a hibák száma egyre csökkent, megkezdődött a szoros együttműködés fellazulása, feloszlatták a R-bev csoport, s mindenki visszatalált eredeti beosztásához.

Nem csupán a hivatali időben, hanem sokszor azon túl is, gyakran beszélgettünk a feladról, s arról is, a családjaik hogyan fogadják a rendszeres távolléteinket. Kiderült, hogy hasonlóképpen gondolkodunk mi is, de még a feleségeink is. Kicsit később kölcsönösen meglátogattuk egymást, találkoztak a gyerekeink is. [...]

Emlékszem, amikor hozzátok mentünk vendégségbe, mindig valami olyan menüben, étel-meglepetésben volt részünk, ami „jóskásra” sikeredett. Igazi vendég-látó voltál, ahogy az a nagykönyvben meg van írva. Körbeinformálódtál, mik azok a dolgok, amiket nem szeretünk, így olyanokkal soha nem vártál minket. [...]

Aztán te más szervezeti egységbe kerültél, a napi kapcsolat megszakadt, később, amikor már az iskolában [Bv. Szervezet Oktatási Központja] dolgoztál, igen ritkán találkoztunk. Mindegyikünk élte a saját világát, de tudtam, hogy ha valamilyen segítségre van szükségem egy-egy feladat megoldásához, biztosan számíthatok rád, vagy a kollégáidra, akikkel nekem is sikerült igazán jó munkatársi kapcsolatot létesítenem. A későbbiekben – már mint nyugdíjas közalkalmazott – élveztem ennek előnyét: ugyan meglepően sokan emlékeztek még rám, de összekapcsoltak veled: „Ja, a Jóskának a munkatársa voltál”.

Én saját elhatározásból nyugdíjba helyezésemet kértem, te még maradtál. Egy-egy alkalommal találkoztunk a suliban, ahol még taníthattam a tisztí iskolásokat a fogvatartotti alrendszer használatára. [...]

Tudom, hogy amikor nyugdíjaztatásod kérted, hasonló gondolatok vezéreltek, mint engem. Te sem tudtál – egy darabig sem – megenni a bv. nélkül. Mindketőnket megviselte a semmittevés. Egy darabig a háztartásban elvégeztük azokat a munkákat, amik már régen vártak arra, hogy túl legyenek rajtuk. Később már nem tudtuk elviselni, hogy csak az legyen a feladatunk, hogy lemenjünk vásárolni a piacra, vagy nézzük a limonádé műsort a tv-ben. Nekem is lett kiskutyám, hogy legyen, kihez napközben szólnom, s ráadásul nem is beszél vissza, meg hálás is. Én visszamentem viszonylag hosszú időre az OP-ra, te pedig Vádra. Sem te, sem én nem a pénzért, hanem a szakmaszeretetért vállaltunk a nyugdíj mellett munkát. Aztán én is a kertben tudtam magamnak rendszeres elfoglaltságot – pótcselekvést – találni. Te is tartottál az orvosoktól, nehogy találjanak valami komolyt. Ha csak lehetett elkerültük a szűrővizsgálatokat.

Amiben különböztünk: amíg te szókimondóbb voltál, én visszafogottabb. Én is megmondtam a véleményemet, kifejtettem nemtetszésemet, de kicsit „szoftabb” változatban. Én nyugállományba vonulásom alkalmából megkaptam főnökeim jóvoltából a magunk között „életműdíjnak” nevezett kitüntetést, te azzal nem büszkélkedhetsz. Tudom, hogy ha valaki, akkor te biztosan megérdemelt volna. Az én szememben életműdíjas vagy! [...]

Jóska, a virtuális képernyőmon megjelenített egy „recital internal error” üzenet. Kihez forduljak vele, ki tudja a hibát meg nem történné tenni, kijavítani?

Deák Ferenc István

Ajánló

Drexlerné Stanchich Ilona: Fiatal felnőttkor. Kultúrált viselkedéssel egy jobb életminőségért. Budapest. 2007. 159 oldal. (Társadalmi viselkedéstan. X. kötet.) 1800 Ft.

A szerző 2000-ben indította útjára viselkedéstani sorozatát, amellyel „a társadalom minden rétegének kultúráltabb viselkedésre készítése” volt a célja. (Mint ismeretes: a „Rabok és örök” címet viselő VIII. kötet a börtönök világába nyújtott betekintést.)

A sorozat utolsó kötete a fiatal felnőtteknek, a 18–28 évesek korosztályának ad életvezetési tanácsokat, ugyanakkor a – sorozat előző darabjaihoz hasonlóan – olvasmányos stílusban számos ismereteket közvetít.

A könyv a korosztályt érintő legfontosabb kérdések – szerelem, nemiség, érvényesülés, boldogság stb. – mellett sokat foglalkozik az erőszak, a társadalmi normáktól való eltérés, a deviancia, témájával, sőt egyik fejezetében a börtönből, illetve a javítóintézetből való szabadulással is. „Szerzőként merészségem mentségére szolgáljon szilárd meggyőződése, hogy a 18–28 éves korosztályról szóló társadalomismereti kis könyv tartalmából nem volt kihagyható a »zárt társadalomban« nevelkedett és felnőttkort megért, valamint a börtönbüntetésből végre a vágyott (veszedelmes) nyílt társadalomban helyét kereső fiatal felnőttek gondja-baja” – írja Drexlerné Stanchich Ilona.

Ez az anyag rész kitér a pszichológiai ellenállás és az engedelmesség problematikájára (Csetneky László és Kállay R. Gábor cikkei alapján), érinti a visszaesés megelőzésének lehetséges módozatait, szól a nevelőotthonokból kikerült nagykorúvá lett fiatalokról, végül a pártfogói felügyelet szerepét taglalja.

A korrupció elleni küzdelem jogi és szervezeti eszközei. Budapest. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány. 2007. 122 oldal. Ár nélkül. (Acta Humana Studiosorum sorozat)

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium támogatásával megjelent kiadvány a korrupció témájában 2007. február 22-én – ugyancsak a minisztérium által – rendezett konferencia anyagát közli.

Fazekas Judit megnyitóját követően tizenhárom előadás anyaga olvasható a könyvben. Lengyel László a politikai korrupció kérdéseiről, Györgyi Kálmán a korrupció elleni küzdelem kormányzati eszköziről ír tanulmányában. Lékó Zoltán a lobi és pártfinanszírozási törvényt ismerteti, Sepsí Tibor szintén a pártfinanszírozási reform lehetőségeit tárgyalja. Kárpáti Krausz Zsuzsanna a közbeszerzési törvénynek, Báger Gusztáv az Állami Számvevőszéknek a korrupció elleni küzdelemben betöltött szerepét mutatja be. Finszter Géza a rendészet és a korrupció összefüggéseit elemzi. Kovács Attila a nemzetközi közélet tisztasága ellen elkövetett bűncselekményekről ad számot. Varga László a rendőrség korrupció-ellenes tevékenységének gyakorlati

kérdéseit állítja középpontba. Frankberger Ferenc az RSZVSZ-nek a korrupció elleni küzdelemben betöltött szerepét ismerteti. Bencze József a Vám- és Pénzügyőrség korrupció-ellenes tevékenységéről számol be. Balázs Dezső a határőrség korrupció elleni tevékenységét, illetve a megelőzésre irányuló munka tapasztalatait fejt ki. Németh Gyula a büntetés-végrehajtási szervezet munkájában tapasztalható korrupciós jelenségek, cselekmények sajátosságait vizsgálja. A kötet Kondorosí Ferenc zárásával fejeződik be.

A kiadvány jól foglalja össze a jogalkotási eredményeket és az egyes kormányzati szervek (fegyveres testületek) korrupció elleni tevékenységét.

Közigazgatási kommunikáció Magyarországon 2006. Szerkesztette: Farkas Éva és Katus József. Pécs, PTE FEEK. 2006. 391 oldal. Ár nélkül. (Humán Szervező – Munkaügyi – Menedzser sorozat)

Magyarországot és Hollandiát – közismerten – számos kapcsolat köti össze, az elmúlt években kétoldalú partnerség alakult ki a két ország között a közigazgatási kommunikáció területén is. 2005 szeptemberében képzés indult e témában Pécsen a Holland Kormány Információs szolgálata, a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kara, valamint a Szociális és Munkaügyi Minisztérium együttműködésében.

A kötet a program oktatóinak tanulmányait és a tréning első résztvevői által készített legjobb dolgozatokat közli – sokszínű áttekintést nyújtva a magyarországi közigazgatási kommunikáció gyakorlatáról. A könyv tizenhét szerzőjének munkái közül – ezen, szűkre szabott kereteken belül – csak néhányra tudjuk felhívni a figyelmet.

Katus József tanulmánya a témát általánosan tárgyalja. Nagy Mihály dolgozata az elmúlt tizenöt év változásainak tükrében elemzi Magyarország társadalmi kultúrájának és közigazgatási kommunikációjának összefüggéseit. Göllner András a kormányzati kommunikáció korszerűsítésének kihívásairól, Agárdi Péter a mai magyar média néhány jelenségéről, Zöldi László a helyi sajtó szerepéről ír a kötetben. Kerékgyártó Gizella – a BVOP Jogi és Titkársági Főosztályának munkatársa – a büntetés-végrehajtási szervezet, Heszné Mészáros Zsuzsanna a katasztrófák elleni védelem kommunikációját mutatja be.

A közigazgatási kommunikáció témája eddig sem a politikában, sem a felsőoktatásban nem kapott kellő figyelmet, ennél fogva a színvonalas kiadvány – amely a szerzők rövid életrajzát és írásaik angol nyelvű absztraktját is közli – mindenképp hiányt pótol.

Nómenklátúra Magyarországon (1957 – 1989). Szerkesztette: Kiss László. Budapest. ELTE Társadalomtudományi Kar. 2005. 372 oldal. Ár nélkül. (Történeti elitkutatások sorozat)

A kötetet Huszár Tibor nagyszabású, „A Kádár-rendszer intézményesített káderpolitikája és az erőszakszervezetek (1957 – 1989)” című tanulmánya nyitja. Ezt követően kilenc tanulmányt (szerzők: Bohár András, Forró Kános, Huszár László, Kajári Erzsébet, Kiss Zoltán László, Lőrincz József, Sponga István, Szakadát István,

Sztárayné Kézdy Éva) olvashatunk a kiadványban. A tanulmányok – a témát mintegy kibontva – egyrészt a korszak káderpolitikájának általános jellegzetességeit tárják fel, másrészt a korabeli rendvédelmi szervek nomenklatúrájával kapcsolatos kérdéseket elemzik.

A fegyveres testületekkel foglalkozó dolgozatok sorában találjuk Lörincz Józsefnek „A büntetés-végrehajtási szervezet vezetői elitjének szelekciója a kései Kádár-korszakban (1970 – 1989)” című tanulmányát. A szerző a '70-es és a '80-as évek folyamatait külön-külön fejezetben vizsgálja, de – ezeket megelőzően – az '50-es, '60-as évek történéseire is kitér. Ezután a vizsgált korszak büntetés-végrehajtási vezetőiről rendelkezésre álló adatokat elemzi, végül egy összefoglaló jellegű fejezetben foglalja össze az általa áttekintett 19 év szakmatörténeti jellemzőit, illetve a vezetők szerepére vonatkozó következtetéseit. A tanulmány a korszak megoldatlan nehézségei (a büntetés-végrehajtás elhanyagoltsága a felelős politikai és állami szervek részéről, a hathatós anyagi támogatás elmaradása, az ebből adódó állandó válságkezelés stb.) mellett bemutatja a szervezet erős kohéziójából eredő pozitívumokat is. „A korszak büntetés-végrehajtási vezetői jól vizsgáztak: a társadalom köznyugalmát érintő, biztonságát veszélyeztető rendkívüli események nem történtek (miközben számos, fejlett nyugat-európai államban börtönlázadások nyugtalanították a közvéleményt)” – fogalmaz Lörincz József.

Szász Anna: Pillantás a szigetre. Civil Világ 1997 – 2005. Budapest. Sík Kiadó. 2007. 336 oldal. Ár nélkül. (Társadalomtudományi füzetek 2.)

Az újságíró szerző az Esély című társadalom- és szociálpolitikai folyóiratban közel tíz év alatt megjelent írásait gyűjtötte egybe ebben a kötetben. Ezek a riportok, elemzések számos társadalmi problémát tárnak fel, ugyanakkor érzékletesen és hitelesen szólnak azoknak a civil szervezetekről is, amelyek éppen e bajok megoldására, enyhítésére szerveződtek.

A könyv első, „Hátrányok és esélyek” című fejezete – többek között – a Váltó-sáv Alapítvány, a Rácsok Alapítvány (a fogvatartott nőkért, gyermekeikért és családjukért) civil szervezetek munkáját, illetve a „Nők a börtön után” című nemzetközi vizsgálat eredményeit mutatja be. A „Lelkiállapotaink” című fejezet riportjai a különböző függőségekben és pszichiátriai betegségekben szenvedők segítségével foglalkozó szervezetek tevékenységét szemléltetik. A „Gazdátlan ifjúság” fejezet néhány, a hátrányos helyzetű fiatalokat támogató kezdeményezésről számol be. A következő anyagrész a nők helyzetével kapcsolatos „hazai közállapotok, a változásokra képtelen intézményrendszer diagnózisát” vizsgálja fel. A „Jogvédelem” című fejezet a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) és a Magyar Helsinki Bizottság munkáját állítja középpontba. A „Kitekintés” című fejezetben – többek között – egy 2004-es interjút olvashatunk Göncz Kinga, akkori esélyegyenlőségi miniszterrel.

Lévai Júlia értékelését idézve: [Szász Anna] „Írásai mindig alapos, pontos tényfeltáró munkán alapulnak, s nem nélkülözik a szereplők iránti empátiát; a nyelvi igényesség ugyancsak elmaradhatatlan jellemzőjük.”

Zelei Miklós: A halasi norma. Nagy Szeder István regényes élete. Népkönyv. Budapest. GM&Társai Kiadó. 2003. 205 oldal. 1 790 Ft.

Zelei Miklós író, újságíró könyve Nagy Szeder István (1907 – 1994) kiskunhalasi polgár alakjának állít emléket.

Nagy Szeder István bár elvégezte a Műegyetem építészmérnöki szakát, mégis – a helyi gazdatársadalom és a tanyasi nép iránti elkötelezettsége miatt – a közügyek felé fordult, 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1945-ben részt vett a földosztás megszervezésében. Miután szóvá tette a lehetőségeket a maguk javára kihasználó helyi hatalmasságok túlkapasait, mint „a földreform ellenzőjét”, letartóztatták. Az alig több mint egy heti fogság a börtönélettel való megismerkedést jelentette számára, amit majdnem élete végéig tartó meghurcoltatások, a polgári életből való kirekesztettség követtek. (A főhős – saját bevallása szerint – 43 börtönben, rabgazdaságban fordult meg. Nagy Szeder István 1958–59-ben a Budapesti Országos Börtönben – a Gyűjtőben – működő Mérnöki Tervező Iroda vezetője volt.)

A szerző által készített interjúkból, a sorstársak, barátok emlékezéseiből, a bíróságok kihallgatási jegyzőkönyveiből és a tanúvallomások színes mozaik elemeiből áll össze a könyvben egy élet regénye, amely a személyes sors drámai feszültségein keresztül kortörténeti dokumentummá szélesedik.

A kötet műfaját nehéz meghatározni, talán a tényregény megnevezés jár legközelebb az igazsághoz. A főhős életútjából adódóan azonban egy „rejtett” börtönmemoárnak is tekinthetjük a könyvet, amely az 1945-ös, az 1947–48-as és az 1956 utáni magyar börtönvilágba egyaránt bepillantást enged.

*(Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság
Szakkönyvtára legújabb szerzeményeiből)*

PRISON REVIEW

Professional and scientific bulletin of the Hungarian Prison Service

*Appears quarterly * Volume 26, Number 4*

CONTENTS

INTERNATIONAL CONFERENCE

1 "Experiences of the realization of the prisons built in Hungary in the framework of PPP" – The penitentiary conference of 2007 of the Visegrad Four Group

3 Imre Papp: Opening speech

5 László Csere: Arrangements for the realization of the prison built in Tiszalök in the framework of PPP

11 József Radnay: Preparation and organizational structure of the PPP project, main elements of the contract

23 András Kovács: The realization of the Tiszalök project, organization of the operational tasks

31 Ágnes Katalin Kiss: The economic frame system of the prison built in the framework of PPP

39 Gyula Bárándi: Practical problems occurred during the realization of the project and the solutions

47 Ildikó Szilágyi-Pál: The human resource management of the Tiszalök National Prison

51 Ferenc Tari: Closing speech

PAST

55 Gizella Kerékgyártó: The reform of the prison service during Horváth Boldizsár minister's time

65 Ferenc Tari: Reburial of Nagy Imre and his fellow martyrs

OUTLOOK

75 Klára Király: News from the prison world

81 Lajos Békeffy: Pastoral care in the prison, International outlook

IN BRIEF

90 Ferenc István Deák – Krisztina Vári: Liberty and deprivation of liberty

94 Conference entitled "Cooperation in the reintegration of the inmates into the society" (F.I.D.)

96 New dynamics of the EPEA in Hungary (P.R.)

97 István Budai: Crime prevention - restorative justice – Conference in Balasgyarmat

101 Calendar of events (Krisztina Kovács)

OBITUARY

109 Károly Varga: Recital internal error (Farewell from József Kis-Benedek)

BOOK SHELF

113 Ferenc István Deák: Reference

JUSTIZVOLLZUGS-RUNDSCHAU

Fach- und Wissenschaftliche Zeitschrift des ungarischen Justizvollzuges

*Erscheint vierteljährlich * Vierter Band des Sechszundzwanzigster Jahrgangs*

INHALT

INTERNATIONALE KONFERENZ

1 "Die praktischen Erfahrungen der ungarischen PPP-Gefängnisinvestitionen" – Konferenz der Visegrad Vier Länder in Ungarn 2007

3 Imre Papp: Eröffnungsrede

5 László Csere: Die Vorgeschichte des PPP-Gefängnisses in Tiszaölök

11 József Radnay: Die Vorbereitung der PPP-Projekt, die Hauptelemente des Vertrages

23 András Kovács: Die Verfolgung der Investition, die Organisation der Betriebsaufgaben

31 Ágnes Katalin Kiss: Die finanziellen Rahmen des PPP-Gefängnisses

39 Gyula Bárándi: Die praktischen Probleme während der Investition und die Endlösungen

47 Ildikó Szilágyi: Die Human-Resources des Gefängnisses in Tiszaölök

51 Ferenc Tari: Abschlussrede

VERGANGENHEIT

55 Gizella Kerékgyártó: Die Reform des Gefängniswesens während der Amtszeit des Ministers Boldizsár Horváth

65 Ferenc Tari: Die Seelbestattung von Imre Nagy und von seiner Märtyrergefahrten

AUSBLICK

75 Klára Király: Nachrichten aus der Gefängniswelt

81 Lajos Békeffy: Seelensorge im Gefängnis. Internationaler Ausblick

IN KURZEM

90 Ferenc István Deák – Vári Krisztina: Freiheit und Freiheitsentzug

94 Konferenz "Kooperation über die Resozialisierung der Gefangenen" (D.F.I.)

96 Die Aktivität der EPEA in neuem Schwung in Ungarn (R. P.)

97 Budai István: Kriminalprävention – restorative Gerichtspflege. Konferenz in Balassagyarmat

101 Kalender (Kovács Krisztina)

NEKROLOG

109 Varga Károly: Recital internal error (Abschied von József Kis-Benedek)

BÜCHERREGAL

113 Ferenc István Deák: Empfehlung

TARTALOM

NEMZETKÖZI KONFERENCIA

1 „A PPP-konstrukcióban épülő börtönök magyarországi megvalósulásának tapasztalatai” – A Visegrádi Négycyk 2007. évi büntetés-végrehajtási konferenciája

3 Papp Imre: Megnyitóbeszéd

5 Csere László: A Tiszalökön PPP-konstrukcióban épülő bv. intézet megvalósításának előzményei

11 Radnay József: A PPP-projekt előkészítése, szervezeti háttere, a szerződés fő elemei

23 Kovács András: A tiszalöki beruházás megvalósítása, az üzemeltetési feladatok megszervezése

31 Kiss Ágnes Katalin: A PPP-konstrukcióban megvalósuló bv. intézet gazdasági keretrendszere

39 Bárándi Gyula: A beruházás során jelentkező gyakorlati problémák és azok megoldásai

47 Szilágyiné Pál Ildikó: A Tiszalöki Országos Bv. Intézet humánerőforrás-gazdálkodásának bemutatása

51 Tari Ferenc: Záróbeszéd

MÚLT

55 Kerékgyártó Gizella: A börtönügy reformja Horváth Boldizsár minisztersége idején

65 Dr. Tari Ferenc: Nagy Imre és mártírtársai újratemetése

KITEKINTÉS

75 Király Klára: Hírek a börtönvilágból

81 Békeffy Lajos: Lelki gondozás a börtönben. – Nemzetközi körkép

RÖVIDEN

90 Deák Ferenc István – Vári Krisztina: Szabadság és szabadságvesztés

94 „Együttműködés az elítéltek társadalomba visszavezetésében” című konferencia (D. F. I.)

96 Az EPEA tevékenysége új lendületet vett Magyarországon (R. P.)

97 Budai István: Bünmegelőzés, resztoratív igazságszolgáltatás – Konferencia Balassagyarmaton

101 Eseménynaptár (Kovács Krisztina)

NEKROLÓG

109 Varga Károly: Recital internal error (Búcsú Kis-Benedek Józseftől)

KÖNYVESPOLC

113 Deák Ferenc István: Ajánló

A Visegrádi Négyek konferenciája – Látogatás a Tiszalöki Országos Bv. Intézetben

(Részletek az 1–54. oldalon)

Biogázüzemet avattak Pálhalmán

(Részletek az 106–107. oldalon)

